Ceea ce cucereşte în „Soldatul Ion” este sentimentul acut al autenticităţii. La noi s-a scris încă puţin despre cel mai mare război al secolelor, în care românii au fost atât de complex implicaţi şi mai ales, s-a scris puţin despre cei care l-au făcut cu vârful baionetei. Gheorghe Ivănoiu, infanterist prin vocaţie, comandant de batalion pe frontul antihitlerist, ducind pe bocanci praful, nămoalele şi zăpezile războiului, vieţuind cu soldaţii, cfştigând lupta cu ei şi prin ei, îngropindu-şi morţii în pământul sacru al Transilvaniei, în cel al Ungariei eliberate, ori cel al Cehoslovaciei martirizate de fascişti, trăieşte războiul acolo unde acesta se poartă cu toată intensitatea lui tragică: la trupa de infanterie din linia focului.

RADU ThdfDORU

GHEORGHE IVĂNOIU

SOLDATUL ION

Cuvânt înainte de RADU THEODORU

CUVÂNT ÎNAINTE

Gheorghe Ivănoiu nu vrea să revoluţioneze literatura de gen, nici nu ne propune o carte exemplară. Ceea ce cucereşte în Soldatul Ion *este sentimentul acut al autenticităţii. La noi s-a scris încă puţin despre cel mai mare război al secolelor, în care românii au fost atât de complex implicaţi şi mai ales, s-a scris puţin despre cei care l-au făcut cu vârjul baionetei. Gheorghe Ivănoiu, infanterist prin vocaţie, comandant de batalion pe frontul antihitlerist, ducând pe bocanci praful, nămoalele şi zăpezile războiului, vieţuind cu soldaţii, câştigând lupta cu ei şi prin ei, îngropându-şi morţii în pământul sacru al Transilvaniei, ori în cel al Ungariei eliberate, ori în cel al Cehoslovaciei martirizate de fascism, trăieşte războiul acolo unde acesta se poartă cu toată intensitatea lui tragică: la trupa de infanterie din linia focului.*

De la această cunoaştere directă, traumatizată de permanenţa morţii, porneşte seva cărţii pe care o prezentăm nu ca pe un model de literatură – mijloacele narative ale autorului ţin mai mult de memorialistică. Decât de epică – ci ca pe un model de mărturisire despre eroul anonim al luptelor, cel care, de fapt, scrie cu inteligenţa, aptitudinile sale eroice, puterea de jertfă, umorul şi dăruirea sa, istoria tuturor războaielor ţării: Soldatul Ion. *Gheorghe Ivănoiu are meritul de a-l fi smuls din anonimat şi a-l face cunoscut tuturor, aşa cum literatura franceză de după cel dintâi război mondial l-a făcut cunoscut pe infanteristul francez al vremii, acel câr- cotaş şi brav „le poilu”; iar literatura postbelică americană, pe „G. I. Joe”, infanteristul american, mereu dornic să afle raţiunile pentru care se bate atât de departe de patrie.*

Războiul din Soldatul Ion *nu este nici intenţie, nici comentariu al documentelor timpului. Este război adevărat cu toate problemele profesionale pe care le impune combatanţilor, cu ştiinţa şi raţiunile lui, cu dramele şi tragediile cotidiene, cu momentele de respiro şi cu doza de absurd care îngroaşă întotdeauna situaţia limită. Ion Păpuşoi devine din soldat, luptător şi din luptător devine arhetip în momentul când conştiinţa lui asimilează scopurile istorice şi sociale ale războiului antihitlerist. Ţăran fă?'ă pământ, face războiul pentru că de victorie depinde destinul lui social. Raţiunilor imediate li se adaugă raţiuni care ţin de istorie. Pentru că Ion Păpuşoi aparţine organic istoriei, aceasta implicându-l în toate războaiele ţării, dinainte de izvoarele scrise, de Burebista. Autorul are meritul incontestabil de a fi reuşit să selecteze momentele cheie care operează în conştiinţa lui Ion Păpuşoi, momente cheie care ţin atât de mecanismele interioare ale psihologiei omului şi luptătorului, cât şi de cele implacabile ale câmpului de luptă.*

Atacul la baionetă, crâncenul atac la baionetă când infanteristul vede albul ochiului inamicului, lupta cu

grenada, incursiunea de noapte, prizonieratul şi evadarea, incursiunea temerară în spatele liniilor inamice, pierderea camarazilor din acelaşi sat sunt evenimentele care-l profesionalizează şi umanizează, implicându-l nu ca simplu executant, ci ca participant conştient, care-şi asumă o câtime de responsabilitate, din uriaşa responsabilitate a destimdui istoric al ţării.

Dramatică, nu de puţine ori patetică, cu mare forţă de convingere prin deplina ei autenticitate, dezvăluindu-ne aspecte inedite ale războiului antihitlerist, cartea lui Gheorghe Ivănoiu completează un gol şi impune un punct de vedere, profund realist şi angajat, Soldatul Ion urmează, la un foarte mare interval de timp, volumului de debut al autorului, intitulat un batalion de viteji, *carte de memorii, scrisă la persoana întâi.*

Dificultăţile prin care trece autorul adaptându-se epicii de mai largă respiraţie, biruinţele şi înfrângerile pe care infanteristul le suferă în bătălia pentru cuvânt sunt lăsate la aprecierea obiectivă a cititoridui.

Rostul acestei scurte prezentări nu este altul decât acela de a consemna o apariţie necesară şi aşteptată, o carte scrisă de către unul dintre cei care, făcând războiul clipă de clipă, pot impune adevărul cu forţa dintotdeauna a faptului de viaţă trăit, hărăzind cuvântului scris dreptul de a supravieţui.

Radu Theodoru

PRIMII FIORI

Să trăiţi, domnule căpitan, la telefon „Pajura”…

Căpitanul Cucu, comandantul militar al gării PoduOlt, apucă receptorul în pumn şi-l duse la ureche.

— Aici „Mureşul11… Da! Eu sunt!… Ascult!… Am înţeles! …

întinse receptorul telefonistului şi, un timp, privi trenul militar cu patruzeci de vagoane, abia intrat în staţie.

…îşi puse capela cu moţ din postav soldăţesc şi, după ce-şi controlă ţinuta, se îndreptă spre uşă. Ceasul arăta ora opt

şi zece minute.

— Iarăşi?!… întrebă impegatul Miruţ, un bărbat trecut de treizeci de ani, brunet, scund şi slab, care urmărise încordat figura stăpânită de gânduri a ofiţerului.

— Da!… răspunse acesta părăsind biroul de mişcare. Luaţi măsurile obişnuite…

înalt de statură, bine legat, cu tâmplele cărunte şi privirea ageră, nu prea vorbăreţ din fire, căpitanul Cucu, inginer de profesie, îndeplinea această funcţie de doi ani.

Ajuns pe peron, se opri câteva clipe. Soarele se ridicase peste creasta muntelui mai bine de o suliţă. Noaptea fusese reoe şi senină. Căzuse brumă groasă. Semnele unei toamne lungi…

Trase în piept aerul proaspăt al dimineţii şi porni peste linii. Garda coborâse… Santinelele cu feţele obosite patrulau în lungul garniturii.

în uşile vagoanelor, ostaşi rezemaţi de bară, cu mantăile pe umeri, priveau tăcuţi şi curioşi gara şi împrejurimile.

într-un vagon necheză un cal. În altele se auzeau lovituri de copite în podele şi vocile unor conductori care se căzneau să ţină în frâu animalele. Era timpul când se distribiuiau grăunţele.

Un sublocotenent de infanterie cu banderolă pe braţ şi pistol la şold venea în pas alergător spre clădirea gării.

— Unde este comandantul trenului? întrebă căpitanul Cucu.

— În dreptul primului vagon, domnule căpitan, raportă ofiţerul pironit în poziţia de „drepţi44. Dumneavoastră sunteţi comandantul militar al staţiei?

— Eu…

— Am fost trimis să aflu cât timp vom sta aici.

— Deocamdată mai rămâneţi, rosti scurt căpitanul, grăbind pasul spre locomotivă urmat de sublocotenent.

Comandantul, un maior negricios, scund, îndesat, cu pieptul lat, pe care strălucea cruciuliţa albastră a ordinului „Mihai Viteazul44, coborâse şi, cu ochiul unui expert,

cerceta terenul din jur socotind cu siguranţă ceva.

În jurul lui, un grup de ofiţeri în ţinută de campanie chemaţi la ordine. După ce se prezentă, căpitanul Cucu raportă:

— Domnule maior, la Sibiu s-a dat alarmă aeriană. De obicei vin şi aici. Niciodată nu ne ocolesc.

Maiorul se uită în direcţia Sibiului, apoi spre cele două arcade de fier ale podului de peste Olt.

— Cine îl apără?

— O baterie antiaeriană!

— Mulţumesc… Dădu câteva ordine scurte ofiţerilor. Le arătă locul unde îşi vor adăposti subunităţile, apoi rosti apăsat, privindu-şi subordonaţii cu ochi întunecaţi… Ţineţi-vă bine oamenii în mână… Nu uitaţi că cei mai mulţi sunt recruţi. Peste două minute se va suna alarma!… Plecaţi!…

îşi scoase pipa, o îndesă cu tutun şi-o aprinse. Apoi făcu semn gornistului…

Ostaşii săriră din vagoane buluc cu armele în mâini.

Grupaţi în jurul comandanţilor, se îndreptară în pas alergător spre coasta împădurită a muntelui aflat la cel mult două sute metri. Unii, cuprinşi de spaimă, se împiedicau şi cădeau între linii. Se ridicau strivind între I i îi vi o înjurătură fără adresă. Alţii, „bătrânii44, cum li o spune celor cu experienţa frontului, râdeau de ei. În câteva minute trenul aproape se golise. Rămaseră doar vagoanele încărcate cu cai, hrană şi muniţie.

Garda continua să rămână la post. Pe platforme, după o sourtă forfotă, servanţii armamentului antiaerian înitemeniră cu privirile aţintite în înaltul cerului.

Calmi, siguri de ei, artileriştii bateriei care apărau podul aşteptau înfruntarea.

Muncitorii ceferişti îşi ocupaseră posturile. Staţia părea pustie.

O coloană de autocamioane cu însemnele crucii roşii pe prelate, trecea în viteză spre Râmnicu-Vâlcea învăluită într-un nor de praf, gonită de primejdia ce ameninţa Sibiul.

În acoperirile care înghiţiseră puhoiul revărsat din vagoane se făceau ultimele pregătiri.

— Fiţi atenţi! Avioanele nemţilor când se lasă în. Itac fac un zgomot grozav. Să nu vă temeţi… Ochiţi calm şi executaţi ordinele, spunea caporalul Zamfir grupei sale compusă în cea mai mare parte din ostaşi dintr-o comună cu el.

Mulţi dintre recruţi nici nu erau atenţi la vorbele comandanţilor. Nu puteau fi… Rămăseseră cu ochii înfipţi printre crengi în direcţia unde auziseră că-i Sibiul şi aşteptau cu răsuflarea tăiată şi inimile zvâcnindu-le de emoţie apariţia avioanelor.

„Poate n-o fi adevărat44… îşi spuneau unii cu gândul la alarma dată în cursul nopţii trecute într-o staţie de pe Valea Oltului, ascunsă între munţi, când aviaţia nemţilor nu-şi făcuse apariţia.

Soldatul Ion Păpuşoi, un munte de om cu numai zece zile de instrucţie, se chircise într-un crâmpei de şanţ, alături de caporalul Zamfir. Nu se despărţise de el din clipa plecării spre front din Crivăţ. Amuţise. Îl impresiona calmul, siguranţa de sine a comandantului de grupă. Se simţea ruşinat pentru că a doua oară îl încerca un sentiment de teamă.

…„Aşa-i până primeşti botezul focului!… Te cuprinde un tremur, un fel de frică, care după primele lupte se risipeşte!”… le spusese Zamfir pe câmpul de instrucţie.

Trecuse aproape un sfert de oră. Speranţa că nemţii nu vor ataca fu risipită de explozii dese, înfundate.

— Bat Sibiul!… zise ca pentru sine caporalul, scrutând zarea cu binoclul. Vin!… strigă după câteva minute când descoperi trei puncte în înaltul cerului sclipind în bătaia soarelui.

Posturile de observaţie dădură alarma. Coasta muntelui începu să freamăte de încordare. Armamentul anterian sta gata de tragere.

Toate privirile fură îndreptate spre Sibiu. Cu ochiul liber

nu se zăreau încă avioanele, dar huruitul motoarelor se apropia ca un uragan, puternic, ameninţător, măcinându-le creierii şi nervii. Secundele deveniră lungi şi apăsătoare. Nimeni nu mai vorbea.

— Au apărut!… sunt trei… exclamară câţiva ostaşi de la marginea pădurii.

— Nu trageţi fără comandă!… Nu părăsiţi adăpostul. Păstraţi-vă calmul!… strigau comandanţii obişnuiţi cu astfel de atacuri.

Aproape de gară, avioanele se despărţiră. Apoi, unul după altul, se năpustiră cu sirenele şuierând înfricoşător spre podul de cale ferată. Tunurile antiaeriene le înfruntară împroşcându-le cu proiectile care se spărgeau în jurul lor în nouraşi albi. Două bombe căzură în Olt, ridicând trombe uriaşe de apă. Altele făcură gropi adânci lângă capul podului dinspre staţie. La postul său, santinela fu lovită în plin şi spulberată într-o clipită…

Intrară în acţiune mitralierele de pe platformele trenului. Şi cele de pe marginea pădurii începură să toace mărunt. Nici puştile mitraliere nu tac. Puşcaşii stau gata să tragă foc colectiv când aviatorii vor îndrăzni să coboare prea jos. Valea strimtă dintre munţi prinse să vuiască de foc şi de explozii. Pântecul pământului părea că se răzvrătise împotriva celor care-l asaltau. Lucind în soare, pline de graţie, avioanele ţâşniră spre cer ca nişte săgeţi. Apoi, se întoarseră… Atacară odată, de două ori, de trei ori… Mereu… îndârjite… Fără teamă… Cu furie…

Un avion care se îndrepta cu iuţeala fulgerului spre un tun descoperit, fu lovit în plin şi prefăcut în aşchii ce plutiră un timp pe sus.

— Bravo… Ura… Bravo, băieţi!… răsună pădurea de exclamaţiile martorilor la această splendidă victorie.

Celelalte două nu renunţară la luptă. Atacară încă odată sălbatic podul, apoi gara şi pădurea care-i primea cu. O ploaie de gloanţe.

Maiorul Soare, cu pipa între dinţi, rezemat de parapetul

unui şanţ, privi un timp dezlănţuirea temerară a piloţilor încăpăţânaţi, apoi rosti: „Aştia-s nebuni!…”

Coasta muntelui gemea acoperită de fum. Se auziră primele strigăte… Cei dintâi răniţi…

Aplecaţi, cu brancardele întinse, sanitarii se strecurau printre explozii spre cei care-i chemau. Spaima şi panica începuse să-şi facă loc printre recruţi. Comandanţii şi „bătrânii” se căzneau să-i stăpânească.

Scos din minţi de groază, un soldat ieşise din pădure şi alerga printre linii ţinându-se cu mâinile de cap, chemându-şi mama. Alţi doi se repeziră după el să-l aducă înapoi.

Şoseaua era pustie. În spatele gării, sub coroana deasă a unui nuc, o căruţă. Stăpânul, un ţăran cu părul alb, se proptise în faţa cailor cu mâinile încleştate pe hăţuri şi ochii pe cer. O bombă făcu explozie între linii.

Un vagon cu cai fu lovit în coastă. Speriaţi, caii începură să se frământe, să necheze şi să bată din copite. Doi, scăpaţi teferi, rupseră opritorile şi săriră din vagon. Unul pornise înnebunit cu coama în vânt printre linii spre Tălmaci. Celălalt se prăbuşise cu piciorul rupt. Conductorii nu ştiau ce să mai facă. Din pădure, câţiva soldaţi se repeziră în ajutorul lor.

Recruţii trăiau clipe de groază. Mugetul tunurilor, explozile, focul infanteriştilor, dar mai ales atacurile sălbatice ale aviaţiei nemţeşti le părea iadul pe pământ. Şi sirenele… Groaza ce-o simţeau când le auzeau şuierând…

De aceea când avioanele se ridicară încă odată spre cer, toţi răsuflară uşuraţi la gândul că aviatorii renunţaseră la luptă. S-au înşelat. Nu se dau bătuţi… Asaltară din nou… Mai sălbatic, mai nebuneşte, disperaţi…

O explozie asurzitoare făcu tunul aflat în apropierea lui Zamfir să amuţească. Cea mai mare parte din servanţi fură ucişi sau răniţi… Ion Păpuşoi îşi simţea fălcile tocind. Se prinsese cu mâinile de trunchiul unui copac,

să nu mai tremure. Urechile îi vâjâiau. Pământul căzut pe spate şi pe ceafă îl ardea. Zamfir era calm. Lângă el un morman de încărcătoare. Multe fuseseră golite. Grupa se strânsese în jurul lui ascultătoare şi nu-l scăpa din ochi.

Atacatorii nu mai aveau bombe şi totuşi, continuau să se bată, folosind armamentul de bord.

…Ultimul asalt se dezlănţui. Caporalul Zamfir trecuse la mitraliera din apropiere, al cărui trăgător fusese grav rănit. Primul avion atacase gara. Trecuse de pod şi începuse urcuşul. Al doilea se apropia vertiginos de vârful copacilor mitraliind pădurea. Zamfir îl prinse în grilă şi apăsă pe trăgaci. Aparatul se întoarse pe o coastă, apoi, se depărtă târând după el o coadă de fum… Câteva clipe mai târziu, dispăru după un cot al Oltului spre Râmnicu-Vâlcea învăluit de flăcări.

…Atacul fasciştilor luase sfârşit. Servanţii care doborâseră avionul făcură cel de al treilea cerc cu vopsea albă pe ţeava tunului, semn al unei noi victorii. Calul scăpat, încă speriat, fu adus de căpăstru de un ceferist. Lângă cel cu piciorul rupt, un soldat trecut de treizeci de ani, cu barba crescută, sta în genunchi şi-i ţinea capul în braţe. Îl privea mut, tot trecându-şi palma peste ochii blânzi, calzi, resemnaţi, gata să se stingă.

— E calul meu, raportă maiorului oprit lângă vagon, fără să se ridice. Îmi daţi voie să-l…?

— Nu trebuie să sufere, rosti comandantul îndepărtându-se emoţionat.

După câteva minute se auzi o împuşcătură… Ostaşul vârstnic îşi săruta prietenul de muncă scuturat de plâns, ca şi când i-ar fi cerut iertare…

Contactul cu o mică parte din ororile războiului fusese luat. Urma „botezul focului41.

După două ore, locomotiva şuieră prelung şi trenul porni mai departe.

Pe peronul staţiei, unul lângă altul, căpitanul Cucu şi impegatul Miruţ salutară pe cei care plecau acolo unde se

făureşte victoria.

...Trenul gonea în viteză. Zamfir se aşezase în uşa vagonului cu picioarele atârnând. Lângă el, Păpuşoi, Faur şi Nistor. Toţi din Crivăţ.

— De la Turnul Roşu, înainte de Podul Olt, am intrat în Transilvania, rosti caporalul după ce trecură de Tâlmaci.

— Transilvania?... tresări Ion Păpuşoi, cercetând atent locurile, ca şi cum trebuia să vadă pe cineva cunoscut. Apoi, sub puterea unui gând, se încruntă. Zamfir îi înţelese frământarea. Tăcu şi el mustrându-se că răscolise înainte de vreme o rană veche.

Prin Sibiu au trecut fără să se oprească. Nu li se spusese unde urmau să ajungă. Abia către seară, după denumirea gărilor, şi-au dat seama că merg spre Târgu Mureş.

La căderea întunericului subunităţile fură prevenite că debarcarea putea avea loc în orice moment, chiar în plin câmp. Măsurile de apărare apropiată au fost intensificate. Către orele 22 garnitura se opri într-o staţie luminată de câteva felinare cu sticlă vopsită. Două linii erau ocupate de trenuri militare ce începuseră debarcarea. Grupuri, ostaşii se adunau în faţa vagoanelor, apoi, încolonaţi, dispăreau înghiţiţi de întuneric.

— Oare şi noi debarcăm aici, dom’ caporal? întrebă Ion Păpuşoi.

— S-ar putea să mai mergem o staţie, două, după cum nu m-aş mira dacă ne-am opri aici. În război, soldatul ştie puţin... şi asta, într-o privinţă nu-i rău...

Abia îşi spusese părerea Zamfir, că un agent de transmisiune comunică ordinul: „Domnii ofiţeri la adunare pe peron!...”

Debarcarea deveni certitudine. După vreo zece minute, comandantul de pluton apăru în uşa vagonului. Era un sublocotenent de rezervă. Tânăr, subţirel şi delicat, cu mişcări de fată. De profesie, învăţător.

— Ei, băieţi!... debarcăm... pregătirea!...

Până atunci, fără să-şi spună, fiecare căutase să alunge

gândul la momentul acela. În adâncul sufletului se născuse un strop de speranţă că luptele vor merge atât de bine, încât s-ar putea să nu mai fie nevoie de intervenţia lor. Un sentiment aproape copilăresc pe care îl nutresc întotdeauna oamenii maturi aflaţi în drum spre front. Veştile prinse în zbor din staţiile prin care trecuseră arătau însă dar că vor intra în foc.

Se spunea că în zona Târgu Mureş se dau lupte crâncene. Totuşi se agăţaseră cu încăţăpânare de acea amăgire care le hrănea sufletele. Şi, tocmai pentru că crezuseră prea mult în ea, ordinul „debarcăm44, „pregătirea44 i-a zguduit.

Tăcuţi, părăsiră vagonul şi se îndreptară spre un loc viran din spatele gării.

Ultimele subunităţi debarcate înaintea lor abia se mai auzeau mărşăluind pe şoseaua din apropiere.

BOTEZUL FOCULUI

Era aproape miezul nopţii când s-au aşternut la drum.

Tot spre apus. Din cerul negru ca păcura, atâmând ca o enormă cupolă apăsătoare, începu să cearnă o ploaie măruntă şi rece. De o parte şi de alta a şoselei, două şiruri de dealuri acoperite cu petice de pădure se ţineau strâns de coloană. Plină de gropi, transformată în băltoacă, şoseaua făcea marşul greoi, enervant.

Ploaia se mai înteţise. Bocancii se înmuiaseră, obielele erau leoarcă. Picioarele clipoceau în apa ce mustea în încălţăminte. Foile de cort sub care ţineau strâns armamentul şi muniţia se îngreunaseră.

De pe căşti, picăturile alunecau pe ceafă adunându-se într-un firicel ce se strecura pe şira spinării. Începuse să bată şi un vânt rece, ascuţit. Tăcută, coloana de ostaşi semăna cu o râmă lungă şi neagră... Când se ordona oprirea pentru repaos, ostaşii tresăreau ca din somn, lovindu-se unii pe alţii. Fiecare ar fi preferat să tot meargă... Pe loc te prinde frigul şi firul gândului tors în front ţi-e frânt...

Întotdeauna în marş, soldatul gândeşte la ceva. Gândeşte

la ce-a lăsat în urmă şi la ce-l aşteaptă. La ziua de ieri şi clipa următoare. Leagă prezentul de trecut şi-ncearcă să pătrundă viitorul. Mult, nespus de mult gândeşte şi trăieşte ostaşul în război…

…Marşul continua… Oare câte coloane nu se târau la ora aceea ascunse de vălul nopţii, biciuite de ploaie şi de vânt?!… Câte nădejdi şi câte gânduri nu se înfiripau sub fiecare cască olandeză?!… Şi câte inimi nu băteau mai tare ca de obicei, sub puterea unei presimţiri?!…

Şuvoiul de suflete îngrămădite în coloana aproape fără sfârşit înainta încet şi greoi…

înşiruite după companiile de infanterişti, căruţele cu felinarele de vânt stinse se scurgeau tocând sub roţi pietrişul şoselei într-un scrâşnet monoton şi obsedant. Conductorii în dreapta cailor, cu mâna pe dârlogi, uzi şi ei până la piele, cătau atenţi la şanţul şoselei şi înainte. Din când în când, din obişnuinţă, slobozeau câte un îndemn cailor, „vorbind44 cu ei.

Un soldat căruia i se desfăcuse moletiera ieşi în afara rândurilor şi, după ce şi-o strânse, porni în pas alergător să-şi ajungă plutonul.

Purtând acelaşi echipament ca ostaşii, scuturat de o tuse seacă, sublocotenentul Graur tot încerca să învioreze marşul cu câte o glumă. Dar parcă nimeni nu-l auzea… Şi chiar dacă l-ar fi auzit careva, prefera să meargă în vrerea lui…

într-un repaos, văzându-l cuprins de un puternic acces de tuse, umbra masivă a lui Ion Păpuşoi se apropie de cea plăpândă a ofiţerului şi-i şopti:

— Dom’ sublocotenent! daţi-mi raniţa dvs…

— Nu… mulţumesc!… rosti jenat ofiţerul.

…Mergeau de câteva ceasuri. Printr-un efort de voinţă, socotind că amintirile nu fac bine, Păpuşoi reuşise să nu se lase prins în plasa lor. Pentru asta încercase să intre-n vorbă cu vecinii. Nu i-a răspuns niciunul. „Are fiecare gândul lui! 44 căută el să le scuze muţenia. Şi totuşi, până

la urmă, fără să-şi dea seama, fu şi el învins de amintiri.

în marş, în perioadele de acalmie, dar mai ales în preajma unei încleştări, când nu se ştie cui îi vine rândul să cadă, gândurile gonesc spre casă. La soţie, copii, părinţi şi fraţi. La logodnice, drăguţe şi prieteni. Nu trebuie să le chemi, vin singure, te asaltează...

Păpuşoi o avea doar pe Ioana. Pe ea şi pe moş Truţă, care-l crescuse. O cunoscuse cu doi ani în urmă la conacul boierului Cândea, unde slugărea. Se tocmise acolo împinsă de foame şi lipsuri. Înaltă, mlădioasă, cu părul galben şi lung, cu ochi albaştri, cu trăsături neobişnuit de fine, tăcută şi harnică, Ioana, cea mai frumoasă fată din jurul Crivăţului, se îndrăgostise de el. Împotriva voinţei părinţilor, îşi făcuseră planuri şi vise.

De când aflase felul cum venise pe lume, în minte-i încolţise un gând transformat în ţelul vieţii lui. Trebuia dezlegată cu orice preţ o taină. Aştepta doar prilejul. Şi acesta se ivise odată cu 23 August ’44. Cei zece militari din comună aflaţi în concediu primiseră ordin să se prezinte imediat la partea sedentară a unităţilor.

Nici nu răsărise bine soarele şi el, cu o desagă în care-şi pusese câteva rufe şi ceva de ale gurii, îşi făcu apariţia în faţa postului de jandarmi, gata de drum.

Se petreceau scene emoţionante. Aveau loc despărţiri care, pentru cei mai mulţi, era cea din urmă. Cu toate acestea, nu lipsea voia bună şi hotărârea celor care prin jertfa lor vor face ca dreptatea şi omenia să triumfe.

Acolo, în mijlocul Crivăţului, aflară oamenii din gura caporalului Zamfir că el, argatul, omul „curţii”, pe care-l huliseră pe nedrept, părăsise conacul boieresc şi pleca în război de bunăvoie. Atunci se legase pentru totdeauna de Zamfir. Şi tot atunci, în văzul tuturor, Ioana se desprinse din mulţime şi se lipi de pieptul lui, hohotind de plâns.

L-a condus Ioana până sus în deal, lângă cruce. Acolo şi-au luat rămas bun. Ea rămase pironită locului, cu batista dusă la gură şi ochii înlăcrimaţi, stăpânită de temeri. El se

pierduse în norul de praf ridicat de căruţele ce-i duceau spre gară…

…Picăturile dese şi ritmice în foaia de cort îi păreau o muzică. Umbrele din jurul lui continuau s-alunece, târându-şi picioarele pe şoseaua plină cu băltoace. Ostaşii erau tăcuţi, muţi şi indiferenţi. Unii, ajunşi de oboseală, picoteau şi tresăreau când se loveau de vecini. În marş se poate aţipi.

O nouă oprire. Coloana se risipi pe dreapta şoselei. Se aprinseră ţigări sub poalele mantăilor şi se fuma hoţeşte cu mucul ascuns în pumn.

„E bine c-am stat de vorbă cu mine!”… îşi spuse Ion Păpuşoi aşezându-se pe o piatră de marcaj. „Nu m-a cuprins teama de moarte, cum credeam. Ba dimpotrivă, mă simt mai voios, mai hotărât!”…

După repaos, coloana porni mai departe… Spre apus…

Şoseaua urca în serpentine lungi. Ion Păpuşoi abia îşi înnodase firul gândului întrerupt de oprire, când deodată, acolo unde cerul părea că se îmbină cu pământul, zarea începu să tremure cuprinsă parcă de vâlvătăi ascunse. Tot de acolo răzbătură bubuituri înfundate. Apoi, chiar pe culmea către care se îndreptau, prinseră să răsară buchete de lumini urmate de explozii.

Infanteriştii tresăriră. Nu-şi dau seama ce se întâmplă. Gândul le era unul şi întrebările aceleaşi…

„Cine trage?!… pentru ce?!… Oare acolo e frontul?!…”

— Trage artileria nemţilor, vorbi Zamfir cu capul întors spre grupă, ghicindu-le parcă frământarea.

Mărunt, nervos şi înfundat, începură să toace mitralierele. Au deschis focul şi puştile mitraliere împreună cu puşcaşii. Lupta se încinsese.

— S-au încăierat!… Cu siguranţă-i un atac al inamicului, continuă Zamfir.

Nimeni nu răspunse. Proiectilele de artilerie cădeau tot mai aproape de şosea. Şi mai dese. Exploziile ridicau trombe de pământ, aprinzând făclii într-un dans ciudat şi

înfricoşător. Bubuitul se înteţise.

Mulţi, îndeosebi recruţii, şi-au pus nădejdea copilărească în vălul ocrotitor al nopţii, fără să ştie că la adăpostul ei, moartea mânuie coasa mai sigură şi fără milă, după ce-a semănat panică în sufletele slabe. Noaptea ţi-e duşman şi prieten.

Lungă, neagră, tăcută şi încordată, coloana continuă să înainteze.

Două proiectile trecură mugind înfiorător pe deasupra şi explodară în urma lor.

— Culcat!… Culcat!… Adăpostit!… în şanţuri! strigară comandanţii.

în câteva clipe şoseaua rămase aproape pustie. „Bobocii”, lipiţi de fundul şanţurilor, îşi îndesaseră capetele unul în altul, aşteptând cu răsuflarea tăiată alte şuierături. Comandanţii se străduiau să-i calmeze, explicându-le despre ce este vorba.

Alte două proiectile bufniră deoparte şi de alta a şoselei. Al treilea nimeri în plin o căruţă. Un cal fu ucis. Celălalt, rănit, sări şanţul şi se pierdu în noapte, târând după el două roţi. Cuprinşi de spaimă conductorii făceau eforturi să-şi stăpânească animalele. Panica dădea târcoale… Noroc că bombardamentul nu ţinu mult. Amuţiră şi mitralierele. Treptat, treptat liniştea râmase stăpână. În ordine desfăşurată coloana reluă înaintarea peste câmp. Pământul mustea de apă. Picioarele se afundau în nămolul clisos care se lipea de bocanci. Râpi, viroage adânci fură trecute printr-un efort pe care toţi l-au suportat tăcuţi, îndârjiţi…

începuse să se crape de ziuă când compania în care se afla Ion Păpuşoi intra într-o pădure deasă de fag. Dincolo, pe pantă, cam La doi kilometri, răbufneau focuri dese de mitraliere, puşti şi aruncătoare.

— Iar se bat!… zise Zamfir.

Răsfiraţi mai mult, pe grupe, înaintarea continuă. Două proiectile de artilerie căzură în marginea pădurii.

— Asta-i reglarea!… vorbi caporalul. Fiţi atenţi, acum o să

înceapă tragerea de efect.

N-au trecut nici două minute şi peste pădure se abătu vijelia. Explozii puternice începură să răsară când într-o parte când în alta, stârnind un vuiet mărit de desimea copacilor. Printre de, înfricoşătoarele bombe de aruncătoare grele, care, atunci când ating pământul, se desfac în sute de schije c-un grohăit cutremurător.

Copaci drepţi, bătrâni de multe zeci de ani, erau frânţi sau răsturnaţi ca nişte jucării, smulşi din rădăcini. Mulţi însă rămâneau neclintiţi, sfidători, cu albe răni proaspete pe trunchiuri, ca nişte oase Lucioase. Doar crengile zgâlţâite de suflul exploziilor tremurau parcă a durere, stârnind o ninsoare cu frunze arămii.

Din norii întunecaţi oare-şi târau alene pântecele peste creştetul pădurii ploaia se revărsa şiroaie…

Ploua…! Şi cu schije ploua…

Tăcute, înspăimântate, umbrele se strecurau de la un trunchi la altul până când, în sfârşit, sleite de puteri, reuşiră să iasă din zona bombardamentului.

Se luminase de ziuă când au ajuns pe marginea de dincolo a pădurii. Dintr-un adăpost îşi făcu apariţia un ofiţer scund, cu cască pe cap, înfăşurat într-o manta de ploaie.

— Nemţii ne-au atacat în cursul nopţii. I-am respins, producându-le pierderi grele. Acum o jumătate de oră au reluat atacul pătrunzând în poziţie. Rezerva, care se afla aici, a fost folosită. Comandantul de regiment a hotărât să contraatacaţi pe direcţia viilor şi să refaceţi poziţia, explică el misiunea comandantului de companie.

Pregătirea n-a durat mai mult de câteva minute.

— Vedeţi moviliţa aceea cu mărăcini din dreapta pomului rotat?… acolo trebuie să ajungem cât mai repede… Şi orice inamic e în calea noastră, să-l nimicim!… spuse caporalul Zamfir grupei adunată în jurul lui într-un crâmpei de şanţ.

Soldaţii se răsfirară. Îşi ocupară locaşele de tragere şi aşteptau încordaţi semnalul de pornire. Sosiră tocmai în momentul când regimentul lor se afla într-o situaţie critică.

Artileria inamică încetase tragerea. Părea că obosise. Nemţii nu bănuiau însă că în pădurea pe care o bătuseră cu violenţă, adăpostită de copaci, sta gata să le sară în spate o unitate de români.

încetase şi ploaia. Câteva crăpături apărură ici colo, pe bolta întunecată. Nori zdrenţuiţi se fugăreau prin ochiurile albastre ale cerului. Semne de înseninare. Foile de cort fură strânse şi aşezate pe raniţe, care vor fi lăsate la marginea pădurii. În atac, trebuie să fii cât mai uşor.

Ion Păpuşoi sta ghemuit într-un locaş de tragere prea sti'âmt pentru el. Îşi încărcase puşca, o asigurase şi privea drept înainte. Era încordat. Aflat în faţa pericolului, teama de moarte începu din nou să-i dea târcoale, cu toate că se lupta s-o alunge. Vrea să pornească mai repede... Prea marea încordare îi macină puterile şi nervii. Simţea dorinţa să pornească odată, chiar singur, dar să plece, să rupă zăgazul... După primii paşi, nu va mai şti nimic, până când va ajunge pe moviliţă, sau va rămâne în drum. Se uită în stânga şi în dreapta la camarazi. Erau tăcuţi şi gravi. Privirea prietenoasă a lui Zamfir îi strecură în suflet un strop de curaj şi încredere.

Un grup de nemţi, nestingheriţi de focul apărării, se apropia de creastă. Până la ei dacă erau patru sute de metri.

Se uită nerăbdător înapoi, spre comandantul de pluton. Ofiţerul urmărea mişcarea inamicului dinapoia unui fag gros. Faţa îi devenise aspră. Ochii-i aruncau fulgere. Observând neliniştea lui Ion Păpuşoi, îi făcu semn ducându-şi degetul la buze, ca şi când i-ar fi spus: „ai răbdare nu-i încă momentul11...

Inamicul înaintase încă aproape două sute de metri, când o comandă urmată aproape imediat de altele treziră pădurea. Lanţul viu de trupuri se desprinse de sub coroanele copacilor şi ţâşni întins în coasta fasciştilor. Recruţii, care în ultimele douăzeci şi patru de ore trăiseră primii fiori ai războiului, se dezlănţuiră ca şi când

înfruntarea unui duşman şi a morţii era pentru ei ceva obişnuit.

Goneau cu trupurile aplecate înainte şi ochii înfipţi în siluietele cenuşii.

Ion Păpuşoi simţi eliberarea. Îi dispăruse orice încordare. Nu vedea decât moviliţa de pământ acoperită cu mărăcini unde trebuia să ajungă şi care-i părea că se măreşte pe măsură ce se apropie de ea. Rândul din care s-a desprins rămăsese în urmă. În apropierea lui, două umbre. Una, cea din dreapta a lui Zamfir, alerga fluturând automatul. Alta, mai mică, mai plăpândă, dar clocot de avânt, de curaj şi îndemn, în partea stângă şi ceva mai în faţă, a comandantului de pluton.

Pe caporal reuşise să-l cunoască foarte bine, dar îl surprindea înflăcărarea şi energia extraordinară a sublocotenentului Graur, tânăcrul cu chip şi gesturi de fată. Şi-l închipuise domol, blajin, aşa cum era învăţătorul din Crivăţ. Dascălul ăsta era făcut însă din altă plămadă. Tot ce văzuse, simţise şi gândise s-a petrecut numai cât a parcurs prima sută de metri. Surprinşi de impetuozitatea contraatacului, nemţii îşi reveniră, şi-i întâmpină cu un foc din ce în ce mai ucigător. Primele lovituri de aruncătoare grele grohăiră înspăimântător printre atacatori. Gloanţele se abateau asupra românilor ca un roi de albine. Rândurile începură să se clatine, să se frângă… Fură opriţi… Ofiţerul îşi dădu seama că „botezul” nu-i împlinit. Sfidând moartea, rămăsese în picioare. Statura lui măruntă, părea un munte. Clocotul din el un vulcan în plină erupţie.

— Înainte, băieţii mei! înainte, români!…

Electrizaţi, ostaşii îl urmară ca un zid.

Păpuşoi striga înfirebântat „ura” cât putea de tare.

Caporalul Zamfir era tot în fruntea grupei. Focul inamic secera năprasnic. Subunitatea din dreapta rămăsese în urmă.

Parcă tot focul inamicului fusese îndreptat asupra plutonului sublocotenentului Graur care din nou fu ţintuit la

pământ.

— Înaintaţi pe salturi! Ordonă comandantul din spatele unui dâmb.

Când unul, când altul, ostaşii se avântau douăzecitreizeci de metri, sub sprijinul camarazilor. Distanţa până la inamic nu era mai mare de două sute de metri. Aruncătoarele nemţeşti încetaseră tragerea. Trebuia păstrat spaţiul de siguranţă. Duelul de foc se ducea cu armamentul de infanterie.

Cu greu românii reuşiră să ajungă la distanţa de asalt. După executarea unui foc viu, plutonul trebuia să sară la lupta apropiată. Comanda subţire, dar hotărâtă a sublocotenentului:

— La asalt!… Năvăliţi!… Ura… smulse încă o dată pe atacatori de pământ.

Se găseau la un pas de victorie, când deodată pe moviliţă se stârni mişcare. Câteva secunde şi o mitralieră apărută din senin deschise un foc ucigător.

Lanţul se lipi iarăşi de pământ. Se auziră strigăte, i; emete… Ion Păpuşoi privi arma inamicului săgetat de-un gând.

Viroaga din dreapta îl ajută să-şi facă planul la repezeală. Pândi momentul când tragerea nemţilor era mai puţin intensă, şi se rostogoli spre flancul drept al grupei, înapoia unei mici cute de teren. Îşi controlă grenadele, muniţia. Se ghemui înapoia dâmbului aşteptând parcă ceva.

Caporalul îi făcu semn că i-a priceput gândul şi ordonă un foc puternic menit să ţină pe inamic cu capul la pământ. Protejat de acest sprijin, Ion Păpuşoi începu să se târască spre viroagă. Se strecură în ea, şi după ce schimbă câteva semne cu Zamfir, dispăru.

Un soldat fascist, care veghea cu prea puţină vigilenţă, fu scos din luptă cu lovituri înfundate de armă. Continuă să se târască până-n spatele mitralierei. În jurul ei, trei servanţi. Nu se aflau decât la cel mult treizeci de metri de el.

Două grenade aruncate aproape în acelaşi timp făcură

arma să amuţească şi plutonul să se năpustească la asalt.

înaintarea antrenă şi restul companiei care în câteva minute refăcu poziţia regimentului. Cea dintâi victorie, care avea să însemne începutul unui lung şir de încleştări...

Au urmat două zile de lupte îndârjite. Rând pe rând, zi şi noapte, atacurile nemţeşti s-au sfărâmat de puternica rezistenţă a dorobanţilor. Ploaia înoetase.

Echipamentul ud s-a uscat pe trupurile înfierbântate. Ostaşii nu mai simţeau fiorii de pe marginea pădurii. Se obişnuiseră atât de repede, încât li se părea curios când gloanţele nu muşcau pământul în jurul lor. Apărarea de moment nu le plăcea. Prea simţiseră gustul atacului şi-al înfruntării pieptişe...

în a doua noapte de când se aflau pe poziţie, grupa caporalului Zamfir primise ordin să execute o incursiune pentru capturare de prizonieri.

Hotărâse să ia cu el doi soldaţi. Pe Păpuşoi şi pe Nistor, vecin de casă. Înainte de a se însera, discutaseră amănunţit planul de acţiune. Incursiunea s-a executat în a doua jumătate a nopţii. O noapte rece, cu cer plumburiu.

Trebuia capturat un post de pândă. S-au târât nevăzuţi până la câteva zeci de metri. După ce au pătruns în şanţul de comunicaţie, şi-au împărţit rolurile. Soldatul Nistor urma să facă siguranţa spre înapoi, iar caporalui cu Păpuşoi să captureze pândarii.

în câteva minute se aflau la posturile lor. Unul dintre pândari fuma pe fundul şanţului, rezemat de parapet. Al doilea veghea. Când neamţul din şanţ ridicase capul să-i spună ceva celuilalt, Zamfir şi Păpuşoi se năpustiră asupra lui. Cel din post o luă la fugă, trase un foc şi se pierdu în noapte.

Prizonierul fu condus mai întâi la companie, apoi ia batalion. Cel care l-a însoţit a fost Ion Păpuşoi. De aici a primit ordin să-l ducă la postul comandă al regimentului, aflat în adâncul pădurii de pe care plecaseră la contraatac.

Se făcuse ziuă când a pornit cu prizonierul spre regiment.

în linia I-a se încinsese un violent schimb de focuri. Loviturile de artilerie şi aruncătoarele cădeau ca grindina pe poziţia românilor.

Ion se strecura cu prizonierul zorindu-l să meargă mai repede. Cu cât înainta avea sentimentul că artileria îl urmăreşte. În realitate, nemţii porniţi din nou la atac lungiseră sprijinul în adâncime.

Pe marginea pădurii şi apoi în interior, ploua cu proectile. Până la postul de comandă al regimentului, mai erau vreo patru sute de metri. De teamă ca prizonierul să nu-i scape sau să fie ucis, Ion Păpuşoi hotărî să se adăpostească până când va trece prăpădul. Au intrat într-un adăpost cu tavanul din lemn, acoperit cu pământ şi frunziş. Împotriva schijelor era excelent. De acolo se putea vedea şi în vale, pe direcţia unde se da lupta.

Până atunci nu avusese timp să se uite cum arată omul pe care-l escorta. I-a făcut semn să ia loc pe un butuc răsturnat, iar el se aşeză puţin mai în spate cu puşca în mână.

Prizonierul era de statură potrivită şi îndesat. Avea faţa suptă şi obosită. Barba mare şi ochii duşi în fundul capului. Un bărbat trecut de treizeci şi cinci de ani. Pe cap nu avea cască. Dintr-o rană, aflată mai sus de ceafă, se prelingea o dâră de sânge…

în timp ce-l studia, prinsul se uitase la el de câteva ori, trist. Părea că vrea să-i spună ceva. Inima românului se înmuie de milă… „Stai că te doftoricesc eu, aşa cum m-oi pricepe… Numai să fii cuminte… Să nu te pună dracul să mă ataci c-o păţeşti14… vorbi singur, rezemându-şi arma de peretele adăpostului. Apoi îi făcu semn să-şi scoată vestonul. Omul se supuse.

— Te doare?…

Neamţul strânse din dinţi şi spuse ceva. Gheaţa dintre învins şi învingător se topise. Cu ajutorul pansamen tului individual, cu bruma de cunoştinţe căpătate în cele câteva şedinţe practice executate la regiment, a reuşit să-l

panseze.

În vale, lupta se înteţise. Artileria germană continua să bată cu furie pădurea. Păpuşoi se bucura că situaţia îl obligă să mai zăbovească. Se uita la faţa suptă şi tristă a prizonierului, muncindu-se să înţeleagă ce gândeşte, şi mai ales ce simte un ostaş, când se vede singur, dezarmat, înconjurat de ură... „Amară trebuie să fie viaţa prizonierului, şi neagră de supărare inima. Pe deasupra, ruşinea că s-a lăsat prins, şi groaza că poate fi ucis mai repede ca pe front... Eu, nu m-aş lăsa”... îşi spunea în timp ce privea chipul tras al neamţului.

„O fi flămând, săracu!... Suflet de om şi el..”... gândi înduioşat şi, fără să-l scape din ochi, scoase din sacul de merinde pachetul cu pâine de război. Îi turnă un pumn, şi ce-a mai rămas, a început să ronţăie el... Pentru prima oară se priviră nu ca duşmani, ci ca oameni...

încurajat de bunătatea românului, neamţul scoase din buzunar un portofel din piele aproape nou. Întinse o fotografie arătându-i că el e acolo. A mai spus câteva cuvinte pe care Păpuşoi nu le-a priceput. În poză un bărbat chipeş. Alături, o femeie blondă cu fustă creaţă şi bluză înflorată strânsă pe corp. La picioarele lor, un băiat şi o fetiţă între opt şi zece ani.

în timp ce neamţul îi arăta pe fiecare membru al familiei, străduindu-se să şi explice, Ion Păpuşoi se întreba stăpânit de milă şi revoltă: „Cine l-o fi trimis p-ăsta să ne calce pământul? că doar n-a venit aici de capul lui... După cum îmi dau seama, nu-i arde lui de război... Lumea asta e un fel de maşinărie, care nu merge cum trebuie1*...

După ce prizonierul tăcu, scoase şi el dintr-un portofel de pânză soios, două fotografii împăturite cu mare grijă într-o bucată de ziar îngălbenit de vreme.

— Asta-i mama!... şi asta-i drăguţa mea, vorbi arătând cele două chipuri.

Ion Păpuşoi îi oferi o „mărăşească”. Neamţul o aprinse şi într-o pornire sinceră îşi goli portofelul, oferindu-i

românului, care refuză, agitând arătătorul în stânga şi-n dreapta:

— Nu!… nu trebuie… am şi eu…

Trecuse mai bine de jumătate de oră de când stăteau în adăpost. Păpuşoi îşi aduse aminte că mai avea cafea în bidon. Au băut-o împreună, ca vechi cunoştinţe.

După ce bombardamentul a încetat, i-a făcut semn că trebuie să-şi continue drumul. „Ce să-i faci? datoria…” ar fi vrut să spună gesturile lui.

La postul de comandă se prezentă comandantului, un colonel cu părul cărunt, înalt, şi cu figura aspră.

— De ce ai întârziat, soldat Păpuşoi? Mi s-a raportat că ai plecat de la batalion de aproape o oră.

— Ne-a prins bombardamentul, domnule colonel. Mi-era teamă să nu-l omoare exploziile! raportă arătând cu capul spre prizonier.

Figura primului neamţ capturat îl va urmări tot timpul războiului. De câte ori va avea ocazie să vadă şi alţi prizonieri îl va compara cu cel condus de el la postul de comandă al regimentului. Unii îi semănau, dar alţii, în special cei tineri, arătau o nemărginită răutate şi ură. Ion Păpuşoi se uita la ei şi se gândea la neamţul lui. „Nu tot omul e la fel!” îşi spunea cu părere de rău.

Drumul la înapoiere i-a adus aminte de satul lui, de copilărie, de vechea şi chinuitoarea întrebare în legătură cu mama lui.

Artileria încetase tragerea. Se potoliră şi mitralierele. Rar, câte un foc de puşcă mai tulbura liniştea ce se înstăpânise pe poziţie. Adia o pală de vânt, care făcea coroanele copacilor să tremure uşor. În cădere, frunzele de cele mai diferite nuanţe, de la galben la ruginiu, ţeseau o perdea mişcătoare de o rară frumuseţe.

„Aşa-i şi omul!… Uite acum în război… la fel se sting vieţile… una câte una… cu zecile, ori cu sutele, după cum e lupta de grea.”

Se opri şi scoase portofelul. Desfăcu cu grijă ziarul. Privi

lung fotografia Ioanei. Cu două zile în urmă împlinise nouăsprezece ani. El, douăzeci şi doi. Se născuseră în aceiaşi zi. Se născuse... Dar cum se născuse el?!...

Oftă adânc... „Frumoasă a fost mama!... îşi zise uitându-se la chipul ţărăncii îmbrăcată în port ardelenesc. Oare o să-mi văd visul împlinit?!... S-ajung pe meleagurile unde a copilărit?! Poate are rude...

Împături pozele, le puse în buzunarul de sub veston şi porni mai departe. Gândul îl duse la povestea adevărată spusă de moş Truţă într-o noapte cu lună plină pe prispa casei.

Avea pe atunci paisprezece ani.

...După primul război, fata din fotografie, venise la muncă în Moldova. Se tocmise la o moşie, unde se împrietenise cu Sofia, sora lui moş Truţă. După câteva luni, administratorul şi-a bătut joc de ea...

într-o zi de toamnă pe timpul culesului, îl născuse într-un lan de porumb. Pentru asta, mai târziu, i-au zis Păpuşoi...

Maică-sa murise în spital. Până la vreo zece ani, l-a crescut Sofia. Îi spunea mamă... Pe urmă, l-a luat moş Truţă cu el la conac. Tot era singur. Aşa s-a băgat slugă...

Sofia îi dăduse mai târziu fotografia. Şi tot ea îi spusese că mama lui era de fel dintr-o comună din apropiere de Satu Mare. Numele de familie îl uitase. Trecuseră prea mulţi ani de-atunci...

Ţăranii din Crivăţ ştiau că-i copil din flori. Unii îl ocoleau. Alţii îi râdeau în faţă sau îl jigneau. Bătuse zdravăn câţiva flăcăi mai mari ca el din această pricină. Se închisese în el, trăia izolat. Asta până când în viaţa lui a apărut Ioana. Pe urmă, a venit 23 August...

...Nici nu băgă de seamă că ieşise din pădure. Picioarele îl purtau, ca De un loc bătut ani în şir, spre grupă. A mers pe gânduri până când „pic-poc-ul” unui glonţ l-a trezit la realitate. S-a lipit de pământ.

Din spatele unui dâmb, Zamfir îl zărise şi-i făcea semn cu mâna. I-a răspuns, apoi ţâşni într-un salt spre el.

A doua zi în zori, au pornit un atac prin surprindere. Nici nu se luminase bine de ziuă, când, fără pregătire de artilerie, românii se năpustiră spre poziţiile duşmane. Lupta a fost scurtă şi în câteva ore cuceriseră înălţimea cu vii. În dreapta se vedeau clădirile unui oraş mare. „E Târgu Mureş” le spuse comandantul de grupă. În cursul nopţii au trecut râul şi-n zilele următoare au dus lupte grele.

Rândurile plutonului se răreau. Mulţi nu mai răspundeau la apelul făcut după încleştare. Unii fuseseră răpuşi, alţii răniţi. Acolo, în timpul unui atac îndârjit al unei cote care rezistase patru zile, a căzut comandantul de pluton, sublocotenentul Graur.

în ziua aceea a fost cucerită o înălţime. Fusese cel mai înverşunat asalt care măcinase multe vieţi de ambele părţi. Abia în seara zilei s-a aflat că fostul învăţător era de fel din partea ocupată a Transilvaniei. Spusese ordonanţei, care-l târâse din foc într-o viroagă, înainte de a-şi da sfârşitul: „Aş fi vrut să-mi văd visul împlinit... să-mi eliberez pământul cotropit... satul... şi părinţii”...

L-au plâns ostaşii ca pe un frate. Golul lăsat în sufletele lor semănase dezorientare şi îndârjire.

Locul îi fusese luat de încheietorul plutonului, un sergent major voinic, iute ca argintul viu şi bun trăgător. Era de prin părţile Slatinei.

împreună cu alţi doi soldaţi, Ion Păpuşoi a săpat mormântul lui Graur sus pe vârful cotei. Adânc l-au săpat. Să nu ajungă bombele până la el...

Trista ceremonie s-a desfăşurat în miezul nopţii. Simplu, nespus de emoţionant. Unul câte unul veneau ostaşii să-şi ia adio de la viteazul lor comandant. Se întorceau pe poziţie cu lacrimi în ochi, hotărâţi să-l răzbune. Îndârjiţi... Din două bucăţi de lemn simplu i-au făcut crucea pe care o mână stângace a scris cu creionul numele. Deasupra au aşezat casca...

Înmormântarea era pe sfârşite când nemţii porniră un nou atac. Românii erau la posturi. Doar sus, pe vârful cotei,

patru umbre aruncau grăbite pământ cu palmele şi „Lineman-ul” peste trupul lui Graur. Lupta se încinsese.

Strecurată printr-un gol, o grupă de fascişti se apropia de cotă.

— Vin!… priviţi-i cum se târăsc în stânga noastră, şopti Păpuşoi! Daţi-i zor, băieţi…

Ion urmărea încordat umbrele cai’e se târau hoţeşte. Ajunseră cam la o sută de metri. Erau vreo opt. Trase un foc, apoi altul. Nu, nu putea să-i lase prea mult…

Nemţii ripostară violent. Cei de pe cotă se trântiră la pământ cu armele îndreptate spre inamic. Numai preotul venit să oficieze înmormântarea rămăsese drept, nemişcat. Privit de jos, proiectat pe cerul înstelat, părea o statuie menită să rămână acolo peste veacuri.

Trecut de patru zeci de ani, înalt, suplu, bronzat, cu barbă mare, cu ochii negri, mai mult trişti, care uneori ardeau ca focul de înflăcărare, venise de curând pe front. Nimeni nu ştia nimic despre viaţa lui. Părea că are o taină pe care se temea s-o afle cineva. Nu-i plăcea să stea la postul de comandă sau în spatele unităţii. De cele mai multe ori putea fi găsit în prima linie, acolo unde pericolul era mai mare.

Acum, la picioarele lui – muşuroiul sub care zăcea Graur…

Un soldat fu lovit în plin. Vaietele lui îi sfâşiau inima şi-l îndârjiră.

— Să-i atacăm, părinte, zise Păpuşoi, lângă care se afla singurul ostaş rămas teafăr.

— Da… răspunse preotul luând puşca şi cartuşiera rănitului. Tot în picioare, tot profilat pe creastă, cu gloanţele trecându-i pe la urechi şi privirea înfiptă în adâncul cerului, vocea-i de bas zgudui noaptea aprinsă de luptă…

— Înainte… pentru glia, limba şi neamul meu!…

Se prăvăliră în coasta nemţilor. Pericolul fu înlăturat.

înşelat de noapte, aprins de mânie, îmbătat de succes,

ostaşul cu sutană ajunse până-n liniile inamicului, unde fu prins.

Peste câteva zile, când regimentul a reluat atacul, corpul lui se legăna atârnat de creanga unui stejar. Târziu, s-a aflat că era de loc din Maramureş... „Aşa popă, zic şi eu!” aveau să spună ostaşii ori de câte ori vorbeau despre el.

Două zile au încercat nemţii prin atacuri disperate să recucerească înălţimea. Dar mâna de români care aveau în mijlocul lor moimântul fostului comandant, n-a cedat. Se băteau cu sentimentul că învăţătorul încă-i conduce şi-i îmbărbătează din groapa răscolită de zeci de explozii...

Bravul pluton a fost citat prin ordin de zi pe regiment...

Au urmat lupte la fel de crâncene. Când fierbinţeala încleştării era mai mare, se puteau auzi voci ce strigau: „Să-l răzbunăm pe dom'sublocotenent!...

Şi visul, visul cu care se prăbuşise Graur, se apropia de înfăptuire cu fiecare pas câştigat, cu fiecare apus şi răsărit de soare. Din grupa lui Zamfir căzuseră patru. La câteva zile după înmormântarea comandantului de pluton, în timpul unui atac dat corp la corp cu nemţii ce apărau un grup de case, a pierit soldatul Faur Vasile. Era din Crivăţ. Un flăcău de vreo 26 ani, căsătorit, tată a doi copii. Îndeplinea funcţia de trăgător la puşca mitralieră pe care o mânuia cu o precizie uimitoare. Cei câţiva oameni rămaşi au simţit un mare gol prin căderea lui. Felul cum îi sprijinea Faur era pentru ei o încurajare extraordinară. Ştia să plaseze focul în locul şi momentul cel mai potrivit. Era pavăza sub care se avânta grupa la asalt, ori respingea năvala inamicului.

Se întrebau cine îi va lua locul, şi o umbră de îngrijorare se furişase în sufletele lor. Dar umbra se risipi, căci un braţ cel puţin la fel de sigur, şi un ochi la fel de ager, avea să dea viaţă „sufletului41 grupei, aşa cum este denumită puşca mitralieră.

Era o seară de octombrie când a căzut Faur.

După luptele din ajun se părea că, cel puţin câteva zile,

fasciştii nu vor mai opune o rezistenţă prea mare. De aceea îndrâjirea cu care aceştia apărau grupul de case, un fel de cătun aflat la bifurcarea unor şosele, a surprins.

Cele două căi de comunicaţie se strecurau printre înălţimi acoperite cu vii. Pe flancurile cătunului, sus pe creastă, câteva puncte tari din teren fuseseră transformate în insule de rezistenţă. Plutonul lui Ion ataca de front. Celelalte două trebuiau să execute o învăluire. Lupta începuse în zorii zilei. De trei ori au asaltat ai noştri grupul de case şi tot de atâtea ori fuseseră respinşi.

Odată cu lăsarea înserării, fu cucerit de către vecini umărul din dreapta. Profitând de situaţia avantajoasă, pentru a patra oară plutonul dezlănţui un îndârjit asalt.

Din acoperişurile puţinelor case, începură să se înalţe limbi de foc şi coloane negre de fum gros. Sub văzul atacatorilor, clăi şi şure cu fân se mistuiau cuprinse de vâlvătăi.

Porcii dărâmaseră coteţele şi alergau ca nişte umbre joase, guiţând, neştiind încotro s-apuce. Păsările fugeau îngrămădite dintr-un colţ în altul al ogrăzilor… Câinii cu lanţurile rupte s-au pus pe lătrat şi urlat… O vacă înnebunită de flăcări dărâmase uşa grajdului aprins. Porni mai înâti spre linia românilor, apoi se întoarse scurt în loc şi începu să gonească ca o torţă vie spre fascişti. O rafală de automat o culcă la pământ… Umbra ei masivă continua să ardă în pragul unei case cu pereţii în flăcări.

Câţiva ţărani rămaşi să-şi păzească vetrele se repeziseră disperaţi să-şi salveze bruma de agoniseală a unei vieţi întregi, fără să-şi dea seama de neputinţa lor.

Un bătrân cu multe zeci de ani în spate puse mâna pe o furcă şi se repezi orbeşte spre un fascist care apropia o torţă de casa în care-i zăcea baba paralizată. Ajunse la timp şi înfipse cu sete şi ură colţii de fier în omul fără suflet.

Grupa caporalului Zamfir se strecură printr-o grădină, şi la adăpostul fumului, ajunse în partea opusă a cătunului unde câteva case scăpaseră nevătămate. Se încinse o luptă

corp la corp cu nemţii care încercau să pună foc.

Soldatul Ion Păpuşoi culcă la pământ unul după altul cinci fascişti. Pentru fiecare, câte un glonţ. În dreapta lui, Faur făcu un salt cu puşca mitralieră şi dispăru în norul de fum ce învăluia o casă în flăcări. N-au trecut decât câteva secunde şi focul serii scurte, focul preferat al lui Faur, se auzi aproape de tot.

Sub puterea unei presimţiri, Ion porni în fugă spre el, în timp ce o bombă de aruncător greu se apropia fâlfâind ameninţător prin aer.

Urmă o explozie puternică care zgudui micul grup de case. Puşca mitralieră amuţi. Dintr-un salt, Ion ajunse lângă Faur. L-a găsit prăbuşit peste puşca mitralieră, cu braţele întinse pe pământ. Casca era aruncată la câţiva metri. Lângă el, geanta cu încărcătoare. Când l-a întors pe spate, a gemut fără să deschidă ochii. Faţa-i era neagră de sânge, vestonul sfâşiat într-o parte.

în jur, împuşcături, explozii de grenade şi glasul de tunet al lui Zamfir care striga:

— Nu-i lăsaţi să scape! Trage, Faur!

încolţiţi, fasciştii căutau o portiţă de scăpare. Câteva siluete apărură speriate din fum, nehotărâte încotro s-o apuce. Păpuşoi descărcă un încărcător. Mai trase unul, dar chemarea lui Faur îl făcu să înceteze pentru moment tragerea.

— Ionică!… gemu rănitul.

— Sunt lângă tine, Vasile… Nu te las!… Am să te apăr!… răspunse el privindu-i chipul crispat de durere.

Faur încercă să mai spună ceva, dar glasul îi fu sugrumat de un nod ce i se pusese în gât.

Sub razele palide ale lunii care abia răsărise, în lumina vâlvătăilor ce mai izbucneau din casele aprinse, ochii lui Faur luceau înecaţi în lacrimi.

— Să ai grijă de ai mei!… De copii!… Să ai… rosti cu greu.

închise ochii obosit… Apoi îl cuprinse un tremur, şi începu

să se zvârcolească, ca şi când s-ar fi luptat cu cineva. Când se mai potoli un pic, făcu un efort să-i prindă braţul lui Ion. Se vedea că ar vrea să mai vorbească. Nu reuşi… îşi privi încă o dată cu recunoştinţă prietenul, care îşi trecea mut palma mare şi aspră peste chipul lui prăfuit.

Aşa, în tăcere şi poate împăcat, se stinse bietul Faur… Ion Păpuşoi îl trase sub un prun departe de flăcări, şi-l acoperi cu un ţol.

„Am să te răzbun… Şi n-am să uit ce m-ai rugat…

dacă…”

Luă puşca mitralieră, geanta cu încărcătoare şi sări gardul în curtea vecină unde auzise glasul caporalului.

în ziua aceea grupa scosese din luptă peste douăzeci de fascişti şi capturase opt. Focul a continuat să mistuie până-n temelii căminele bieţilor oameni.

Din loc în loc, căderea unei grinzi stârnea roiuri de scântei ce se topeau în noapte una câte una…

Disperaţi, pierzându-şi tot avutul, femei, bătrâni şi copii, se-ntorceau la vetrele lor transformate în mormane de scrum şi ruine.

…Au urmat alte zile la fel de grele. Vremea se răcise, ploile nu mai conteneau. Luptele se ţineau lanţ. Au crescut şi lipsurile. Voinţa şi rezistenţa erau puse la grea încercare. Luptătorii au devenit tăcuţi, cu feţele mai aspre şi privirile tăioase. Parcă îmbătrâniseră…

ELIBERAREA ULTIMULUI PETEC DE GLIE

După două săptămâni mohorâte care-ţi întunecau sufletul, au urmat şi zile însorite de toamnă. Se încălzise. Nopţile nu mai erau aşa de reci. Se apropia sfârşitul lui octombrie. Ultimele aşezări româneşti care cunoscuseră robia fură eliberate, una câte una.

Când li s-a spus că pătrund pe pământul ce ne fusese furat, Ion Păpuşoi a cunoscut o emoţie de nedescris. Trăia sentimentul unei regăsiri, al unei întâlniri cu locuri şi oameni de care fusese despărţit de când se ştia. Era în timpul unui atac… Se oprise cu puşca mitralieră la rădăcina

unui nuc bătrân. Alături, înfipt un semn, o piatră mare. Caporalul Zamfir îi spusese că aceea e piatra de hotar. Dincolo, se aflau fraţii…

Cea din urmă palmă de pământ românesc a fost udată cu mult sânge. Un sat aşezat pe o colină cu vederi întinse, străbătut de o şosea care duce spre Ungaria, fusese transformată de fascişti într-o puternică fortăreaţă.

Adevărata graniţă se afla la numai doi kilometri spre vest de colină. Un păienjeniş de şanţuri şi adăposturi înconjurau localitatea ca un brâu. Casele fuseseră organizate pentru rezistenţă la încercuire. Pe flancuri, două păduri puţin împinse către poziţiile românilor protejau şi ajutau apărarea satului. Trei zile şi trei nopţi a durat lupta pentru acest ultim petec de glie strămoşească.

Compania lui Ion Păpuşoi ataca pădurea din stânga. Aici a fost grav rănit comandantul de pluton, sergentul major Sandu Petre. Se avântase în fruntea plutonului la asalt. Pătrunsese în pădure, dar un contraatac puternic respinsese subunitatea pe vechea poziţie. Fusese salvat de caporalul Zamfir, care l-a târât sprijinit de focul violent tras de Păpuşoi.

În ziua următoare, după o intensă tragere de artilerie la care luaseră parte şi avioane de bombardament, s-a dezlănţuit un alt atac. Apărarea fusese ruptă. Asaltul se da pe un front larg, şi abia către seară, pădurea fu ocupată. Pătrunderea în spatele localităţii şi atacul de front conturau încercuirea nemţilor din sat. Lupta se ducea din casă în casă. Pilcuri de fascişti se strecurau spre vest prin culoarul rămas încă liber.

Grupa lui Zamfir aflată în dreapta plutonului urmărea fiecare fugar, vânându-i ca pe iepuri. Victoria părea aproape, când deodată, de pe marginea pădurii din dreapta, în care nemţii încă mai rezistau, cinci tancuri mari, sprijinite de o violentă tragere de artilerie şi urmate de trăgători, porniră la contraatac. Se încinse o luptă inegală, pe viaţă şi pe moarte, în care huruit de motoare, scrâşnet

de şenile, explozii, focuri şi comenzi, transformaseră liniştea aparentă într-un iad. Zidul de foc şi oţel se apropia vertiginos de poziţia companiei, făcută una cu pământul.

— Trageţi în infanterie. Nu vă lăsaţi băieţi, striga cât putea de tare caporalul Zamfir, aflat chiar pe direcţia de înaintare a două tancuri mari. Mâna de oameni ce mai rămăsese din grupă se bă tea cu înverşunare. Focul apărătorilor devenise atât de viu, încât infanteria inamicului fu culcată la pământ. Imprudente, tancurile se depărtară neînsoţite. Erau impresionanţi „Tigrii44 de oţel. Unul se năpusti gemând din şenile spre Zamfir. Caporalul sări în lături, apoi ca o panteră se căţără pe el, îi înfăşură turela cu foaia de cort şi aruncă o sticlă incendiară lângă motor. Namila fu cuprinsă de flăcări şi fum. Nu mai putea fi controlată. Ameninţaţi de flăcări, servanţii ieşiră unul câte unul cu braţele ridicate. În stânga, un alt vânător din plutonul vecin aruncase sub şenilă un pachet cu grenade. Imobilizat, tancul se învârtea neputincios în loc. Un altul, descurajat, se oprise înapoia unui dâmb şi deschise foc cu mitraliera şi cu tunul. Încă trei „Tigri44, porniră în viteză din pădure. Ajunşi pe linia infanteriei oprite, o ridicară şi se năpustiră cu furie asupra românilor. Copleşită de inamic, compania începu să se retragă om cu om, la adăpostul pădurii.

Păpuşoi nu-şi da seama ce se petrece în jurul lui. Auzea doar zgomotul luptei şi vedea zidul de trupuri ce se apropia de el. Încărcătoarele pline îi dau curaj. Trăgea disperat, dar lanţul de nemţi devenea cu fiecare clipă mai ameninţător. Se adăpostise la colţul unei case cu pereţi din lemne groase. Tancurile însoţite de infanterie trecuseră de linia apărării româneşti. Cei câţiva oameni ai grupei fură risipiţi. Lui i se păruse că pieriseră cu toţii.

Se iscă o învălmăşeală de nedescris. Exploziile bombelor şi grenadelor se ţineau lanţ. Se auzeau comenzi şi strigăte în ambele tabere. Totul era acoperit de fum şi praf, în care se desluşeau umbre alergând, căzând sau ridicându-se.

Ion Păpuşoi îşi aruncase casca de pe cap şi trăgea, fără să-şi dea seama că rămăsese singur. Ţeava puştii mitraliere dogorea. Deodată desprinse glasul lui Zamfir, venind parcă din fundul pământului. Îi strigase ceva. Ce anume nu înţelesese. Continua să se bată hotărât să nu cedeze un pas. În toiul încleştării o grenadă căzu lângă el. O explozie, şi treptat, treptat, totul începu să se învârte în jurul lui, să se întunece. Un val de căldură îi cuprinse trupul. Puterile îl părăseau încetul cu încetul. Îşi întinse braţele neputincioase pe pământ. Peste ochi i se aşternu o perdea grea... A înceraat s-o înlăture cu dosul palmei. N-a putut. Abia a reuşit să-şi treacă faţa peste firele de iarbă uscată.

începuse să-l doară capul. Îşi da seama că viaţa se scurge din el, picătură cu picătură...

Simţi o lovitură puternică în coastă, şi apoi n-a mai ştiut nimic. Un fascist voise să vadă dacă mai trăieşte...

Un bătrân, ascuns în pivniţa casei la colţul căreia ocupase poziţie Păpuşoi, văzuse lupta inegală şi dârzenia cu care se bătuse românul. Îl crezuse mort. După trecerea lanţului de asaltatori, s-a apropiat de el. Soldatul mai trăia. Ajutat de un copilandru l-a târât în pivniţă.

— Du-te repede la Neli! Să vină minteni cu leacuri şi feşe. Fii atent să nu te observe vreun neamţ!... îi spusese băiatului.

Nu trecu mult şi îşi făcu apariţia o femeie între două vârste, cu părul cărunt şi trăsături care arătau că fusese frumoasă în tinereţe.

La căderea întunericului, rănitul fu transportat cu grijă şi în mare taină în casa femeii. Un ţăran, invalid din primul război mondial, fost sanitar în armată, îi pansă rănile, dându-i leacuri împotriva fierbinţelilor.

— Până mâne, când or veni ai noştri, o să reziste... hotărî bătrânul pornind şchiopătând spre casă.

Ţăranca puse ceasul la vedere, scoase dintr-o ladă un şervet alb ca spuma laptelui şi, după ce micşoră mucul lămpii, se aşeză pe un scaun, la căpătâiul soldatului.

Era tare obosită, dar nu se îndura să-l lase singur.

Tatăl ei, om trecut de optzeci de ani, învelit într-un cojoc mare ciobănesc, se aşezase de veghe pe prispă în dreptul uşii, şi privea cu pipa între dinţi dansul unor rachete colorate ce tot răsăreau din marginea satului.

Rănitul răsufla greu şi transpira. Din când în când femeia îi ştergea sudoarea de pe faţă.

Când omul se mai linişti, fără voia ei, o prinseră gândurile. Una după alta, amintirile o purtară pe cărările trecutului.

Avusese doi copii. Un fecior de douăzeci de ani şi o fată de şaptesprezece. Erau mândria satului. Băiatul n-a vrut în ruptul capului să servească în armata hortystă, şi împreună cu alţi patru prieteni trecuse într-o noapte, cu doi ani în urmă, graniţa în „ţară”. Când Li viu i-a spus ce are de gând să facă, se împotrivise, dar, dându-şi seama că oricum, va fi luat şi pus să lupte contra fraţilor lui, l-a îndemnat chiar ea să fugă.

Printr-un consătean care se strecurase dincolo o vestise că se află într-un oraş din Oltenia, unde face instrucţie.

De atunci, n-a mai primit nicio ştire de la el. Asta până cu o lună de zile în urmă, când învăţătorul satului îi spuse că în comunicatul de război al armatei române, difuzat de Radio Bucureşti, se vorbea despre moartea eroică a băiatului. Ajunsese sergent şi căzuse în luptele pentru eliberarea oraşului Sfântu Gheorghe.

Ştirea îi fusese confirmată după vreo săptămână de unul dintre cei cu care trecuse graniţa.

Grea lovitură… Cu două săptămâni în urmă, în timp ce strângea otava, Livia călcase pe o mână… în braţele ei, acolo pe câmp, îşi dăduse sufletul.

Bărbatul, pădurar, fusese ridicat după fuga băiatului. La vreo şapte luni, primise un plic în care-o anunţau că murise. Unde l-au îngropat, n-a putut afla. Fusese prima lovitură. Apoi urmară celelalte.

Îşi iubise mult căminul. Erau mulţumiţi şi trăiau cu

speranţa că ziua eliberării nu-i departe.

Acum nu-l mai avea decât pe bătrân.

Firul amintirilor fu rupt de gemetele ostaşului. Se zvârcolea, gemea, gâfâia… Era lac de sudoare, faţa i se crispase.

Femeia mări fitilul lămpii. Îi şterse fruntea brobonită, apoi îi dădu unul din prafurile lăsate de sanitar. O cuprinse neliniştea şi se frământa la gândul că rănitul s-ar putea prăpădi până a doua zi.

„Doamne, scapă-l, Doamne! Nu ştiu cine este acest om, dar simt că tremur pentru el!”… se ruga în timp oe Ion se mai linişti, apoi chiar adormi.

îşi reluase locul pe scaun muncită de întrebări care cereau un răspuns imediat.

…„Oare de ce-mi pierd capul pentru cătana asta?!… Nu l-am văzut niciodată, nu ştiu cine-i, şi totuşi mi-aş da viaţa, ca s-o salvez pe-a lui?…

Poate, pentru că-s mamă!… Simt aşa, pentru că l-am avut pe Liviu… Oare cine o fi mama lui?!… Ieri, poate a primit carte de la el că-i sănătos. Biata mamă se bucură un timp, apoi iar îşi face gânduri, până ce va primi altă veste… Chinuită fiinţă e mama!… Citeşti rânduri le scrise de ficiorul tău plecat la război, te bucuri, plângi de fericire că trăieşte, dar nu-ţi dai seama, ori poate nu vrei să înţelegi că, de când ţi-a scris, au trecut multe zile, şi s-au mai dat bătălii…

în război, o zi nu-i la fel cu cea de ieri. Un ceas, o clipa, niciodată nu seamănă una cu alta. Viaţa atârnă mereu de om fir de păr… Moartea pândeşte în orice loc şi moment, necruţătoare şi hidoasă.

„Oare o fi sau nu, însurat? O fi având copii?!” Erau alte întrebări care-i măcinau mintea fără voia ei…

Privirea i se opri la vestonul aşezat pe speteaza scaunului. Sub puterea unei presimţiri se ridică şi începu să-l scotocească sperând că va găsi acolo un semn care s-o elibereze de coşmarul întrebărilor. Într-un buzunar, dădu de un pachet cu ţigări şi o cutie de chibrituri cu câteva

beţişoare. În altul, de o batistă cu tricolor pe margini.

Pe dos, într-un buzunar făcut de o mână stângace, încheiat cu nasture şi prins cu ac de siguranţă, un portofel de pânză.

îi tremurau mâinile când l-a desfăcut. Scoase câţiva bani de hârtie româneşti; vreo patruzeci de lei. Într-un plic, împăturite cu o bucată de ziar, două fotografii.

Prima, a unei tinere care o privea surâzând. Apropie lampa. Îi plăcea cum arată. „E o pereche tare potrivită!” îşi zise uitându-se când la poză, când la soldatul care respira liniştit.

„Ştii, tu, draga mea, că bărbatul, ori drăguţul tău e în mare primejdie?!”… spuse fetei care continua s-o privească netulburată drept în ochi. Se simţi furată de amintiri nu prea depărtate.

înainte de a trece graniţa, Liviu era în vorbă cu o fată dintr-un sat vecin. Hotărâseră să se căsătorească, dar, mânat de dragostea de patrie, băiatul plecase… Se iubeau mult. Deşi aflase de moartea lui, Anca nu voia să creadă. Îl aştepta, convinsă că într-o zi va apărea îmbrăcat cătană… „Biata Anca!”…

îşi şterse o lacrimă ce-şi făcuse loc printre gene şi oftă. Scoase la iveală cea de a doua fotografie. Făcu ochii mari şi duse mâna la gură să-şi înăbuşe un ţipăt. Inima-i bătea să-i spargă coşul pieptului. Tâmplele îi zvâcneau. Simţea o greutate pe cap şi peste ochi i se aşternu o pânză…

Ar fi vrut să strige, sau măcar să scoată un geamăt. N-a putut. Tremurând de emoţie, se îndreptă spre peretele de lângă fereastră. Dintr-un tablou mare, înrămat, prins pe un covor înflorat, o privea o tânără cu trăsături deosebit de frumoase. Semăna leit cu cea găsită la rănit. Era aceeaşi femeie. Ea, aşa cum arăta cu douăzeci şi trei de ani în urmă… întoarse fotografia şi citi „Ca amintire, prietenei mele Sofia… Cornelia44. Scrisul ei…

Imagini din trecut începură să-i apară în faţă. Un trecut, de care niciodată n-ar fi vrut să-şi mai amintească.

Vru să se scuture de amintiri, dar o înlănţuiră mai puternic... Viaţa de la moşie... Ticăloşia administratorului. Disperarea care o cuprinsese, gândurile negre oare-i încolţiseră măcinându-i sufletul şi nervii. Şi-n iadul acesta pământesc, o inimă miloasă se apropiase de ea... Sofia... O moldoveancă bună ca pita caldă. Femeie cu casă grea, tovarăşă de trudă şi chin. Împreună au plâns, s-au sfătuit.

...Şi munca de la câmp, când era grea... Apoi, ziua când îi venise rău... Era pe timpul culesului porumbului. N-a mai ştiut nimic până s-a trezit la spital. Medicul îi spusese c-a născut o fetiţă fără viaţă. Mult şi amarnic a plâns-o. Când s-a mai înzdrăvenit, întrebase unde fusese înmormântată. I-au spus că au îngropat-o cu alţi copii născuţi morţi.

După ce-a ieşit din spital, n-au mai primit-o la curte. Administratorul i-a pus în palmă bani de drum şi-a gonit-o...

Aşa, s-a întors acasă, în satul ei. La un an, s-a căsătorit cu pădurarul, căruia îi murise nevasta. Despre primul copil nu i-a vorbit nimic. Era o taină a ei. Nici tatălui ei nu-i spusese. Îi povestise doar despre Sofia.

O năpădiră lacrimile. Se aşeză din nou la căpătâiul soldatului, cu şorţul dus la gură, muncită de alte întrebări mai stăruitoare care începură s-o asalteze.

„Cine-i omul ăsta?!... Cum a ajuns poza ei la dânsul?!”...

Tot gândindu-se şi-a zis că nu putea fi decât unul dintre copiii Sofiei. Chipul i se lumină de bucuria dezlegării unei enigme, sau, poate pentru că putea fi de folos femeii care-o ajutase în vremuri grele.

Sofia avea patru copii. Primul şi ultimul erau băieţi. Cel mare să fi avut pe atunci vreo şapte ani. Îl chema Petre. Cel mic, se născuse cam la patru luni după ce ea se băgase slugă. Se numea Andrei... îl botezase chiar ea la rugămintea Sofiei. „El trebuie să fie... Andrei... Cu siguranţă că el este... N-a mai avut adresa şi fiindcă armata pornise să ne elibereze, i-a dat fotografia în speranţa că poate printr-o întâmplare, va da de mine. Ce curioasă-i viaţa!”... — îşi spuse hotărâtă să facă orice pentru salvarea rănitului.

...„Când am părăsit moşia, să fi avut un an şi jumătate. Parcă-l văd alergând desculţ prin bătătură, c-o cămăşuţă scurtă de în, în oapul gol, cu bucle bălaie, ţinând sitrâns în pumn un boţ de mămăligă...

Odată, i-am scos chiar eu dintre picioarele cailor trăsurii boierului „... continuă să-şi depene amintirile. Se ridicase de pe scaun, hotărâtă să-i spună bătrânului descoperirea, dar rămase locului, nedumerită când ochii îi căzură pe scrisul de pe plic.

Citi de câteva ori şi se întunecă;

Soldatul Păpuşoi Ion Oficiul Poştal nr...

Compania 5.

...„înseamnă că-i altcineva. Pe Sofia o chema Lehaci. Îmi aduc bine aminte. Şi băiatul ăl mic era Andrei... îi pusesem numele lui tata!...

Se crăpase de ziuă şi ea continua să-şi muncească mintea fără să găsească răspuns la întrebarea ce-o chinuia. Deschise larg fereastra. Un val de aer proaspăt inundă încăperea... Respiră adânc şi-şi duse mâna la cap. Câinele începuse să latre... Porcul alerga prin ogradă guiţând de foame. La marginea satului, acolo unde era frontul, răbufniră câteva împuşcături. Stinse lampa, puse plicul cu cele două fotografii după oglindă, şi ieşi afară. Bătrânul sta cu cojocul între umeri şi pipa strânsă între dinţi. Când o simţi, o întrebă fără să-ntoarcă capul.

— Cum îi tată...?

— Doarme!

— Scapă! Îi puternic ficiorul...

Femeia îl pofti în casă după ce mai întâi cătă în jur...

GLASUL CAMARADERIEI

Bătrânul trase un scaun la picioarele patului. Se aşeză şi începu să-şi plimbe privirea peste chipul rănitului.

— Ascultă-mă pe mine, fată!... Scapă!...

Femeia nu răspunse. Se duse la oglindă, apoi îşi reluă locul, ţinând fotografia în poală.

— Ce-i aia?! întrebă bătrânul.

— Am găsit-o în vestonul lui, zise fiica întinzându-i-o.

— Dar ce cată la el?!… vorbi denumerit tatăl care în ciuda vârstei vedea bine fără ochelari.

— Asta mă întreb şi eu. La început, bănuiam că-i ficiorul Sofiei… Ştii moldoveanca ceea!…

— Ai mai găsit ceva?

— Fotografia unei fete, nişte ţigări şi ceva bani, răspunse ea înşirând pe pat tot ce găsise.

…„Dom' caporal!… Mulţi… Eu n-am vrut… Trag, trag, nu mă dau prins… Măicuţa mea… Ioana… Faur…”

— Începu să vorbească în neştire Păpuşoi, zvârcolindu-se.

— Vai de mine, tată!… Se pierde!… Se pierde!… Ce să fac?!… se văita femeia, frământându-şi mâinile.

— Cheamă-l pe Avram, spuse scurt bătrânul. Fii atentă, fată, să nu dai de bănuit…

— Ai grijă până viu cu el, răspunse ea dispărând pe uşă.

Pe uliţă, câteva umbre se strecurau de la o casă la lata. Un neamţ o văzuse alergând şi strigă la ea.

Nu s-a oprit. Începu să fugă. Părul îi căzuse pe umeri, cu o mână îşi ţinea rochia prea lungă, pe cealaltă o apăsa pe piept în dreptul inimii. Un glonţ, trecu ţiuind pe deasupra capului ei. Nu-l luă în seamă…

— Naşule, vino degrabă!… reuşi să spună când ajunse în pivniţa unde se adăpostise bătrânul cu nevasta şi doi nepoţi.

— Ce-i?… Or aflat?!… sări speriat moş Avram.

— Se prăpădeşte cătana!… Aiurează, se zbate!… Hai, vino!…

— Tu, Neli, or aflat? mai întrebă bătrânul apucând-o de umeri.

— N-or aflat, bătu-i-ar Dumnezeu!… Se pierde… naşule…

Fostul sanitar îşi reveni. Rămase să-şi ia ceva leacuri, iar femeia porni spre casă.

— Rana de la cap îi tare periculoasă, zise el după ce-i desfăcu bandajul. Asta-i toată pricina. Începe să se învineţească. Mi-e teamă de infecţie!… spuse în timp ce

presăra peste rană un praf alb. Păpuşoi gemea şi transpira…

— Tăria lui îl ajută mai mult ca doctoriile. De-ar fi pornit ai noştri azi atacul!…

în ziua aceea fusese linişte pe front. Nemţii forfoteau prin sat, săpau şanţuri, cărau muniţii. Aduceau alimente. Între casele de pe margine, instalaseră în timpul nopţii tunuri cu ţevile lungi… Alături de de, făcuseră depozite de proiectile.

…Se înnoptase de mult, când bătrânul Avram se strecura obosit prin grădini spre casă…

…în acest timp caporalul Zamfir era pradă unei grele frământări. Se socotea vinovat de pierderea celui mai viteaz soldat din grupă şi a celui mai bun prieten pe care şi-l făcuse într-un timp atât de scurt. De zeci de ori retrăise fiecare amănunt al luptei, încercând să găsească un cât de mic sprijin care să-i uşureze cumplita mustrare de cuget. Un argument care să-l convingă că în situaţia aceea nu se putea face nimic pentru salvarea lui Păpuşoi. Dar de fiecare dată, îşi spunea că nu făcuse nimic. Că nu făcuse totul sau nu făcuse ce trebuia. Îşi pierduse oare capul? El care era pentru subordonaţi un exemplu de tărie, de curaj şi calm, se fâstâcise ori fusese cuprins de frică? îşi aducea bine, foarte bine aminte, că în momentul când nemţii porniseră la contraatac, se afla în flancul stâng al grupei. Se depărtase de puşca mitralieră şi se târâse acolo unde i se părea că fasciştii se pot infiltra mai uşor. Era hotărât să reziste cu orice preţ. Mâna de oameni pe care o comanda trebuia să păstreze poziţia, sau să moară. Când tancurile ameninţau să sfarme sub şenile trupurile apărătorilor, se urcase pe o namilă de oţel, pe un „Tigru” şi-l distrusese. Însemna că nu-i fusese frică. Când altele intrară în luptă însoţite de infanterie reuşind să treacă peste prima linie în flancul stâng, comandantul de pluton îi ordonase să se retragă, îi părea rău de această măsură, pentru că-l silea să renunţe la hotărârea lui.

Sperând că totuşi, fiecare minut mai poate schimba

situaţia, n-a comunicat ordinul imediat. S-a mai năpustit asupra unui alt tanc, pe care l-a imobilizat cu pachetul de grenade. Intensitatea luptei creştea cu fie care secundă. Celelalte grupe începuseră să se retragă. Comandantul de pluton i-a repetat încă odată ordinul. Numai atunci, strigase şi el de două ori lui Păpuşoi;

— Salt spre pădure, Ionică!...

Fusese auzit, pentru că, deşi continua să tragă, Ion Păpuşoi îi făcuse semn c-a înţeles. Convins că aşa va face, a început replierea spre pădure urmăriţi de tancuri şi de infanterie. Un soldat grav rănit fu luat şi târât de camarazi, cu toate că cerea să fie părăsit.

În învălmăşeala retragerii, lui Zamfir i se păru că desluşeşte focul puştii mitraliere.

îşi trecu privirea peste cei câţiva oameni din grupă, căutându-l pe Păpuşoi.

— A rămas pe poziţie!... vorbi trist soldatul Nistor care-i urmărise chipul alarmat.

Caporalul nu răspunse. Se opri în picioare înapoia unui carpen gros. Puşca mitralieră trăgea foc serii lungi, un foc nervos folosit când trăgătorul e prea încolţit.

în clipa aceea ar fi vrut să se întorcă înapoi, cu grupa sau singur. Păpuşoi trebuia salvat. Privi zidul de trupuri nemţeşti care se apropia vertiginos. Dar ce putea face cu cei trei oameni teferi pe care-i mai avea, aflaţi în plină retragere. I-ar fi omorât fără niciun rost, şi atunci vina ar fi fost mai mare, iar mustrarea de cuget mai amarnică.

A continuat să se retragă. De fiecare dată când se oprea, ţintea cu sete şi ură. Fasciştii loviţi nu se mai ridicau. Era un fel de a răzbuna pierderea grea. Trăgea, alerga şi din nou trăgea. Nu se putea împăca cu situaţia...

Cât timp l-a auzit trăgând, mai nutrea o speranţă, în fond, fără rost. Credea într-o minune sau că puterea lui Ionică era fără margini. Dar când puşca mitralieră amuţi,
i se părea că cerul se prăbuşeşte peste el.

Rănitul târât îşi dăduse sufletul, dar trupul îi fusese adus

în liniile românilor.

La adăpostul întunericului, subunităţile începură să-şi refacă rândurile. Pierderile fuseseră grele. Trei recruţi, abia veniţi pe front, împrospătară efectivul grupei.

Zamfir plănuise cu Nistor să se strecoare spre casa izolată. Nădăjduia că l-ar mai putea găsi în viaţă pe

Păpuşoi. Dacă murise, îi vor găsi trupul. Într-un fel, acţiunea asta, dacă reuşea, i-ar fi adus în mică măsură o împăcare. Înapoi nu trebuia să vină cu mâna goală. Măcar o „limbă” tot vor aduce ei. Comandantul de pluton a fost de acord cu incursiunea, dar cel de companie, n-a aprobat-o. Era prea riscantă prin adâncimea la care urma să ajungă. Şi apoi, oboseala şi tensiunea luptătorilor nu erau prielnice.

Ziua următoare a fost folosită pentru aclimatizarea noilor veniţi şi pentru pregătirea unui alt asalt. Spre a nu se da un atac „în gol”, comandantul de batalion hotărâse să se execute o incursiune pe şaua dintre cele două păduri, ocupată de români în acţiunea precedentă. Era chiar locul unde voia să ajungă Zamfir.

Comandantul de companie îi comunicase din timpul zilei ordinul. În afară de soldatul Nistor, caporalul ceru să fie însoţit şi de un sanitar. Credea că totuşi, Păpuşoi trăieşte şi va putea fi salvat.

Incursiunea trebuia să constate prezenţa inamicului şi, dacă era posibil, să aducă un prizonier. Grea misiune. Obiectivul depărtat şi drumul plin de surprize. Deosebit de periculoasă era trecerea primei linii nemţeşti. Până la căderea întunericului cei trei participanţi au observat fiecare metru din poziţia inamicului pe direcţia în care urmau să se infiltreze. Şi-au făcut fel de fel de planuri, au creat nenumărate situaţii, hotărând pentru fiecare, modul cum vor acţiona. Mintea lui Zamfir lucra cu precizie.

Abia trecuse miezul nopţii când s-au desprins de pe poziţie târâş. Se temeau ca intervalul recunoscut pe timpul zilei să nu fi fost ocupat la căderea întunericului, fapt care ar fi dus la capturarea patrulei.

în mai bine de o oră nu străbătuseră mai mult de cinci sute de metri. Mersul târâş le storcea valuri de sudoare. Încordarea îi obosise. Zamfir se strecura printre rândurile fasciştilor cu o abilitate extraordinară.

La rădăcina unui stejar bătrân zăboviră mai mult de un sfert de ceas. Simţeau nevoia să-şi refacă forţele şi să se orienteze.

După socoteala caporalului, casa lângă care rezistase Păpuşoi nu putea fi la mai mult de trei sute de metri.

Patrula îşi îndeplinise cu succes misiunea. Inamicul nu se retrăsese, era prezent şi poziţia înţesată cu subunităţi. Capturarea „limbii” era posibilă la înapoiere.

Pe Zamfir îl preocupa în mod deosebit soarta lui Păpuşoi. Pentru asta doar ceruse să fie trimis în incursiune.

N-ar fi avut linişte dacă nu făcea tot ce era posibil să-i găsească urma.

Până la ivirea zorilor mai era timp destul. Noaptea se mărise. Cerul era acoperit. Întunericul de nepătruns.

„Nu, nu cred să se fi prăpădit Ionică… îl ştiu tare şi mai ales viclean…” îşi zise gândindu-se la acţiunile în care se remarcase în mod deosebit prietenul său.

Când socoti că-şi recăpătaseră puterile şi se convinse că se aflau pe drumul bun, caporalul hotărî reluarea înaintării.

începuse să se zărească zidul casei, când Nistor, aflat în dreapta, făcu semn de oprire.

La vreo patruzeci de metri, observase ceva. Toţi încremeniră cu răsuflarea tăiată şi ochii spre o pată care se tot mişca.

Gândul c-ar putea fi descoperiţi le mări emoţia.

— De va fi nevoie ne batem pe viaţă şi pe moarte!… şopti Zamfir pipăindu-şi sacul cu grenade…

— Ipoteza trei!… completă Nistor trecând automatul în faţă şi pipăind trăgaciul.

Sanitarul simţi un fior de gheaţă în tot corpul, şi se apropie ceva mai mult de caporal.

— Nu-i om… răsuflă uşurat Zamfir.

Umbra se mai mişcă, apoi se opri. Lătră scurt şi dispăru spre sat...

După ce liniştea se înstăpâni din nou, îşi continuară drumul. La colţul casei, începură să pipăie fiecare palmă de pământ. Au dat peste tuburi trase şi încărcătoare goale. Sanitarul a găsit un sac de merinde plin cu pachete de cartuşe. Printre de, o bucată de pâine uscată. Zamfir, se cutremură când descoperi o cască şi resturi din puşca mitralieră...

„A trecut tancul peste ea!”...

Speranţa că Păpuşoi mai putea fi în viaţă se risipi. „Eu nu m-aş lăsa prins de viu!” îi spusese într-o discuţie la câmpul de instrucţie, prietenul lui.

îşi da seama că şansele de a-l găsi şi salva scad. Cu toate astea, se încăpăţână şi continuă să-şi urmărească ţinta.

„Nu!... Orice-ar fi, vreau să aflu ce s-a petrecut aici... Viu sau mort, am să-l găsesc... Planul i se înfiripă în minte cu iuţeală. Sub paza celorlalţi, el va pătrunde în casă „De-i locuită, cineva trebuie să fi văzut cum s-a sfârşit lupta!”... Explică celor doi hotărârea.

Trase zăvorul porţii şi intră în curte. Dar abia făcuse câţiva paşi că un dulău se repezi spre el lătrând de mama focului.

Se lipi de peretele casei, apărându-se cu automatul. Pentru o fracţiune de secundă zări perdeaua la o fereastră mişcându-se. Nu putea face un pas. Era pironit locului... începură şi câinii din curţile vecine să latre. Se afla într-o încurcătură, din care-l scoase sanitarul care deschise poarta şi-i şopti alarmat:

— Vine o patrulă.

Zamfir judecă fulgerător...

— Fă un salt până în şopru. Apără-te, fără să tragi.

Câinele se va lua după tine... Nemţii vor fi atraşi acolo... Poate prindem unul!... Nu-ţi fie teamă... vorbi caporalul.

Sanitarul execută ordinul. Porni în fugă spre şură urmărit de dulău...

Zamfir ieşi din curte şi se târî lângă Nistor. Atraşi de zgomot, nemţii grăbiră pasul.

Stătură un timp lângă gard, cercetând ograda… După ce-şi spuseră ceva, unul voinic intră pe poartă cu automatul întins. Al doilea îşi proptise bărbia de ulucă şi-l urmărea.

Auzind scârţâitul porţii, uitând parcă de şură, câinele se năpusti spre noul venit. Un răpăit scurt şi curtea fu cuprinsă de linişte.

Zamfir cumpăni cu precizie noua situaţie. Sanitarul era în pericol dacă nu-i da în gând să fugă. Dacă ar fi deschis focul să se apere puteau fi descoperiţi şi prinşi.

îi spuse ceva în şoaptă lui Nistor… Apoi se aruncară asupra neamţului care păzea… Surprins, acesta nu făcu nicio mişcare. În timp ce-l legau, Zamfir stârni în mod intenţionat o busculadă.

— Hans!… strigă matahala oprită în faţa şurii. Mai repetă chemarea de câteva ori.

Hans nu răspunse. Neliniştit, porni cu paşi mari spre poartă, dar cum ieşi din curte, umbra lui Zamfir îl pocni cu arma în moalele capului.

Fascistul se prăbuşi fără suflare.

Timpul zorea… Se aflau în inima poziţiei inamicului. Primejdia îi pândea… Trebuia lucrat repede şi fără greş.

Prizonierul fu dus în şură, sub paza celor doi.

El hotărâse să intre în casă. Perdeaua mişcată îi înviorase speranţa.

Ciocăni de câteva ori. Uşa se deschise scârţâind uşor, şi-n prag se ivi un bătrân cu părul alb şi barba lăsată pe piept.

— Suntem români, nu te speria, şopti Zamfir.

— De ce minaţi ucis câinele?!… se tânguia moşneagul privind pata albă din mijlocul bătăturii.

— Un neamţ l-a împuşcat!… vorbi caporalul intrând în casă.

În puţine cuvinte îi spuse pentru ce veniseră. Bătrânul povesti şi el pe scurt tot ce ştia.

— Îi departe casa? se interesă Zamfir un pic mai liniştit.

— A treia de la mine! Vă duc eu… Prin grădină minteni ajungem.

— Nu-ţi fie teamă. E de-al nostru. Cel de se mişcă, e neamţul prins la poartă, îl lămuri caporalul pe bătrân când ajunseră în şură. Apoi, adresându-se sanitarului, continuă:

— Cheamă-l pe Nistor să-ţi ţină locul şi tu mergi cu noi. Nu uita trusa…

— Asta-i! şopti moşneagul, oprindu-se să dea la o parte câteva uluci care ascundeau o trecere prin gard. Pe prispă, în dreptul uşii, ion ghemotoc acoperit cu şubă.

— E Andrei, tatăl muierii. Toată noaptea pândeşte… L-a prins somnul…

Uşa se deschise încet şi-n prag îşi făcu apariţia gazda.

— Ce s-a întâmplat, moş Mitru?!…

— Un gradat rumân s-a furişat de dincolo să vadă cătana. Is prieteni!…

Femeia tresări la gândul că veniseră să-l ia pe Păpuşoi.

— Dar se prăpădeşte pe drum dacă-l luaţi! Sau cine ştie, îl ucid nemţii!…

— Nu, nu-l luăm! până mâine nu mai e mult… Rămâne sanitarul aici, răspunse Zamfir, în timp ce intra din tindă în camera luminată de o lampă cu fitilul lăsat.

— Cum se simte? întrebă apropiindu-se de patul în care zăcea Păpuşoi galben şi foarte tras la faţă.

— Mi-e teamă să nu se prăpădească, domnule grădat! Are fierbinţeală şi aiurează! E a doua noapte de când se zbate între viaţă şi moarte…

Sanitarul îşi aşeză trusa pe masă şi ceru un lighean cu apă şi săpun.

— Ce zici, Creţule, scapă? se interesă Zamfir nerăbdător.

— Până nu-i dezleg bandajele să-i văd rănile, nu pot spune nimic. Dar după cum arată, nu-mi place!… Rana de la cap e cu bucluc! zise după ce-l pansă şi-i administră o injecţie împotriva infecţiei.

Zamfir n-a mai stat să audă părerea şi despre celelalte răni.

— Dă-i nişte straie băiatului ăsta şi la nevoie ascunde-l. Să ţii uşa încuiată. Când soarele s-o ridica cam de două suliţe, sperăm să fim aici. Şi tu, Creţule, de-o fi cazul, să te baţi. Muniţie ai de ajuns?

— Destulă. Pe deasupra şi patru grenade!...

Caporalul îl mai privi o dată lung pe Păpuşoi, apoi părăsi odaia urmat de bătrân.

După socotelile comandanţilor, cei plecaţi în incursiune trebuiau să se înapoieze de mult. Rafala de automat cu care neamţul ucisese câinele îi alarmaseră. Bănuiau că incursiunea fusese descoperită. „Dar cu o serie nu puteau fi ucişi trei oameni. Dacă nu s-a auzit schimb de focuri înseamnă că mai sunt speranţe. Zamfir nu se dă prins cu una cu două! Şi nici Nistor!” spusese comandantul de pluton pândarului. Apariţia celor doi împreună cu prizonierul a stârnit o bucurie fără margini. Caporalul era iubit şi apreciat de toţi luptătorii.

O dată cu ivirea zorilor, artileria prinse să tragă asupra celor două păduri ferind satul, deşi în el se cuibăriseră mulţi fascişti.

Nemţii răspunseră aproape imediat. După o oră de duel sălbatic, românii ţâşniră la atac pe două diiecţii. Nu se făcuse ora nouă, când localitatea a fost cucerită cu pierderi grele pentru fascişti.

Plutonul lui Zamfir asalta tot pe aceeaşi direcţie ca în ultimul atac. Când au ajuns între păduri, dincolo de sat, caporalul îi spusese lui Nistor:

— Du-te cu doi brancardieri şi evacuaţi-l!...

Atacul continua... Nemţii se retrăgeau, izgoniţi de pe pământul sfânt al patriei.

— Cum se simte? îl întrebă Zamfir pe sanitar înapoiat la companie după prânz.

— Deşi nu şi-a căpătat cunoştinţa, cred că scapă! Ce-a mai plâns biata femeie! A mers şi ea la postul de prim ajutor să vorbească cu medicul regimentului.

— Ce să vorbească?!...

— Să-l roage ca Păpuşoi să fie evacuat într-un spital din apropiere!…

REGĂSIREA

Până la Satu Mare nu erau mai mult de cincisprezece kilometri. Şeful spitalului hotărâse să-l trimită pe Păpuşoi la Cluj, dar la insistenţa ţărăncii care-l însoţise, a renunţat.

— Îl cunoşti? Ţi-e rudă?…

— Nu, dar l-am îngrijit ca pe copilul meu, domnule doctor. Doi am avut, şi pe amândoi i-am pierdut din cauza războiului. După actele ce le are, îmi pare că-i ficiorul unei prietene din tinereţe… Oare scapă, domnule doctor?…

— Ne vom da toată silinţa! o asigurase medicul.

Aproape trei zile a zăcut Păpuşoi fără să ştie nimic.

Când a deschis ochii, şi-a dat seama că se află într-un spital, numai după paturile pline cu răniţi. În stânga, un soldat cu chipul tras îl privea trist. Avea capul bandajat şi antebraţul prins în gips…

În dreapta, un altul căruia i se amputase o mână şi un picior de la genunchi, se trezise din somn şi plângea în hohote.

Printre paturi, se târa în cârje un ţigan cu piciorul drept retezat de sub coapsă.

Se cutremură la gândul că şi el ar fi mutilat. Închise ochii luptându-se s-alunge din minte tot ce văzuse… începuse să tremure şi-i părea rău că se trezise.

Ar fi vrut să se pipăie, dar îi era teamă să nu-şi descopere invaliditatea. „Mai bine mort, decât schilod”… îşi spuse lac de sudoare.

începu să mişte braţele. Întâi dreptul, apoi pe cel stâng. Pe urmă, pe amândouă… Şi picioarele erau întregi… Doar capul îl simţea greu şi mare… Chipul Ioanei aşa cum era acolo sus în deal, lângă cruce, îi apăru în faţă…

O lacrimă se desprinse de pe gene şi se prelinse caldă pe faţa lui aspră, luminată de o bucurie fără margini… „E mare fericirea să fii întreg, să fii sănătos”…

Un timp s-a muncit să-şi amintească cum fusese rănit…

…Cea din urmă imagine păstrată a fost chipul unui ofiţer neamţ voinic ce flutura în vânt automatul. La câţiva paşi de el, ceva mai în urmă, alergau doi soldaţi… Ultimul încărcător de care-şi aminteşte l-a tras în comandant. L-a văzut prăbuşindu-se aproape în acelaşi timp cu unul dintre cei doi fascişti. În rândul atacatorilor se făcuse un gol. Frică nu-i era. Niciodată nu şi-a închipuit că un om poate privi cu atâta indiferenţă, cu sfidare chiar, apropierea clipei când dispare pentru totdeauna. Numai gândul la acest deznodământ altădată îl cutremura. Acolo însă, lângă colţul acelei case, la câţiva paşi de frontiera adevărată a patriei, tot sufletul şi mintea i se golise de simţăminte şi amintiri. Odată cu explozia de lângă el, a început să pătrundă într-o lume de care se temuse înainte. Intra în ea fără să-şi dea seama, fără pic de durere. Ultimii trăgători i-au apărut ca nişte umbre în ceaţă, până s-au topit… Apoi, n-a mai ştiut nimic până în clipa trezirii… Era spre sfârşitul lui octombrie atunci…

— În ce lună suntem, doamnă? întrebă pe sora aşezată pe marginea patului din dreapta lui.

— În noiembrie!…

— Cât?

— Zece!…

„Zece noiembrie!… Deci, cam acum două săptămâni s-a întâmplat. Două săptămâni… Oare ce-o fi făcând dom’ caporal şi grupa? Câţi or fi pierit?”…

Gândul că şi comandantul lui de grupă s-ar fi putut să cadă l-a înspăimântat.

„Nu, nu! el nu trebuie, şi nu poate fi răpus! Nu, nici nu vreau să mă gândesc! Doamne, dă-mi putere, tărie şi ajută-mă să mă fac bine mai curând să plec la grupa mea, lângă dom’ caporal Zamfir, căci au nevoie de mine şi eu de ei!… Acolo mă simt mai bine!…” îşi spuse copleşit de dorul camarazilor.

Din ziua aceea, gândul îi era îndreptat numai spre front. Din discuţiile purtate în salon, aflase că luptele se duceau

de mult pe teritoriul Ungariei.

Spusele unui caporal rănit, din regiment cu el, avură darul să-l liniştească un pic. Nu-l cunoştea pe Zamfir, dar auzise că fusese avansat sergent şi decorat. Şi el, Păpuşoi, fusese citat prin ordin de zi şi propus la decorare.

într-o dimineaţă, medicul care-l operase i se adresă enigmatic.

— Azi vine cineva să te vadă!

— Pe mine, dom’ doctor?!…

— Pe tine!…

— Nu cumva o fi dom’ caporal Zamfir?’…

— Ai să vezi tu cine-i! îi răspunse doctorul surâzând.

Cine-l putea căuta pe el? Cine-l cunoştea şi cine era pe front mai aproape de sufletul lui decât caporalul? Nu putea fi nimeni altul, în afară de el.

Vizita medicală se terminase. Agăţat de ideea că ghicise cine va fi musafirul, Păpuşoi era atât de preocupat încât aproape n-a observat când lângă patul lui s-a oprit un grup de ofiţeri. În faţă sta unul cu mustaţă scurtă, cu păr cărunt şi multe grade pe umăr. În stânga lui, medicul de salon. În dreapta, un căpitan.

— Asta-i, domnule general! rosti medicul.

Păpuşoi se uita dezamăgit când spre doctor, când spre ofiţerul cu grade multe. Pentru prima dată vedea un general.

„Deci, asta-i vizita!… Şi eu credeam că-i dom’ caporal Zamfir!” îşi spuse privind absent la străinii din faţa lui.

Generalul se apropie de pat, îi puse mâna pe umăr şi-l întrebă:

— Cum te simţi, camarade?…

— Bine, dom’ genei’al! răspunse el încercând să se ridice. Mă simt chiar bine de tot…

Un căpitan de stat major scoase din geantă Virtutea Militară şi brevetul. Generalul le înmână soldatului, mulţumindu-i pentru bravură.

— Să fie avansat la gradul de caporal! ordonă

căpitanului.

Ofiţerul notă porunca într-un carnet.

— Dom’ general, vă rog să nu mă avansaţi! sări Ion Păpuşoi speriat.

Un timp se aşternu tăcerea. Nimeni nu putea pricepe de ce refuză un grad când alţii se străduiesc să-l obţină pe orice cale.

— De ce nu vrei?!… întrebă generalul mirat.

— Nu ştiu carte, dom’ general. Nici numele nu-l pot scrie… Semnez cu degetul. Gradul de caporal înseamnă să am sub comandă băieţi cu carte. Trebuie să citesc busola, să scriu un raport, să citesc harta şi câte şi mai câte! Şi-ar bate joc de mine soldaţii şi pe bună dreptate! Lăsaţi-mă soldat, şi vă rog să daţi ordin şi comandanţilor mei să nu mă avanseze niciodată. După război, oi învăţa!…

Generalul, recunoscut pentru exigenţa şi integritatea sa, îşi roti privirea peste micul grup ca şi când ar fi spus:

„Să luăm exemplu de la acest simplu ostaş!”…

Ion Păpuşoi, care căpătase un pic de curaj, întrebă:

— Dom’ general, cum aş putea afla de comandantul meu de grupă? Caporalul Zamfir! Suntem dintr-un sat!

Generalul zâmbi încurcat. El nu putea să cunoască pe toţi gradaţii din divizie. Totuşi după câteva clipe, întrebă:

— Zamfir, ai zis?!…

— Da, caporalul Zamfir Vasile din Crivăţ, dom’ general!

— E caporalul citat prin ordin de zi pentru incursiunea făcută în ultima noapte de război pe teritoriul ţării, interveni căpitanul cu geantă de piele. A fost decorat. Acum se află în concediu treizeci de zile. El i-a salvat viaţa lui Păpuşoi…

— Da, da, îmi aduc aminte perfect de fapta acestui băiat. L-am avansat sergent, nu?

— Da, domnule general, confirmă ofiţerul.

Din ordinul generalului, acesta relată cu voce tare felul cum Zamfir îşi salvase prietenul şi subordonatul. A amintit şi numele unei femei care-l ascunsese, îngrijindu-l cu un deosebit devotament. Vorbi şi medicul…

— Să trăiţi, dom’ general! Dumnezeu să vă dea sănătate că mi-aţi dat veşti despre dom’ caporal Zamfir, zise Ion când comandantul diviziei îi strânse mâna la despărţire.

Pentru prima dată afla amănunte în legătură cu cele petrecute după ce-şi pierduse cunoştinţa. Tare ar fi vrut să ştie cum se numea saitul în care căzuse rănit... „Poate că nu-i chiar departe de oraş ori de locurile unde s-a născut mama!... Când m-oi vindeca, am să cer domnului doctor câteva zile permisie. Vreau să vorbesc cu ţăranca care m-a îngrijit. Te pomeneşti că aflu ceva despre ai mei!” îşi spuse fericit la gândul că s-ar putea să găsească un răspuns la întrebarea ce-l chinuia din copilărie.

...Era într-o duminică, zi de vizită la spital. Încă nu se făcuse ora trei, când salonul se umplu de bărbaţi, femei, copii veniţi cu braţele încărcate de bunătăţi.

Darurile oferite, vorbele pline de căldură, încurajările pornite din suflet aduceau răniţilor atmosfera şi dragostea celor de acasă.

La căpătâiul lui Păpuşoi se oprise o femeie cu două eleve de liceu. Pe măsuţă i-au pus un pachet şi nişte reviste colorate.

Le-a privit cu părere de rău că nu le va putea citi. Cel mult o să se uite la chipuri.

După ce-au vorbit mai bine de un ceas, s-au despărţit.

Rămas singur, a luat o revistă. În primele pagini o fotografie de pe front, în care o mitralieră Z.B. Sprijinea atacul puşcaşilor. La orizont, pe un deal dezgolit, se vedeau exploziile proiectilelor artileriei noastre.

Locurile acelea i se păreau cunoscute. Începuse să privească mai atent, când simţi o umbră oprită la picioarele patului.

Când ridică ochii, scăpă revista din mână şi fără să înţeleagă de ce, inima începu să-i bată mai puternic... în faţa lui, o ţărancă cu părul cărunt, ieşit de sub basma, îl învăluia cu o privire plină de căldură şi bunătate. Era atât de emoţionată, încât frământa între palme o traistă din lână

colorată, fără să scoată un cuvânt.

El îşi pironise ochii în ai ei, care-i aminteau de o fiinţă pe care o mai văzuse cândva… N-o cunoştea, dar o simţea aproape de el, de sufletul lui. Se uita la ea nedumerit întrebându-se:

„De unde cunosc eu aceşti ochi? De cine-mi aduce aminte faţa asta?!…

— Cum te simţi, Ionică?…

— Mai bine!… Spune-mi, te rog, de unde mă cunoşti?!…

Femeia trase pătura într-o parte, se aşeză pe marginea patului, puse traista jos şi-l privea cu ochii plini de lacrimi.

— Te-am ţinut ascuns două zile şi două nopţi…

— Dumneata mi-ai salvat viaţa?!…

— Un grădat, un caporal ţi-a salvat-o! Eu am făcut ce-am putut, ca pentru copilul meu. Am avut şi eu unul…

— Cum am să-ţi pot mulţumi vreodată pentru asta?!

— Aşa ţi-a fost scris!… Eu… am mai fost de câteva ori pe aici. Doctorul mi-a spus că te vei înzdrăveni, dar nu m-a lăsat să te văd. Abia azi mi-a dat voie! Şi tot azi, mi-a spus o doamnă de aici că te-au decorat. Îi drept?…

— Da, aşa-i! Dar, spune-mi, te rog, ştii cum s-au petrecut lucrurile cu mine?…

— Cum să nu!…

Mai bine de o jumătate de oră i-a povestit tot ce ştia despre felul cum fusese rănit şi ascuns. I-a spus cum îi aflase numele. I-a vorbit şi despre cele două fotografii.

— Le ţin aici sub pernă, şi de când mă simt mai bine, mă uit la de. E singura mea plăcere…

— Eşti însurat?…

— Nu-s, dar dacă scap teafăr, mă-nsor!…

Se întoarse într-o parte, desfăcu portofelul şi scoase fotografia Ioanei.

— Îmi place tare mult! zise femeia. Părinţii îţi trăiesc, nu?

— Mama a murit când m-am născut… Iar tata… Nici pe el nu-l cunosc, a răspuns încruntând din sprâncene. Asta-i mama… continuă el, scoţând a doua fotografie din portofel.

— Eşti sigur că-i ea?! De unde ştii?!... întrebă femeia fără să-l privească.

— Ea este... Şi începu să-şi spună povestea şi nădejdea ce-o avusese când a pornit pe front spre Transilvania...

Ţăranca îl asculta cu sufletul la gură. Simţea cum inima îi bate gata să-i spargă coşul pieptului. În gât i se pusese un nod şi de câte ori încerca să spună o vorbă, nu reuşea decât să ofteze. Îşi frământa mâinile în poală în timp ce ochii urmăreau faţa întristată a rănitului care continua să-şi depene suferinţele, privind peste umărul ei în gol.

Când soldatul a terminat de povestit, abia a avut putere să-i vorbească.

— Ionică, uită-te la mine, bine, bine!...

O podidiră lacrimile când şi-a auzit glasul...

El s-a ridicat mai sus, s-o poată privi mai bine. Ea şi-a apropiat faţa. Două şiruri de lacrimi îi alunecau pe obraji picurând peste pătură. Nările îi tremurau... Buzele prinse între dinţi erau gata să sângereze.

— Uită-te la fotografie şi la mine! continuă sugrumată de plâns.

Sub stăpânirea unei presimţiri, Păpuşoi îşi mută privirea de la fotografie la chipul ei, de mai multe ori. O asemănare extraordinară... Trăsăturile la fel, ochii melancolici, în ciuda anilor curşi. Fruntea aceeaşi, doar că acum era brăzdată de cute paralele cu sprâncenele.

— Nu cumva eşti soră cu ea?! Ori rudă?! îngână el, apucând-o de mână.

Femeia îşi dusese batista la ochi şi plângea înfundat. Când a simţit că nu mai poate suporta, şi-a prins capul în palme şi a început să hohotească. S-a lăsat în genunchi lângă pat, cu braţele larg desfăcute. Plângea şi îngâna:

— Nu, nu-s sora ei! Sunt mama ta, dragul meu băiat!... Sunt mama ta!...

Trupul i se scutura de plâns, în timp ce repeta:

— Copilul meu! Băiatul meu! Băiatul mamii scump!...

în jurul lor se adunaseră câţiva răniţi mai uşor.

Cuvintele lui Păpuşoi se împleteau cu vorbele înecate de plâns ale mamei.

— Mamă! Măicuţa mea sfântă! De când te caut! De la începutul vieţii ţi-am dus dorul. De atunci te caut!…

în câteva minute, tot salonul, şi apoi întregul personal al spitalului a aflat despre neobişnuita întâmplare.

Cornelia i-a zugrăvit apoi viaţa ei de până atunci; el, pe a lui, şi dragostea pentru Ioana.

Aifi vrut să-şi spună atâtea, dar ora pentru vizită se terminase de mult. Mama deşertă din traistă în dulăpiorul măsuţei o găină friptă, câteva ouă şi o legătură de plăcinte cu brânză.

Se înserase, când Cornelia, fericită, a părăsit spitalul pornind spre casă. Avea de mers pe jos mai bine de trei ceasuri.

Cu sufletul plin, cu mintea năpădită de gânduri şi planuri, călca întinerită pe drumul pietruit. Se înnoptase de mult când a sosit în sat. Ici, colo, mai licărea câte o lumină la ferestre.

Şi-a trezit tatăl şi chiar în noaptea aceea i-a povestit întâmplarea. I-a vorbit şi despre taina ei… despre primele planuri ţesute-n drum spre casă.

— Asta-i tată! Mă condamni?…

— Nu, nu te condamn, fata tatii! Doar la început m-am gândit ce-o să zică lumea, ce-or gândi neamurile? Ai dreptate! E bine cum ai zis! Cât despre gura lumii, las-o să turuie! Până la urmă o să obosească şi tace! Om trăi împreună…

Trecuse mult de miezul nopţii, când bătrânul aşa cum sta întins pe pat, a început să sforăie. Cornelia l-a învelit c-un ţol, după care, obosită, s-a aşezat pe o laviţă lângă fereastră…

Rămas singur, Ion Păpuşoi nu-şi putea închipui că tot ce se petrecuse era aievea. Visul lui, visul de a fi împreună cu Ioana, de a avea gospodăria lor, era atât de aproape de împlinire. Peste câteva luni, vor fi la casa lor.

În minte i se înfipsese gândul că Ioana trebuia să vină imediat la mama lui. Va sta cu ea până când el se va întoarce de ps front. Apoi vor începe cea mai fericită viaţă din lume… Ar fi vrut să-i scrie, să-i povestească în amănunt cum se petrecuse minunea, să-i arate că sărăcia a dispărut din calea lor pentru totdeauna. Câte ar fi vrut să-i spună… Se hotărî ca mama lui să-i facă scrisoarea şi, ca dovadă că totul era adevărat, îi va pune în plic şi fotografia pe care i-o dăduse Sofia. Ba, se mai gândi că până la urmă, lucrul cel mai bun, era ca mama lui să facă un drum la Crivăţ, să cunoască părinţii fetei.

Seara, nici nu s-a atins de mâncare. De fericire îi dispăruse şi foamea. Când în salon s-a dat stingerea, unul după altul, planurile se înfiripau în mintea lui. Le studia amănunţit, le modifica, pentru ca apoi s-o ia de la început. Rămăsese la hotărârea ca mama lui să se ducă la Crivăţ, s-o aducă pe Ioana. Atât de mult îl preocupa acest drum, încât vedea totul în cele mai mici amănunte, din clipa când ea va sosi în sat şi până când vor pleca împreună spre celălalt capăt de ţară.

„Oare părinţii ei, încăpăţânaţi cum sunt, nu se vor opune?!… Cu siguranţă că aşa vor face sau, în cel mai bun caz, vor căuta să amâne… Poate gândesc că am să cad pe front şi atunci au să scape de mine!… Chiar dacă acum am o stare bună, cred că nu se împacă ei cu gândul ca Ioana să-i părăsească pentru totdeauna41…

A adormit când se crăpa de ziuă cu dorinţa ca zilele să se scurgă mai repede până duminica viitoare…

Peste o săptămână, Cornelia s-a trezit cu noaptea-n cap. Nici nu răsărise soarele când a pornit spre oraş.

Fericirea pe care o trăia o făcuse de nerecunoscut.

Ţinuta îi era mai falnică. Păşea drept, cu capul sus; mersul îi devenise vioi şi legănat. Urmele resemnării întipărite pe chip dispăruseră. Ochii îi râdeau de bucurie şi orice vorbă, orice gest răspândea în jur numai voie bună…

Vindecarea rănilor lui Ion făcea progrese. Medicii

spuneau că în curând va putea părăsi spitalul.

— Au să-ţi dea concendiu cel puţin o lună de zile, băiatul meu. Ai să te întremezi şi facem un drum la Crivăţ. Te însori, şi cine ştie, se termină războiul, sau poate nu mai pleci pe front…

Ochii tânărului luciră câteva clipe aprinşi la gândul că în adevăr în concediu se va putea căsători şi-o va aduce pe Ioana. Era chiar gata să-şi îmbrăţişeze mama pentru planul pe care el nu şi-l făcuse, când un alt gând stinse cu iuţeala trăsnetului orice urmă din lumina ce-i înseninase chipul.

— Nu, mamă, nu vreau concediu! După ce mă întorc din război, am timp să mă-nsor. Ştiu că Ioana mă aşteaptă, am încredere în ea… Trebuie să plec iar pe front, mamă!… Am să mă-ntorc sănătos…

După două săptămâni a părăsit spitalul. Refuzase concediul medical. Ceruse doar o permisie de patru zile, pe care le-a petrecut în casa mamei sale. Bunicul l-a îndrăgit de cum îl văzuse, pentru că avea ceva din neamul lui.

Îi plăcea statura. Înalt, lat în umeri şi strâns în mijloc. Drept ca bradul. Cu trăsături aspre, dar frumoase. Căutătura ageră. Mersul drept, pasul rar, uşor legănat. Vorbele spuse când trebuia şi cu multă judecată. Toate îl impresionară pe bătrân.

— Tu, Cornelie, ăsta-i fain ficior! îi spuse fiicei, privindu-l cum punea rânduială în ogradă.

— Bun, taită, bun! Nurna să dea Dumnezeu să scape din război şi să aibă noroc…

— Apăi… cum i-o fi soarta! Da’ mie-mi place!…

Zilele acestea aveau să fie cele mai frumoase din viaţa lui. Gospodăria strălucea de ordine şi curăţenie. Lipsea doar Ioana, pe care nu înceta să şi-o închipuie trebăluind prin curte, veselă, cântând, răspândind în jurul ei fericire.

Cunoscuse şi nişte rude, care, de cum au aflat că-i feciorul tăinuit al Corneliei, au început să şuşotească. Nu le convenea ca într-o gospodărie frumoasă să intre un „coate goale”. Scurta permisie trecu ca un vis…

În ziua a patra spre seară, a pornit spre gară însoţit o bucată de drum de mama lui.

— Ai grijă de tine, nepoate! Dumnezeu să te aibă în pază! Să-l puneţi jos pe neamţ!... şi nu uita că-n tine curge sânge din sângele meu!... i-a spus bătrânul la despărţire în faţa porţii cu vorba rară şi apăsat... La colţul gardului, s-a mai oprit încă odată să privească curtea şi casa. Îi plăcea cum arată, dar simţea, nici nu ştia de ce, o strângere de inimă. I se părea că aici se născuse şi copilărise, că aici a trăit de când se ştie.

În capul satului şi-a luat rămas bun de la mama lui.

— Fii atent, dragul mamii! nu te am decât pe tine... i-a spus îmbrăţişându-l.

Aveau lacrimi în ochi...

Cornelia a rămas ţintuită pe loc, înăbuşindu-şi un hohot de plâns.

El, cu paşii mari, cu capul plecat şi traista pe umăr, se depărta năpădit de felurite simţăminte. Era fericit că-şi regăsise mama, că visul lui era aproape de înfăptuire. Dar în acelaşi timp, cu fiecare pas îl cuprindea un fel de teamă, o presimţire care parcă-i spunea că nu-i încă timpul să se bucure prea mult.

La cotul drumului înspre pădure, s-a oprit. În capul satului, mama sta nemişcată. În spatele ei, casele cu acoperişuri roşii, deasupra cărora se înălţa coama dealului unde căzuse rănit.

A scos capela, a fluturat-o de câteva ori şi a rostit ca şi când ar fi fost auzit: „Rămâi cu bine, măicuţa mea!... Am să mă întorc11!...

Silueta din capul drumului i-a răspuns cu o mişcare înceată a braţelor...

...Se înserase bine când a ajuns în gară. Miezul nopţii l-a prins pe gânduri într-un tren special militar, spre front...

DIN NOU ÎN LUPTĂ

Venise iarna. Ningea din plin. Ger cumplit. Ungaria fusese eliberată aproape în întregime. Frontul se apropia de

graniţele Cehoslovaciei. Peste tot se întâlneau urmele războiului. Sate distruse, case din care nu mai rămăseseră decât câţiva pereţi afumaţi, sau o grămadă de moloz, gropi de obuze sau de bombe. Gări în parte distruse, vagoane sfărâmate, răsturnate în cele mai curioase poziţii, şine de tren rupte sau îndoite ca nişte bucăţi de sârmă. Pecetea durerii, a rănilor şi a disti’Ugerii se vedea la tot pasul.

După două zile şi două nopţi, trenul se opri într-o gară mică. La orizont, crestele semeţe ale unor munţi cum nu mai văzuse. În stânga, la câţiva kilometri, pitulate între înălţimi casele unui sat.

Peronul se umplu cu militari. Fură adunaţi pe unităţi, şi după o oră, frânturi de coloane se îndreptau în diferite direcţii.

Sub comanda unui căpitan, cam o sută de ostaşi porniră spre munţi. În coloană mărşăluia şi Ion. După vreo două ceasuri de mers pe un drum troienit au ajuns într-un sat.

De aici, aproape patruzeci îşi continuară drumul spre poziţia regimentului din care făcea parte şi el.

La miezul nopţii poposiră la un grup de case cufundate în întuneric. Fură duşi în două camere, unde unul câte unul se prezenta în faţa unui plutonier major, care-i scria într-un registru.

în semiîntunericul camerei îşi făcu după un timp apariţia un ofiţer înalt, bine făcut, cu căciulă, plin de zăpadă.

— Drepţi! comandă plutonierul şi se ridică să raporteze.

— Continuaţi!…

— Să trăiţi, dom’ plutonier, sunt soldatul Grămadă Viorel din compania a opta…

— Să trăiţi, dom’ plutonier, sunt caporalul Stolnicu Niculae din compania a zecea… raportau unul câte unul.

Mulţi dintre ei purtau pe piept câte două decoraţii, dovadă a bărbăţiei cu care se bătuseră…

Colonelul, aşezat în umbra lămpii, îi privea cu admiraţie. Îşi iubea dorobanţii.

— … Să trăiţi, dom’ plutonier, sunt soldatul Păpuşoi Ion

din compania a cincea, M-am înapoiat din spital.

Colonelul tresări. Se apropie de el, îi puse mâna pe umăr şi-l întrebă:

— Mă cunoşti?

— Să trăiţi, dom' colonel. Sunteţi comandantul nostru de regiment.

— Ce faci, soldat Păpuşoi?… Cum te simţi?…

— Bine, dom' colonel. Am venit la unitate…

— Te-oi purtat ca un brav. Ai fost decorat de comandantul diviziei personal. E o mare cinste! Nu ţi s-a dat concendiu medical?

— Mi-au dat, dar n-am primit. Am avut patru zile permisie, dom' colonel. Nu vreau să-mi părăsesc camarazii la greu…

Cei aflaţi în cameră îl priveau în felurite chipuri. Unii îşi spuneau că numai un prost poate renunţa la o lună de zile concediu în ţară, în timp de război. Alţii, cei mai mulţi, au înţeles semnificaţia acestui gest, dovadă a unei desăvârşite camaraderii şi totală dăruire în slujba patriei…

Chiar în noaptea aceea a pornit cu alţi ostaşi spre poziţie.

Atât la regiment cât şi la batalion, vroise să întrebe de comandantul de grupă. După socotelile lui, trebuia să se fi înapoiat din concediu. Dar se temea grozav să nu afle veşti rele.

La companie venise un comandant nou. Un locotenent înalt, uscăţiv şi negricios, pe care nu-l cunoştea.

— În ce pluton ai fost?

— La plutonul trei, dom' locotenent, răspunse gata să spună că a făcut parte din grupa lui Zamfir.

La pluton fu întâmpinat de un sergent major scund, îndesat. Nici pe el nu-l ştia. Intr-un crâmpei de şanţ, câţiva soldaţi tăcuţi. Toţi străini… „Au fost pierderi multe, de nu mai cunosc pe nimeni”… îşi zise cutremurat la gândul că şi Zamfir nu mai trăieşte.

O umbră apărută târâş dintre copaci raportă ceva subofiţerului. Vocea îi păru cunoscută;

— Du-i la grupă, ordonă comandantul de pluton, arătând spre cei doi nou veniţi.

— Ionică, băiatule, bine ai venit! vorbi agentul îmbrăţişându-l când îl recunoscu.

— Ce face dom’ caporal. Trăieşte? fu răspunsul lui…

— Cum să nu! A fost avansat sergent şi decorat cu Virtutea Militară.

Ion nu răspunse. Era nespus de fericit.

N-au mers mai mult de o sută de metri. Înapoia unor copaci groşi câteva umbre adăpostite.

— Aici e grupa, şopti agentul.

— Tu eşti, Năstase? se auzi vocea lui Zamfir dintr-un crâmpei de şanţ.

— Eu, dom’ sergent… Ştiţi cine-a venit cu mine?…

— Adă-l încoa şi ţi-oi spune!…

în câteva secunde, Ion se şi afla lângă sergent.

— Măi Ionică!… Mama să fi venit şi nu mă bucuram mai mult!

Se îmbrăţişară ca doi prieteni ce nu se văzuseră de multă vreme…

După ce emoţiile revederii trecură, s-au aşezat pe povestit.

Se făcuse bine de ziuă, şi ei tot îşi mai spuneau noutăţi.

Dintre crivăţeni căzuseră mulţi. Jalea şi tristeţea îşi întinsese aripile peste multe case. Cei doi băieţi ai invalidului Crivăţ, eroul de la Mărăşeşti, pieriseră…

Despre el, toţi ştiau că fusese grav rănit şi nu se ştia dacă scapă cu viaţă. Ioana era în culmea disperării, dar când a auzit din gura lui Zamfir care-i adevărul, s-a mai liniştit.

înainte de plecare cu câteva zile, şeful de post ascultase la radio un comunicat de război. În el se amintea fapta de armă a lui Ion Păpuşoi şi decorarea lui. Era considerat eroul satului. Sentimentele de ură şi dispreţ pe care mulţi le-au nutrit faţă de el se transformaseră într-o puternică admiraţie. Ioana era mândră şi plângea de bucurie. Moş Truţă, în culmea fericirii. Părinţii fetei se îmbunaseră şi-l

vorbeau de bine. Îl aş teptau să vină în concediu după ce se vindecă. Totuşi Ioana îi trimisese o scrisoare.

Sergentul scoase din portofel o foaie de hârtie cu numai câteva rânduri scrise stângaci. Le citi. Ion asculta cu răsuflarea tăiată, cătând când spre buzele lui Zamfir, când spre petecul de hârtie.

„Ionică, dragul meu,

Am aflat de la Zamfir care-i adevărul. Am auzit că s-a vorbit şi la radio despre faptele tale. Sunt mândră de tine şi îmi eşti drag din ce în ce mai mult.

Aştept să te întorci cât mai curând. Poate când vii în concediu, facem şi nunta.

Te aştept din toată inima, Ionică, dragule…

Ioana ta.”

De câteva ori l-a rugat pe Zamfir să-i citească scrisoarea aceea…

După ce a sfârşit sergentul cu noutăţile din ţară, a început să vorbească el. I-a povestit despre regăsirea mamei lui, de gospodăria gata întocmită care-l aştepta.

— Aşa ceva numa în poveşti şi în cărţi se întâmplă, se miră Zamfir.

— Şi totuşi, ăsta-i adevărul, dom’ sergent!…

Când i-a spus pentru ce refuzase concediul, gradatul l-a mustrat.

— Să-şi facă datoria fiecare, măcar cum ţi-ai făcut-o tu şi ar fi bine… Trebuia să te duci acasă. Ioana te aşteaptă…

— Lasă, dom’ sergent! Om pleca împreună…

…Zilele treceau una după alta. După o săptămână de acalmie, începuse ofensiva. Gerul se înteţise, iarna se înăsprise. Se dădeau lupte aprige pentru cucerirea unor înălţimi şi localităţi care trecură din mână în mână de mai multe ori.

Erau pierderi mari de ambele părţi. În grupă n-au mai rămas decât trei ostaşi, deşi în parte fusese refăcută de curând. Sergentul, el şi soldatul Nistor. Toţi crivăţeni.

Într-un timp, când iarna devenise mai grea, zăpada mai

mare şi pierderile crescuseră, înaintarea fusese oprită.

Regimentul fu trecut în rezervă pentru refacere. Dar n-au stat decât trei zile. După ce-au primit alte completări, au intrat din nou în foc. Se dezlănţuise ofensiva generală.

Luptele se duceau în inima Cehoslovaciei.

Trebuia cucerită o localitate pe care nemţii o apărau cu o deosebită îndârjire.

Atacul începuse într-o dimineaţă de februarie. Ningea des, cu fulgi mari. Nu bătea vântul şi gerul se mai muiase. Zăpada era adâncă...

Plutonul din care făcea parte Ion primise ordin să se strecoare pe o viroagă şi să cadă în spatele localităţii.

Ajunseseră cam în dreptul jumătăţii satului, când restul companiei, două plutoane, au început atacul de front.. Simţind nevoia să se orienteze, comandantul de pluton ieşise la marginea viroagei. N-a stat însă mai mult de două minute şi se prăbuşi fără un cuvânt, lovit în cap. Acţiunea fiind descoperită, misiunea deveni şi mai periculoasă.

Comanda plutonului o luă sergentul Zamfir. Soldatul Nistor trecu comandant de grupă, Păpuşoi, trăgător la puşca mitralieră. Efectivul grupei nu era prea mic. În afară de el şi Nistor, în ultima completare, au primit încă patru recruţi, care nu primiseră încă „botezul focului”...

în capătul viroagei, grupa primi ordin să se îndrepte spre un grup de brazi aflaţi cam la trei sute de metri. Odată ajunşi acolo, urma să se strecoare nevăzuţi în spatele localităţii, spre obiectivul ce trebuia ocupat.

Restul plutonului nu ieşea din viroagă, până când grupa lui Nistor nu ar fi ajuns la brazi.

Răspândită în trăgători, grupa porni să înfrunte necunoscutul. Cei patru „boboci11 trăiau emoţia primului lor atac.

înainte de a ajunge la brazi, sub protecţia puştii mitraliere care sta gata să-l sprijine la nevoie, Nistor porni singur să cerceteze acoperirea. Pe zăpadă nu se zărea nicio urmă; printre copaci nicio umbră. În jur, tăcere. Numai jos,

în sat, unde ataca restul companiei, răbufneau focuri dese înfundate... Când se convinse că nu era picior de inamic prin preajmă, se trase la rădăcina unui brad şi făcu semn grupei să se apropie.

— Vedeţi baraca aceea cu o claie de fân în dreapta? Acolo trebuie s-ajungem, le spuse ostaşilor când s-au oprit lângă el. Pornim de aici când restul plutonului se apropie de brazi. Zamfir înţelese situaţia şi începu înaintarea. Grupa sta gata să pornească spre obiectiv, când deodată, din dreapta, vreo zece skiori îmbrăcaţi cu halate albe, se năpustiră spre ei, urlând şi trăgând din mers.

Nistor abia avu timp să strige „foc”, iar Ion să descarce un încărcător, căci alt grup le săriră în spate. Doi recruţi fură ucişi. Alţi doi, cuprinşi de panică, se retraseră spre pluton. A fost o lovitură de trăsnet, care risipi grupa în câteva minute.

Nistor şi Păpuşoi nici nu şi-au dat seama când au fost încercuiţi şi prinşi.

Comandantul grupei era ţinut de doi nemţi. Înfuriat, Ion îl striga pe Zamfir, înjura şi se zbătea în mâinile a trei fascişti zdraveni, care încercau să-l domolească.

Câteva secunde, braţul drept i se eliberă. A fost deajuns ca un neamţ să fie culcat la pământ cu o lovitură de pumn. Ca să-l potolească, un sergent îl pocni cu automatul în cap. S-a prăbuşit fără cunoştinţă, în timp ce sângele-i curgea de sub căciulă.

Fură târâţi spre localitate...

Restul plutonului reuşi să respingă pe fascişti, misiunea fu îndeplinită şi în cel mult o oră, localitatea căzu în mâinile companiei.

Plutonul lui Zamfir ardea de nerăbdare să continuie atacul, dar ordinul era dar: înaintarea trebuia oprită. Pătrunseseră prea adânc şi se ivea pericolul căderii într-o cursă.

Cei doi recruţi care s-au retras de la grupul de brazi, erau pradă unor cumplite frământări. Se simţeau vinovaţi de

nimicirea grupei şi de uciderea celor doi stâlpi ai plutonului. Privirile aruncate de restul ostaşilor, cuvintele de reproş şi mustrarea aspră a lui Zamfir îi ardea în suflet.

— Sunteţi nişte laşi. Aţi merita moartea pe loc! V-aţi călcat legământul lăsând în mâna inamicului pe cei doi camarazi. Va trebui să spălaţi ruşinea aruncată asupra plutonului…

— Chiar asta vrem, dom' sergent! Daţi-ne voie să facem o incursiune. Trebuie să aflăm de soarta lor! rosti unul dintre ei.

Comandantul de companie hotărâse să execute o incursiune în cursul nopţii pentru capturarea unei „limbi”. Avea nevoie de informaţii precise.

Cei doi soldaţi primiră aprobarea să execute ei această misiune. Porniră după miezul nopţii. Începuse să ningă des şi viscolit.

Toată acţiunea n-a durat mai mult de jumătate de ceas. S-au înapoiat cu un subofiţer de la care Zamfir a aflat că cei doi fuseseră duşi în urmă împreună cu alţi prizonieri…

Păpuşoi s-a trezit spre seară într-o cameră scundă cu pereţi scorojiţi şi murdari. Avea capul bandajat şi vestonul plin de sânge. Nu-şi putea aminti ce s-a petrecut cu el din clipa când culcase la pământ un neamţ. Tâmplele-i zvâcneau. Ţeasta parcă sta gata să-i crape. A dus mâna la ochi. Îl dureau… în jurul lui, câţiva ostaşi. Un caporal scurt şi îndesat gemea întins pe podea. Lângă el, un soldat slab şi bărbos, cu ochii duşi în fundul capului, îl privea cu duioşie tot trecându-şi palma peste spatele lui. Într-un colţ, Nistor cu braţul bandajat.

Alături, un sergent de artilerie încruntat îşi rupea cămaşa ca să-şi panseze rana de la picior, din care sângele picura pe duşumea. Lângă uşă un neamţ pirpiriu cu mâinile încleştate pe automat îi pândea cu răutate orice mişcare.

Ar fi vrut să vorbească cu Nistor, dar ochii stârpiturii priveau fioroşi din spatele lentilelor. Îşi dădea seama că-i~păzit cu străşnicie în mod deosebit. Totuşi hotărî să

încerce.

A plecat capul şi-a scos un geamăt urmat de câteva cuvinte care, pentru santinela proţăpită în uşă, puteau însemna vorbele unui om cuprins de dureri.

— Unde suntem?…

— În sat de prieteni. Fii tare, rosti celălalt fără să-i pese de santinelă.

Cu o lovitură zdravănă de cizmă, neamţul îi făcu pe Nistor să urle de durere. Prizonierii murmurară ameninţător printre dinţi. Prudent, miopul se retrase şi bătu în uşă.

Revoltat, Ion încercă să se ridice, dar nu reuşi. Se prăbuşi cuprins de ameţeală şi nu mai ştiu nimic…

Trecură doar câteva minute şi-n încăpere îşi făcu apariţia un subofiţer însoţit de o huidumă de soldat cu înfăţişare de călău. Santinela încremeni în poziţie de drepţi şi-i raportă ceva. Comandantul, după ce ascultă privind încruntat spre cei doi răzvrătiţi, scoase un potop de cuvinte răstite care nu prevesteau nimic bun, şi dispăru înfuriat.

Când şi-a revenit, Păpuşoi simeţa o durere cumplită în ceafă. Prin fereastra aburită se zăreau case acoperite cu un strat gros de zăpadă. Din când în când, zgomot de motoare făceau geamurile să zăngăne. Era spre seară…

Îşi trecu privirea peste chipurile trase ale prizonierilor. Opt în total. Stau strânşi unul în altul cu gulerile mantăilor ridicate, zgribuliţi de frig. Caporalul scund şi îndesat nu mai era acolo. După figura tristă a celui care-l mângâiase a înţeles ce se petrecuse… „Aşa se duce omul!… Unul câte unul… Ca frunzele44… gândi stăpânit de revoltă şi ură.

Deodată uşa fu deschisă brusc şi-n prag se ivi un sergent fascist spilcuit, cu atitudine obraznică. Stătu câteva clipe crăcănat, cu mâinile în şold, şi după ce-şi plimbă ochii de pisică peste prinşi, rosti plin de importanţă în cea mai curată limbă românească.

— Veţi fi chemaţi la interogatoriu. Spre binele vostru, vă sfătuiesc să nu ascundeţi nimic!

— Ieşi afară, câine! urlă Ion, pironindu-l cu ochii plini de

ură.

Sergentul de artilerie se ridicase într-un cot şi, după ce-şi vărsă focul printr-o înjurătură cumplită, strigă:

— Să nu vorbiţi... Să nu vorbiţi...

Neamţul nu zise nimic. Ochii i se făcură mai mici... îşi frecă măselele în gură şi, după ce rânji răutăcios, scuipă şi ieşi însoţit de huiduieli.

Primul a fost chemat sergentul. După vreo jumătate de ceas l-au adus. Era galben la faţă şi plin de sânge. Înainte de a se aşeza la locul lui şi-a privit tovarăşii de soartă şi le-a spus vădit sleit de putere:

— Să nu vorbiţi!...

Apoi, l-au dus pe Nistor. Nici el n-a vorbit. Au strigat la el, l-au ameninţat, dar nu s-a clătinat. N-a scos un cuvânt.

Sergentul întins pe podea îngâna printre gemete: „Să nu vorbiţi! 44... „Să nu vorbiţi!...44

După aproape o oră, se întoarse Nistor. Faţa lui aspră părea luminată de bucuria unei izbânzi când îşi întâlni privirea cu prietenul său.

— Treci tu! îi spuse translatorul lui Păpuşoi.

Muntele de om se ridică alene şi înainte de a părăsi încăperea, făcu să zăngăne ferestrele cu glasul lui de tunet

— Fiţi pe pace, n-am să vorbesc!...

Cu pasul rar şi legănat, intră în sala unde se lua interogatorul. În mijlocul mesei un ofiţer cu fălcile revărsate peste guler îl întâmpină cu o privire de gheaţă. La dreapta lui, un subofiţer la fel de fioros. În partea stângă, cel care le vorbise româneşte. Lângă uşă, matahala cu înfăţişare de călău, nemişcat ca o statuie. Românul măsură din cap până-n picioare namila încremenită şi, după ce-şi făcu socoteala, gândi sigur de el: „Nu mă poate doborâ44... Cei de la masă îi surprinseseră privirea, dar zâmbetul lor drăcesc, arăta că sunt de altă părere.

— Nu cumva eşti român, câine?! şuieră Ion către gradatul spilcuit.

Ofiţerul ridică un deget gras ca un cârnăcior. Statuia

prinse viaţă, lovi prin surprindere de două ori şi iar încremeni.

Păpuşoi nu s-a clătinat. O fracţiune de secundă a fost orbit de pofta răzbunării. Făcuse un singur pas spre agresor cu pumnii strânşi scrâşnind din dinţi, dar s-a oprit apucat parcă de o mână nevăzută. A dus căciula la nas să oprească sângele care curgea şiroaie. Tremura din tot trupul; ochii-i aruncau fulgere. Nu tremura de frică, ci de ciudă că trebuie să lupte cu el, să se înfrîneze de la un act necugetat.

— Ce misiune avea compania voastră? întrebă ofiţerul prin translator, dezamăgit de comportarea robotului.

Deşi hotărise să nu scoată un cuvânt, Ion a simţit nevoia să dea un răspuns care-i sta pe buze:

— Să vă nimicim, câinilor! Până la unul! De n-am făcut-o noi, o vor face alţii! spuse rar, mutându-şi privirea fioroasă de la unul la altul...

— Câţi sunteţi în companie? sună a doua întrebare. — Spune-le că nu mai scot o vorbă. Cu ceară să mă pice, dar nu vă spun nimic!

I se mai puseră întrebări... Tăcu... înciudat, ofiţerul spuse ceva subofiţerului, care părăsi imediat încăperea.

Ion, trăia sentimentul unei satisfacţii. Nu se mai uita la oamenii aceia „mărunţi” din faţa lui. Trase aer în piept. Umerii i se făcură mai largi. Ţinuta îi devenise mai dreaptă, ochii mai încărcaţi de fulgere. Privirea-i fu atrasă de un tablou agăţat pe peretele din spatele mesei. Din el, îi zâmbeau fericiţi doi tineri, mire şi mireasă.

în faţă îi apăru chipul Ioanei însoţit de crâmpeie din cele mai frumoase amintiri. Inima îi fu cuprinsă de duioşie. Ar fi vrut să se apropie de tablou, să-l vadă mai bine, să-l pipăie.

Poate felul cum se uita ori expresia feţei care trecuse atât de brusc de la încruntare la bunătate, i-au făcut pe nemţi să întoarcă şi ei capetele. Înţelegând că alunecă pe un drum ce-l poate duce spre laşitate, Ion îşi smulse privirea din spatele mesei, şi-o îndreptă către peretele din

dreapta. La lumina slabă a lămpii, desluşi chipul unei bătrâne cu părul alb, într-un tablou cu rama lată, aurie. I se părea că-i mama lui şi c-o aude rostind ultimele cuvinte la despărţire: „Fereşte-te, dragul mamii! Nu te am decât pe tine!…”

Şi-a întors capul copleşit mai mult decât de orice chin fizic. În el începuse să se dea o luptă îngrozitoare, în urechi îi sunau cuvintele jurământului militar, rostit în curtea cazărmii de o voce care semăna cu a lui: „Nu, mamă, nu Ioană! Renunţ la orice, renunţ şi la voi de e nevoie, dar nu vreau să trăiesc cu preţul trădării. Nu-mi vând camarazii şi nu-mi calc jurământul!”…

Uşa se deschise şi un alt ofiţer, mai fioros, intră urmat de plutonier.

Din nou i se puseră întrebări. El îl privea ca şi când ar fi fost surd. S-a uitat la cele două tablouri, părând că le spune: „Să nu vă fie ruşine cu mine!… N-am să trădez!…

Pentru încăpăţânarea şi obrăznicia lui a fost închis într-un beci şi bătut până la nesimţire.

S-a trezit a doua zi pe pământul gol, cu dureri mari de cap şi arsuri pe spate. Afară se auzea zgomot şi voci nemţeşti. Printre gratiile de la fereastra mică apăreau din când în când picioarele santinelei care-l păzea.

Către seară începură să se audă bubuituri înfundate de artilerie. Ciorba de cartofi rece şi bucata de pâine, tare ca piatra, a mâncat-o cu pofta unui lup. Îi ex*a foame şi simţea nevoia să-şi refacă forţele. Vroia să trăiască.

A doua zi, exploziile obuzelor de artilerie se apropiară. Forfota prin curte crescuse. Totul arăta că-i pe cale să se producă ceva.

în singurătatea în care trăia de peste douăzeci şi patru de ore, începură să-i dea târcoale gânduri negre. Nu intrase la el nimeni în afară de soldatul care-i aducea mâneare. I-o punea jos, ca unui câine din pragul uşii şi pleca fără să-i vadă faţa.

Apropierea frontului şi zarva din jurul pivniţei, îi

strecurară în suflet pe lângă bucurie şi frică. Teama că nemţii îi vor lichida. Îşi dădea seama că evadarea din acest mormânt nu era posibilă. Nu-i rămânea decât să îndure soarta celorlalţi.

Dar ceilalţi de ce să fie ucişi? Dintre toţi numai el fusese închis separat. „înseamnă că eu i-am îndârjit mai rău şi sunt primul de care se vor descotorosi. Restul, poate scapă” – îşi zise-n gând, în parte mâhnit, în parte mulţumit că ceilalţi nu vor avea soarta lui.

Plănuise că, atunci când va intra călăul, să se opună, să lovească înainte de a cădea. Găsise într-un colţ al beciului un par gros, cu care se va năpusti asupra neamţului când va încerca să-l omoare.

Se aşezase pe un butuc şi aştepta. Pe la miezul nopţii se iscă larmă mare. Se auzeau comenzi, uşi trântite, hu ruit de motoare. Se apropie de fereastră. Pe albul zăpezii desluşi un grup de oameni strânşi imul în altul…

Tresări când auzi paşi lângă uşa pivniţei şi zări o dungă de lumină strecurată printre crăpături. Cineva se căznea să descuie lacătul bolborosind ceva.

Sentimentul că trăieşte ultimele clipe îi storcea sudori. Apucă parul şi se trase lângă perete, gata să lovească. Tremura de frică. Gândul îl duse fără voie spre casă, la Ioana, la mama lui.

Secundele până când uşa s-a dat în lături, i-au părut ceasuri de chin. Inima-i bătea cu putere, pumnii strângeau parul, ochii urmăreau mişcarea înceată a uşii.

— Ieşi afară că plecaţi la drum! îi strigă translatorul, rămas în pragul uşii, luminând pivniţa cu lanterna. Unde eşti?!… Ce vroiai să faci cu lemnul ăsta? continuă surprins când îl văzu rezemând parul de perete.

— Să ucid pe cel care s-ar fi atins de viaţa mea… Mă, pui de năpârcă, tu nu eşti român… Românul nu-şi trădează neamul şi nu-şi vinde sufletul dracului…

Neamţul se prefăcu a nu-i lua în seamă spusele, deşi fierbea de ură.

— Ai noroc că plecaţi… Altfel…

Ion nu răspunse. Ieşi pe lângă el cu pumnii strânşi. Un soldat îi dădu o manta, un sac de merinde şi-l duse la grupul pe care-l văzuse printre gratii. Erau vreo douăzeci…

Nu trecu mult, şi porniră la drum… În urma lor se auzeau bufnituri dese de artilerie. Îi escortau patru nemţi înarmaţi cu automate. Unul, voinic, nu se deslipea de el. Aproape că îi simţea cotul şi privirile care-l iscodeau tot timpul. Era sigur că fusese dat în primire în mod special.

S-a uitat în jur… Nu cunoştea pe nimeni.

După aproape două ceasuri se dădu primul repaos. Fură obligaţi să stea jos, îngrămădiţi ca o turmă. Cel care avea nevoie, părăsea grupul câţiva paşi, însoţit de santinelă.

În timp ce subofiţerul, comnadantul gărzi, îşi aprindea o ţigară, Ion simţi o umbră care se lipeşte de el.

— Ce facem, Ionică?… Era vocea lui Nistor.

— Încercăm să fugim – îi şopti când neamţul de lângă el se depărtase un pic. Să mergem alături, Nistore…

Au pornit din nou la drum. Înaintau printre dealuri golaşe. Ningea mărunt. Vântul spulbera zăpada. Din când în când, autocamioane mari, cu luminile mici, încărcate cu trupe şi materiale, treceau în direcţia de unde plecaseră ei. Se crăpa de ziuă…

Dimineaţa au intrat într-un sat care părea pustiu. Doar fumul ce se înălţa din coşurile oaselor şi câteva umbre ascunse în dosul gardurilor arătau că-i locuit. Pe şosea, aproape de ieşire, un grup de cehi, între treizeci şi dnci şi cincizeci de ani, se uitau la prizonieri şi vorbeau între ei. Unul, scurt şi îndesat, strigă ceva în limba germană şi ameninţă cu pumnul pe subofiţer. Prudent, acesta s-a făcut că n-aude.

Aici socotise Păpuşoi că se va isca o încăierare între cehi şi escortă, uşurându-le evadarea. Au trecut însă fără niciun incident.

încet, ca o râmă, prizonierii se târau prin zăpada viscolită ca nişte automate, strânşi unul în altul cu capetele plecate.

Feţele le erau supte, ochii duşi în fundul capului şi bărbile crescute… O coloană de umbre…

De la o vreme, Ion începu să simtă fierbinţeli în trup. Îi plesnea capul de durere şi pământul părea că se învârte cu el. Îşi dădea seama că era bolnav, dar nu voia să se lase doborât. Mantaua subţire şi strâmtă nu-i ajungea decât până la genunchi. Căciula i-o luase un neamţ care-i dăduse în schimb o capelă mai mică decât capul lui. Îi îngheţaseră urechile şi-l usturau mâinile de ger. Unui bocanc i se desfăcuse talpa şi până la primul repaos a fost nevoit să meargă cu piciorul gol prin zăpadă.

Către prânz, coloana făcu primul popas pentru masă. Nemţii şi-au desfăcut cutii de conserve, au tras câte un gât de rom şi s-au pus pe ospătat. Prizonierii nu mai aveau ce mânca. Pe mulţi, începuseră să-i doară stomacul de foame. Pumnul de pesmeţi pe care-i primiseră la plecare, îl ronţăiseră de mult.

— Ionică, mă simt rău. Am fierbinţeli… Nu mai pot! şopti Nistor…

— Nu te lăsa, că te împuşcă… Luptă cum poţi. La noapte, fugim!…

Din nou s-au pus în marş. Nistor dădea semne de oboseală. Călca strâmb, sufla greu. Se clătina. Cu orice risc, Ion îl prinse de braţ. „Ţine-l şi tu! îi şopti prizonierului din dreapta.

Subofiţerul, aflat în apropiere, nu se opuse acestui ajutor. Era o minune…

Până seara mai erau câteva ceasuri bune. Intraseră într-un ţinut acoperit de păduri. Şoseaua se strecura pe o vale îngustă cu multe întortochieri. Intr-un loc ferit de vânt, i-a ajuns o maşină cu bucătărie. Au fost rânduiţi, şi pentru prima dată li s-a dat câte o gamelă cu supă caldă.

Nistor mânca cu poftă de lup. Faţa lui Ion, roşie de febră, strălucea de bucurie. Şi lui îi era foame. N-a luat însă decât câteva linguri şi-i întinse gamela prietenului.

— Ia-o şi pe a mea. Nu-mi place!…

— E straşnică... Te întremează, Ioane!

— Îţi spun că nu-mi place! Ia-o!...

Un soldat de pază, om între două vârste, văzu schimbul de gamele. Luă gamela goală, şi după ce-o umplu, i-o puse dinainte lui Ion.

Noaptea i-a prins într-o localitate de cehi, aşezată într-o regiune deluroasă plină cu păduri.

Prizonierii fură duşi în câteva case părăsite spre marginea de vest. Păpuşoi, Nistor şi alţi şapte, fuseseră închişi într-o casă de sub poalele unei păduri. Între ei, nimeriseră şi doi ruşi.

La uşă, păzea neamţul omenos, între două vârste... Observase că Nistor e bolnav şi, după ce s-a făcut linişte pe uliţă, s-a strecurat în camera luminată de un bec puternic şi-i aruncă lui Păpuşoi o hârtie mototolită. Arătă cu mâna spre cel bolnav, apoi dispăru.

Nistor abia aţipise. Faţa îi ardea ca focul. Păpuşoi desfăcu hârtia. În ea, cinci pastile albe...

„îs leacuri pentru fierbinţeală!” îşi zise mulţumind în gând neamţului pentru a doua oară...

L-a trezit pe Nistor şi i-a dat o pastilă. A luat şi ei una.

— Fă-te sănătos, că în noaptea asta trebuie să se ivească prilejul.

N-a trecut nicio jumătate de oră că sudorile începură să le curgă pe tot trupul şi durerea de cap parcă le-o lua cineva cu mâna.

— Măi, frate, ce-am asudat! spuse Nistor, ştergându-şi faţa şi desfăcându-se la veston...

— Şi eu îs lac!...

Sleiţi de putere, prizonierii dormeau înghesuiţi unul în altul în diferite poziţii, cu gulerele mantăilor ridicate.

„îs obosiţi săracii!” îşi zise Ion de care somnul nu se prindea. Aşa cum se pricepuse, îşi „reparase” bocancul desfăcut şi acum începuse să frământe în minte planul de evadare.

încă nu era miezul nopţii când liniştea fu spartă de focuri

dese de armă, explozii de grenade, huruit de motoare şi voci agitate…

Prizonierii săriră din somn ca arşi, cu privirile aţintite spre fereastră şi uşă. Larma de afară creştea cu repeziciune. Se auzeau comenzi răstite în limba germană şi strigăte, multe strigăte, în altă limbă.

— Partizani cehi!… vorbi bucuros un rus.

Un caporal român se repezi la întrerupător, stinse lumina şi spuse prizonierilor să se lipească de peretele dinspre fereastră.

După câteva secunde, o serie lungă de automat plesni scurt zidul casei. Un glonţ făcu geamul ţăndări. Altă serie găuri uşa… Un om se prăbuşi cu zgomot în prag, după ce urlă de durere.

Păpuşoi puse mâna pe clanţă… Uşa nu era încuiată… O deschise şi ieşi afară. La picioarele lui se zbătea santinela care-i ajutase. Împins de recunoştinţă, se plecă şi-l târî după colţul casei într-un loc mai ferit. „îţi mulţumesc, măi neamţule… păcat de sufletul tău bun”… spuse omului, care, spre surprinderea lui, îl sfătui printre gemete în frumoasa limbă românească… „Fugi… Fugi… că te prind blestemaţii”…

împuşcăturile se înteţeau… În jur se dădea o aprigă luptă la adăpostul întunericului. Setos de libertate, românul hotărî să-şi încerce norocul.

EVADAREA

— Eşti în stare? îi şopti Păpuşoi lui Nistor.

— Da!

— Atunci, hai cât mai e timp! Dumnezeu să ne ajute! rosti trăgându-l spre uşă. Se opri însă imediat ce-i simţi mâna arzând ca focul, speriat că planul se năruie. Ai călduri.

— Mă simt bine! Să mergem!

— Ascultă, Nistore, de eşti bolnav, amânăm o zi, două!…

— Îţi spun că merg, şi încă destul de bine!…

Se lipiră cu spinările de tocul uşii atenţi la ce se petrece

în jurul lor. Câteva umbre intraseră în curte dărâmând poarta cu picioarele. Erau foarte agitate. Două se furişau aplecate în spatele casei. Din dreptul pragului, o cărare ducea spre un şopron. Dincolo de el, pe pantă, se zărea dunga neagră a pădurii. Trei prizonieri săriră gardul într-o curte vecină. Restul, se îmbulziseră în uşă, nehotărâţi…

— Hai, Nistor! zise Ion, luând-o la goană pe cărare.

Mai aveau câţiva metri până la intrarea în şură, când gloanţele unei serii de automat le zbârnâiră pe la urechi înfigându-se cu plesnituri repezite în pereţii de scânduri.

— M-a lovit! strigă Nistor…

Când şi-a întors capul, l-a văzut împleticindu-se. N-a mai avut timp să-l sprijine, că s-a prăbuşit cu faţa în zăpadă. L-a târât înăuntru, închise uşa şi-o propti cu o bucată groasă de lemn. Prin deschizătura din spatele şurii se strecura o lumină firavă aruncată de albul zăpezii. Îl aşeză pe Nistor într-un colţ peste nişte paie.

Rănitul spuse ceva printre gemete. Păpuşoi nu i-a răspuns. Mintea îi era muncită de găsirea unei soluţii. Ce putea face?… Fuga sau înfruntarea morţii alături de prietenul său, erau singurele căi.

…„Nu!… Pentru nimic în lume, nu-l pot lăsa?… Străin să-mi fie, şi nu-l părăsesc!… Dar cu ce mă apăr?! N-am decât pumnii şi lemnul de la uşă!… Ce pot face împotriva gloanţelor şi grenadelor?!”…

Spectrul unui sfârşit fără luptă îl înfioră.

Nistor gemu mai tare şi începu să se zvârcolească.

— Taci, Nistore!… Cred că te doare, dar încearcă să te stăpâneşti!… Trebuie să scăpăm… Ai puţină răbdare…

— Copiii mei!… Copiii!… Ai grijă!… îngâna bietul om întors cu faţa în jos, străduindu-se să-şi înăbuşe un strigăt de durere.

Ion se cutremură. În minte-i veni felul cum murise Faur şi ultimele lui cuvinte… Trebuia să facă ceva, să încerce, să găsească o ieşire, spre a-i salva viaţa. Se agăţă cu disperare de un gând. Îl va duce pe Nistor înapoi şi va căuta

să-i convingă pe nemţi că el era vinovat de evadare… „Poate dau de un suflet oa santinela.” Se duse la uşă şi dădu lemnul la o parte…

— Ai răbdare, Nistore!… Să nu strigi… Te scap!… şopti aplecându-se să-l ridice.

Nistor nu răspunse… Nici nu mişca… îi luă capul între palme… îl scutură… îi desfăcu mantaua şi-i rupse nasturii de la veston. Îşi lipi urechea de pieptul lui. Trupul era cald, dar inima încetase să mai bată.

Scârţâitul uşii îl făcu să tresară. Se strânse lângă mort, urmărind cu răsuflarea tăiată umbra oprită în prag profilată pe zăpadă.

Neamţul stătu un timp nemişcat, strigă ceva, şi după ce-şi descărcă automatul rotindu-l în şură, porni spre ieşirea din spate.

Ca o nălucă, Păpuşoi se furişă în urma lui. Apucă lemnul de lângă perete şi lovi năprasnic… Zgomotul luptei părea că se depărtase, dair zarva din curte creştea, încăperea din care fugise era inundată de lumină. Siluete nemţeşti se foiau nervoase prin jurul casei cu lanternele aprinse…

„Trebuie să fug!”… îşi spuse închizând din nou uşa şi proptind-o cu lemnul.

Trase trupul lui Nistor într-un colţ al şurii şi-i acoperi cu paie multe în formă de căpiţă. Deasupra aşeză casca…

O rafală de automat plesni scurt peretele de scânduri. Un obiect de sticlă din interior se făcu ţăndări, în timp ce un fascist se căznea să pătrundă împingând şi lovind uşa cu piciorul.

Primejdia era aproape. Orice clipă pierdută îl putea costa viaţa.

„N-o să puneţi mâna pe mine!” gândi românul, pornind în fugă spre ieşirea din spate. Sări un gard de nuiele şi începu să urce pieptiş panta care ducea spre marginea pădurii.

De lângă şură răbufniră focuri de automat. Câteva gloanţe trecură mult peste capul lui. Nu le luă în seamă, încetase să alerge, dar continua să facă paşii mari prin

zăpada aproape de genunchi. Efortul şi emoţia prin care trecuse îi măcinaseră puterea şi nervii. Se opri la rădăcina unui copac să-şi tragă răsuflarea şi să cumpănească la ce va trebui să facă.

Pentru moment scăpase din mâna nemţilor, dar greutăţi de care încă nu-şi da seama îl pândeau la tot pasul. Se afla în inima poziţiei inamicului. În plină iarnă. Iarnă aspră. Cu hainele aproape rupte, fără mâncare şi mai ales fără nicio armă.

Cum de nu luase automatul neamţului ucis?!…

La poalele înălţimii unde se opri, satul care abia îl părăsise trăia ceasuri de groază. Două limbi uriaşe de foc ce se tot lăţeau mânate de vânt, mistuiau casă după casă. Intr-un capăt al localităţii, la lumina rachetelor care nu conteneau să ţâşnească nervoase spre cerul plumburiu, se dădea o luptă îndârjită.

Comenzi aspre, dure, rostite în limba germană, se amestecau cu glasuri disperate de femei, ţipete de copii ori voci dârze de bărbaţi ce continuau să se bată în ciuda morţii care le da târcoale. Câinii se puseseră pe lătrat şi urlat… Prinseră şi clopotele să bată… A jale sau anunţând poate, primejdia pârjolului… Sărmanii oameni…

Ion era atât de preocupat de tot ce se petrecea la picioarele lui, încât nu observă apropierea a două umbre. Tresări doar când auzi voci la vreo sută de metri.

Se ridică şi intră în fugă în pădure. O rachetă spintecă noaptea şi se desfăcu în trei stele albe luminoase. Cei doi îşi descărcară automatele… Unul strigase ceva… Probabil îl somase… Continua s-alerge gâfâind… După împuşcături şi rachetele care tot mai luminau vârfurile copacilor îşi da seama că urmăritorii se ţin scai de el.

O vâlcea întâlnită în cale îl sili să se lupte cu disperare spre a ieşi din zăpada în care se scufundase până la brâu. După o bucată de drum, focurile se mai răriră. Dansul ciudat al rachetelor încetă.

Fasciştii îi pierduseră urma sau se lăsaseră păgubaşi… Ar

fi vrut să se oprească pentru câteva minute, să-şi tragă răsuflarea dar dorul de viaţă îl împinse mai departe. Îşi desfăcuse mantaua şi vestonul. Mergea eu pieptul gol în răcoarea nopţii, făcându-şi vânt cu capela soldăţească din postav aspru... Din loc în loc se oprea şi asculta cu toate simţurile încordate, apoi, iarăşi pornea gonit de primejdie. Când liniştea se aşternu peste tot, încetini pasul dar nu se opri.

începuse să-l muncească întrebarea: „încotro merg?!”

Socotind după tensiunea trăită, i se părea că trecuseră multe ceasuri. În realitate, însă nu era decât miezul nopţii.

„Trebuie să ajung la ai noştri!... îşi zise lăsându-se sleit de puteri lângă un brad... Acolo e singura scăpare. Altfel, dacă nu mă ucid nemţii, mor de foame şi de frig!”

Cumpăni asupra direcţiei în care pornise, încercând să-şi aducă aminte de aşezarea localităţii cehe. Cât timp stătuse deasupra satului pe marginea pădurii, auzise zgomot de motoare şi văzuse un şir de faruri aprinse strecurându-se printre două înălţimi acoperite de păduri. Recunoscuse şoseaua pe care venise convoiul de prizonieri dinspre front.

„înseamnă că-s pe drumul bun!”...

Sub puterea acestei convingeri se ridică şi porni mai departe. Trecu o creastă, trecu o vale şi ajunse pe altă creastă dezgolită, orientată în direcţia frontului.

Dintr-un brad doborât îşi făcuse un băţ cu care se ajuta la mers. Se lăsase pe pantă ceva mai jos, spre a se feri de vântul rece care spulbera zăpada.

Mersul devenise mai uşor, dar oboseala era cumplită.

Îl ardeau pleoapele. Picioarele îi erau de plumb. Îl dureau încheieturile şi muşchii. Nici nu mai ştia de câte zile nu dormise.

Câteva ceasuri de odihnă i-ar fi fost de ajuns să-şi refacă puterile. Dar unde să doarmă?! Sub copaci l-ar fi prins somnul imediat şi nu s-ar mai fi trezit niciodată.

„Nu te opri!... Mergi înainte dacă vrei să trăieşti...

Cât mai mult şi mai repede... Luptă cu oboseala”!... îi

spunea o voce oare nu-l slăbea când şovăiala îi da târcoale.

Setea de viaţă şi groaza de o moarte nevolnică îl împingeau înainte... Fără milă... Storcându-i ultima picătură de vlagă... La marginea unui luminiş, o pată neagră mare şi nemişcată îl făcu să tresară. Se lăsă pe brânci şi-o privi atent.

„O cabană!”... îşi zise fericit. Se apropie de ea şi începu s-o cerceteze cu prudenţă. Pe zăpadă, nicio urmă. Lipi urechea de perete şi ascultă. Nimic... Niciun zgomot. Niciun semn care să arate că cineva ar fi înăuntru...

împinse uşa cu piciorul şi trecu pragul. La lumina slabă a zăpezii aruncată de afară şi a celei strecurată printre crăpăturile dintre scânduri, zări un pat. Un pat simplu, din nuiele, acoperit cu cetină. Cotrobăi toate colţurile. Nu găsi nimic. Uşa era bună. Avea şi două belciuge prin care trecu o bucată de lemn găsită pe pat. O zgâlţâi de câteva ori. Rezista... Se întinse-n pat cu băţul alături şi-n câteva minute adormi!... Aşa, a avut visul care îl va obseda toată viaţa...

...Se făcea că se terminase războiul. Era în toiul verii şi se întorcea acasă avansat sergent. Trenul se oprise în gara din apropierea Crivăţului, la miezul nopţii. Nerăbdător, pornise imediat spre sat. Începuse o ploaie măruntă. Era îmbrăcat cu hainele cu care plecase de acasă. În spate purta o traistă în care avea trei basmale. Una pentru Ioana, alta pentru mama ei, şi a treia, pentru mama lui. Le procurase într-un orăşel cehoslovac dând în schimb ţigări. Intr-o legătură îşi pusese decoraţiile, vreo şapte la număr.

Mergea pe drum, desculţ, frământând noroiul sub tălpi năpădit de gânduri. În valea în care poposiseră când au plecat pe front şi au adăpat caii, l-a întâmpinat ieşind ca din pământ Florica, nevasta lui Nistor. Purta costum naţional, avea părul despletit şi picioarele goale.

L-a prins de piept cu amândouă mâinile, şi-l zgâlţâia cu o putere nebănuită. Plângea în hohote, şi-l blestema. Striga că el e vinovat de moartea bărbatului ei...

Abia a reuşit să se desprindă din strânsoarea ei. Pornise urcând coasta spre muche cu Florica în urma lui. După vreo sută de metri, din întuneric, dintr-o parte şi alta a drumului, apărură doi copii. Un băieţel de vreo cinci ani şi o fetiţă slăbuţă de vreo trei. S-a aplecat să le vadă feţele. Erau copiii lui Nistor îmbrăcaţi în zdrenţe. Tremurau de frig. Cu vocile înecate în plâns şi plamele împreunate ca la rugăciune, spuneau că le este foame şi-l întrebau:

„— Nene Ionică, unde-i tăticul nostru?”...

Ei nu-l blestemau, dar chipurile lor disperate, udate de lacrimi şi ploaie, îl dureau mai mult decât toate blestemele femeii. Când a vrut să-i ia în braţe, s-au făcut nevăzuţi...

S-a întors încercând să-i explice văduvei cum s-a prăpădit bietul Nistor, dar a fost întâmpinat cu un potop de ocări şi mai mari.

Începuse s-alerge strângând traista la piept. Din lanurile de porumb, pilcuri, pilcuri de săteni cu sape şi furci, agitându-le ameninţător vroiau să-i taie drumul. Nu-l atingea nimeni, dar aştepta din clipă-n clipă să fie doborât. Trecuse printre ei fără să spună o vorbă, cu capul plecat, amărât şi pumnii strânşi hotărât să se apere dacă ar fi fost lovit. Gloata se înşiruise în urma lui murmurând.

Când a ajuns la crucea de pe deal, de unde-şi luase rămas bun de la iubita lui cu aproape un an în urmă, se lumina de ziuă.

Din spatele crucii, deodată apăru Ioana. Sta dreaptă cu capul sus. Era îmbrăcată de lucru şi-l privea duşmănos. Mulţimea se strânsese roată în jurul lor gata să se năpustească asupra lui.

Vroia să-i explice fetei de ce se ţin oamenii după el, dar ea l-a pălmuit strigindu-i... „trădătorule”!... Apoi i-a întors spatele şi a dispărut...

În clipa aceea, s-a trezit. I se pusese un nod în gât. Vroise să strige sau poate că strigase... Gâfâia... Inima-i bătea să-i spargă coşul pieptului. Năduşelile îi curgeau şiroaie. Cu greu şi-a adus aminte unde se află.

Dar urma, urma acestui teribil coşmar continua să-l chinuie. Abia îngână: „Fie ca totul să rămână nălucire!…

Atât de mult îl obseda visul încât începuse chiar să se întrebe dacă nu cumva avea vreo vină în legătură cu moartea lui Nistor.

Se acuza spunându-şi că, dacă nu l-ar fi luat cu el, când i-a simţit mâna fierbinte, nu se întâmpla nimic. Pleca singur. Ar fi întâmpinat aceleaşi greutăţi şi pericole, dar nu l-ar fi apăsat acea mistuitoare mustrare de cuget. Sau îşi spunea, începând alt gând, că mai bine era dacă ar fi renunţat la evadare. Nu murea nici Nistor; el n-ar fi îndurat atâtea, fără să aibă siguranţa că va scăpa, şi nu ar fi atras asupra restului de prizonieri ura fasciştilor. Cu cât se frământa mai mult, cu atât se socotea mai vinovat. Ar fi vrut să repare greşeala dar nu avea cum. În situaţia în care se afla nu era decât o singură portiţă de scăpare… Să-şi continue drumul agăţat de speranţa că va reuşi să treacă linia frontului.

Ştia că orice om are o soartă. Va trebui s-o primească sau s-o înfrângă. Depindea de el, de tăria lui şi, în parte, de noroc. Patul de nuiele îi înţepenise trupul. Se trezise obosit şi cu junghiuri în spate. Capul îl durea mai tare, ca înainte de-a evada. Se temea să nu cadă bolnav în mijlocul pădurii. Înghiţi ultima pastilă dată de santinelă.

Aştepta ivirea zorilor cu nerăbdare, în nădejdea că va căpăta un cât de mic indiciu asupra direcţiei în care se afla frontul. Încă o noapte petrecută în mijlocul pădurii l-ar fi ucis.

Deschise uşa. Ningea mărunt… Vântul contenise. În faţă, un luminiş lung de câteva sute de metri mărginit de jur împrejur de dunga neagră a pădurii… La orizont, începură să apară sclipiri de lumină, urmate de bubuituri de tun. „Ar fi bine să pornesc imediat, să câştig timp!”…

După explozii, frontul nu putea fi la o depărtare mai mare de opt, zece kilometri. Socoti că până seara, ar reuşi să se strecoare în apropierea liniei de contact, iar la căderea întunericului va încerca să treacă dincolo.

îşi luă băţul şi porni. Dar nu făcu nici cincizeci de metri şi tresări... în dreapta, pe marginea pădurii zări un grup de umbre risipite pe albul zăpezii. Din mijlocul lor apăreau şi dispăreau scurte licăriri aidoma unor licurici. Se lipi cu burta de pământ. Un fior de gheaţă-i străbătu trupul, ca un curent. Părul părea că-i saltă capela pe creştet... Pielea i se încreţise...

...„Lupii41 îşi spuse cu răsuflarea tăiată, începând să se târască înapoi spre cabană...

închise uşa. Legă belciugele cu singura moletieră ce-o avea. Trase patul în dreptul intrării, iar el, se aşeză în capătul opus la barăcii încercând să vadă dacă are loc să mânuiască băţul în voie pentru a se apăra.

Locul era strimt. Nu-i era frică de lupi din copilărie. Când avea vreo cincisprezece ani, fiind la stâna moşierului, îi atacase o haită. Era tot iarnă... Şi tot noaptea...

Cu doi ciobani şi cei patru dulăi zdraveni le ţinură piept. Atunci căpătase convingerea că omul se poate lupta cu un lup. La nevoie, dacă nu se pierde şi are bâtă bună, dovedeşte şi doi.

Acum însă era singur. După umbrele zărite, şi după sclipirea ochilor, să fi fost vreo şapte, opt... Nici cu arma nu-i putea răzbi, şi apoi, starea de slăbiciune în care se afla, sentimentul că din toate părţile îl pândesc pericole îi măcinau puterile. Cu inima cât un purice, aştepta să vadă ce-o să se întâmple.

Privi afară prin golul dintre scânduri. Erau tot acolo. Ochii le scânteiau într-un joc ciudat.

Clipele treceau greu, obositor de greu. Îşi pusese speranţa în ivirea zorilor când lupii se vor depărta de luminiş.

în jur era linişte. O linişte plină de încordare ca cea din preajma atacului... Pe front, din când în când, mai bubuia câte un tun. Un gând pe care tot încerca să-l alunge, îi dădea târcoale, insistent.

„Oare visul ce l-am avut, nu-i un semn rău? Am scăpat

din mâna nemţilor şi am căzut în gura lupilor! După vis, nu-i scăpare! Cu toate astea, nu trebuie să stau cu braţele încrucişate! Să aştept să se împlinească soarta. Sunt nevoit să lupt!”...

Aşa gândea, când o mişcare la uşă îl făcu să încremenească. Părea că cineva încearcă s-o deschidă. În spate, lângă perete, aproape de picioare, auzi râcâituri; la stânga altele.

„Sunt aici... Au simţit miros de om”... îşi zise tremurând din tot trupul. Îi clănţăneau dintâi. I se părea că fac zgomot şi atrag mai mult atenţia lupilor.

O lumină, lipită de o crăpătură, dintre scânduri, îl îngheaţă. Încercă s-o înfrunte. Parcă-l străpungea în inimă ca un fier roşu. Tensiunea creştea din clipă în clipă, dar când haita a început să urle, nu-şi mai putea înfrâna nervii. Ar fi vrut să strige la ei ca la nişte câini, să-i gonească, să facă ceva, să nu mai audă urletul acela înspăimântător.

I-a trebuit un efort extraordinar de voinţă să nu facă nicio mişcare. Era lac de sudoare.

După un timp, care lui i s-a părut o veşnicie, lupii încetară să mai urle, fără să se depărteze de baracă.

Zorile începură să se ivească şi odată cu de speranţa.

Era de mult ziuă când, unul câte unul, cu paşii domoli, dihăniile se afundară în pădure...

Abia către prânz, avu curajul să-şi continue drumul. Pierduse mult timp, dar se bucura că deocamdată, scăpase cu viaţă.

Mergea de câteva ore şi se mira că nu da de unităţi fasciste, de lucrări.

Cobora pe marginea unui luminiş, când deodată auzi vorbe în urmă. Cam la vreo trei sute de metri, patru schiori, stau cu spatele la el şi priveau cu binoclurile duse la ochi. Se rostogoli prin zăpadă şi se lipi de rădăcina groasă a unui copac.

După câteva minute, nemţii trecură în viteză pe lângă el.

Răsuflă uşurat şi-şi văzu de drum. În faţă se auzeau tot

mai dar schimburi de focuri de infanterie şi explozii de aruncătoare. „Sunt aproape de front… Trebuie să fiu cu ochii în patru…”

începuse să se înnopteze când se trezi în faţa unui bordei ascuns într-un grup de brazi. Niciun zgomot… Nu se vedea nimic. O odihnă până în zori ar fi fost bine venită. Se apropie de uşa larg deschisă. Îl întâmpină un miros greu. Împinse băţul şi cercetă cât putu interiorul.

îl trecură fiori de groază. Atinse trupul unui om. În altă parte, încă unul… Mai încolo altul…

Un zgomot stâmit de căderea unui obiect, aproape că-i îngheţă sângele. Se gândise să plece, dar frigul şi amintirea haitei de lupi din noaptea trecută îl făcură să intre în adăpost. A încercat să închidă uşa înlăturând cu palmele zăpada aruncată de viscol. Se opri în prag, gândindu-se dacă va putea petrece câteva ceasuri de odihnă acolo.

„Ce-o fi cu cadavrele astea…? Trebuie să fie vreo. Armă pe aici!” gândi, începând să cerceteze morţii. Erau patru la număr. Îmbrăcaţi cu mantăi. Peste mijloc, centuri cu cartuşierele pline. Lângă trei, descoperi câte o puşcă, lângă al patrulea, un automat…

îl ridică în dreptul uşii: un „Deimler! Ştiu să-l mînui!” La brâul neamţului, două pungi cu încărcătoare pline. Acum nu-l mai înspăimânta atingerea morţilor. Cel care avusese automatul, era mai voinic ca toţi. I-a luat vestonul, căciula, mantaua şi cişmele. Apoi, şi-a trecut peste mijloc centura de care atârnau pungile cu încărcătoare. Se echipase Ion Păpuşoi ca un adevărat soldat german.

Se simţea bine. Cizmele mai ales erau foarte călduroase. Îl chinuia însă foamea. A scotocit prin toate colţurile adăpostului, dar spre dezamăgirea lui, n-a găsit nici urmă de mâncare.

Era obosit. Îl dureau picioarele de atâta încordare. Ochii îi usturau de nesomn. Ieşi în pragul uşii. Era linişte; ningea mărunt… Cumpăni un timp, apoi, hotărî să-şi continue drumul.

Luă automatul şi tocmai când să plece, şi-a amintit de documentele morţilor. „Le vor fi de folos alor noştri”…

Tot ce-a găsit a îndesat într-un sac de merinde; un porthart mare din piele, l-a trecut peste umăr. Faptul că acum avea o armă l-a înviorat. Căpătase curaj… A încărcat automatul, l-a asigurat, şi-a pornit…

într-un timp, ducindu-şi palma pe umăr, să-şi potrivească sacul de merinde, îşi dădu seama că are epolet de gradat. Abia acum fu săgetat de-o întrebare pe care ar fi trebuit să şi-o pună imediat ce îmbrăcase uniforma germană. Ce va face dacă se întâlneşte cu o patrulă, sau dă peste un post de pândă fascist?!… Nu ştia o boabă nemţeşte.

Va fi somat, îi vor cere parola, îl vor întreba ceva. Cum se va descurca? Până la urmă, hotărî că cel mai bun lucru, era să atace primul.

Mergea de mai bine de două ceasuri. După ce urcase şi coborâse câteva pante repezi, se opri la rădăcina unui copac să-şi tragă răsuflarea.

Tocmai voia să-şi continue drumul, când, dintr-o vâlcea apropiată, începură să bubuie tunurile nemţeşti.

Ai noştri le răspunseră prompt, pe aceeaşi măsură.

Un proiectil românesc, greu, după vuiet, explodă înfundat mult în urma lui.

Un altul se sparse în coroana unor copaci din dreapta.

Duelul de artilerie se înteţise, li era teamă de proiectilele care explodau în aer. În direcţia unde bănuia că-i frontul, se auzea un viu schimb de focuri de infanterie şi aruncătoare.

Trebuia să folosească acest prilej şi să se apropie cât mai mult de prima linie. Cu tot focul violent, se smulse din pământ şi porni mai departe.

Ajunsese pe culmea unei înălţimi. În faţă o vale… Dincolo de ea, dunga neagră a unei păduri. „Acolo-i poziţia noastră… Să mă apropii mai mult”, îşi spuse cuprins de speranţă, când zări flăcările ce ieşeau din gurile armamentului.

începuse să alerge cu paşi mari, dar fâlfâitul unui

proiectil greu de aruncător îl sili să se culce la pământ. Îl aştepta încordat, cu capul afundat în zăpadă şi cu respiraţia tăiată.

Bomba grohăi la câţiva metri şi-l zgudui puternic. Câţiva copaci trosniră. A încercat să se ridice. N-a mai putut. S-a clătinat, şi a căzut într-o parte. Piciorul drept refuza să-l asculte. Nu-l durea, dar parcă nu-l mai avea.

îl cuprinse un val de căldură ce se ridica din tălpi în sus, gata să ajungă la inimă. Urechile îi vâjâiau. „îs rănit!” îşi zise cu groază, încercând totuşi să se târască înainte.

Prima linie a fasciştilor era aproape. Prin golul în care nimerise se vedea marginea pădurii apărată de remâni. În cel mult o jumătate de ceas, ar fi ajuns la ei... Era însă conştient că nu va reuşi.

Puterile îl părăseau încetul cu încetul. Privirile i se înceţoşau. Ar fi vrut să strige după ajutor, dar i se încleştase gura... Şi chiar dacă mai putea vorbi, ce rost ar fi avut? Ai noştri erau departe, iar nemţii l-ar fi ucis pe loc, mai ales când l-ar fi văzut îmbrăcat în uniforma lor.

Figuri şi amintiri legate de cei dragi se îmbulzeau în mintea lui. Ioana, mama lui, moş Truţă, Zamfir, bunul lui prieten, şi Nistor, Nistor de a cărui moarte continua să se creadă vinovat.

Visul din noaptea trecută îl chinuia şi acum. Vrea să-l alunge, dar nu reuşea decât să-l aducă şi mai mult în minte. Chipul Floricăi, disperată... şi copilaşii îmbrăcaţi în zdrenţe... Amintirile îi storceau sudori...

Duelul de artilerie şi aruncătoare încetaseră. Treptat se potoliră şi infanteriştii. Din nou era linişte...

Se ghemuise înapoia unui ciot acoperit de zăpadă şi privea spre poziţia românilor, cu disperarea celui care-l vede un salvator, dar nu-l poate chema. „Să mai câştig câţiva metri! Să fiu mai aproape de ei!”... îşi spunea adunându-şi ultimele puteri.

Nu a mai putut înainta nicio palmă... Reuşi doar să-şi înalţe pentru câteva clipe capul. Dunga neagră a pădurii

începu să joace, apoi, se topi în beznă…

încă nu căzuse în leşin când se simţi zgâlţâit de mâini vânjoase, după care, n-a mai ştiut nimic…

…S-a trezit într-o cameră cu mai multe paturi. Lângă el un bărbat îmbrăcat în halat alb. Alături, un ofiţer român. În jur, paturi, oameni bandajaţi. Toţi îl priveau tăcuţi, cu ochi duşmănoşi…

Nu-şi putea explica ce se întâmplase. Îl durea capul şi piciorul drept. În sfârşit, ofiţerul îi spuse ceva în limba germană. Ion Păpuşoi, se uită lung nepricepând nimic, începuse să se îndoiască dacă se află între români sau fascişti.

— Domnule maior, se adresă ofiţerul medicului, nu cumva i-a pierit graiul?!…

— Imposibil! Trebuie lăsat să se mai odihnească…

După ce-şi mută privirea de la unul la altul, Păpuşoi întrebă:

— Domnule căpitan, de ce-mi vorbiţi în limba nemţească?!…

— Nu eşti neamţ?! întrebă ofiţerul informator dezamăgit.

— Ferit-a sfântul. Îs român de când mama m-a făcut…

— Bine, dar ai fost capturat îmbrăcat cu haine de subofiţer german…

— Asta-i drept, da eu îs numai soldat; soldat român din regimentul… de dorobanţi!

Pe scurt le povesti cum reuşise să evadeze din mâinile fasciştilor.

Printr-un ordin de zi fu citat pe divizie şi, pentru a doua oară, decorat cu Virtutea Militară.

Vestea ajunse şi la sergentul Zamfir, care abia aştepta să-l întâlnească.

Rana de la pulpă se vindeca repede. După trei săptămâni, într-o dimineaţă când medicul a trecut în vizită, i-a raportat:

— Să trăiţi, domnule maior… eu plec! Nu mai stau aici!

— Unde vrei să pleci, viteazule?

— Pe front; mă duc la pluton. Acu-s sănătos tun!…

I s-au dat haine noi şi a plecat…

Zăpada începuse să se înmoaie. Armata noastră era în plină ofensivă. Nemţii se băteau cu disperare.

Sergentul l-a întâmpinat ca pe un frate. El a răspuns acestui torent de sentimente printr-o privire tristă.

— Ce-i cu tine, Ionică?!…

— Îmi pare rău de Nistor!… S-a prăpădit în braţele mele, dom' sergent! Eu îs de vină.

Şi începu să-i povestească ce se petrecuse din clipa când grupa lor trebuia să cadă în spatele inamicului.

— Dom' sergent! Aşa-i că-s vinovat?!…

— Tu n-ai nicio vină. Ai făcut tot ce-ai putut ca să-l salvezi. Asta i-a fost soarta! Ce-a fost scris, s-a împlinit…

Au urmat ceasuri de povestire… În luna care trecuse, veniseră multe veşti din ţară. Din cei unsprezece plecaţi pe front, căzuseră cinci.

— Ce scrie, dom' sergent? întrebă Păpuşoi, când Zamfir îi spuse că are o scrisoare de la Ioana.

— N-am citit-o. O desfac acum!…

Din plic căzu o fotografie. Ion o ridică nerăbdător, iln mijloc, Ioana şi mama lui îi zâmbeau fericite. De-o pante şi de alta, părinţii fetei.

— Uitaţi-vă, dom' sergent, asta-i mama.

Zamfir privi poza lung, apoi, începu să citească rar:

„*Băiatul mamii drag,*

N-am putut răbda să n-o cunosc pe Ioana. Prea lungă şi grea mi s-ar fi părut aşteptarea până la sfârşitul războiului.

Ioana e cu mult mai frumoasă şi mai bună decât mi-ai spus… Sunt atât de fericită c-o voi avea noră şi vom duce viaţa împreună, încât numai la gândul acesta îmi dau lacrimile. Aş *lua-o cu mine, dar cuscrii zic că-i mai bine să vii tu s-o iei aşa cum se cere. Au dreptate, îmi plac, sunt oameni tare cumsecade…*

Am vorbit şi cu moş Truţă. Trag nădejde să-l convingem să meargă cu noi în Ardeal…

Ionică, băiatule, îţi spun încă odată, să ai grijă de tine. Fă-ţi datoria, dar fi cu băgare de seamă.

Dumnezeu să te aibă în pază. Te aşteptăm să vi cât mai curând acasă.

Mama ta, Cornelia”

„*Iubitul meu Ionică,*

Deşi aş putea să-ţi scriu pagini întregi despre dragostea şi dorul meu, nu-ţi trimit decât câteva rânduri în care vei găsi tot sufletul meu. Tremur pentru tine, şi fiecare zi îmi pare un an şi grea ca iadul. Îţi spun şi eu, să ai grijă de tine, de noi, căci fără tine, viaţa mea nu mai are niciun rost pe lume, a ta, Ioana.”

MOARTEA LUI ZAMFIR

…Era la începutul lui aprilie. Zăpada se topise. Începuse să încolţească iarba. Cu fiecare zi, haina verde a pădurilor se făcea mai frumoasă, mai bogată.

Zilele însorite trezeau natura la viaţă şi omul, omul care lupta pentru stârpirea tiraniei, pentru triumful dreptăţii şi libertăţii, îşi aduna ultimele puteri într-un suprem efort, grăbind victoria.

Îndârjirea cu care se băteau fasciştii impresiona… Ultimele rezerve umane şi materiale erau aruncate în luptă nebuneşte. Bombardamentul aviaţiei aliaţilor răseseră de pe suprafaţa pământului fabrici de tancuri şi tunuri, de avioane şi muniţie. În linia întâia se întâlneau tot. Mai des ofiţeri din alte arme care luptau ca infanterişti.

Într-o incursiune executată de plutonul lui Zamfir, fusese capturat un colonel de aviaţie. În buzunar, avea *Me’in Ketmpf…*

Erau pierderi grele de ambele părţi…

Sergentul Zamfir suferea pentru fiecare subordonat căzut. Se schimbase mult în ultimul timp. Cu fiecare zi, devenea mai tăcut. Buna dispoziţie şi pornirea către o glumă se topise. Evita discuţiile. Vorbea numai când trebuia să dea un ordin. Şi atunci, nu rostea decât cuvintele strict necesare.

Când începea un atac, se înviora. Striga doar „După mine!”, şi se avânta în fruntea plutonului. Când lupta se sfârşea, trecea de la o grupă la alta să vadă pierderile... Se întuneca la faţă şi din nou se închidea în el. Rămânea cu ochii înfipţi în poziţia inamicului, fără să spună un cuvânt.

Din când în când, vorbea doar cu Ion. Şi totdeauna aducea vorba despre casă. El, care zicea că soldatul se poate gândi la familie numai după ce termină victorios războiul, nu-şi putea rupe acum gândul de la cei dragi...

...La optsprezece ani se însurase cu Natalia, fată frumoasă, mai mică cu un an decât el. Erau săraci. Se iubeau tare mult. Părinţii nu s-au opus. Nici ai lui, nici ai ei. Trudind din zori şi până-n noapte, îşi înjghebase o gospodărie modestă. Aveau planuri frumoase. Dar odată cu copiii s-au ivit nevoi şi griji mai mari. O duceau greu. Greu de tot trăiau...

A venit războiul. El fusese luat în armată şi trimis să lupte pe front, fără să înţeleagă pentru ce. Li se spusese că trebuie să apere pământul sfânt al patriei. Care pământ?!... Pământul boierului Cândea şi al altora e pământul sfânt al patriei?!... De ce nu-l apărau ei?!... De ce-au rămas în ţară sau se plimbă peste hotare?!...

Părinţii lui o duceau şi ei ca vai de lume. Tatăl, invalid din primul război, abia îşi târa picioarele.

Natalia îi născuse doi copii; un băiat şi o fetiţă. Cristina împlinise şapte ani şi jumătate. Ca oricărui părinte i se părea cea mai deşteaptă şi mai frumoasă din lume. Intrase la şcoală, la şase ani şi câteva luni. Terminase clasa întâi pe locul doi. Prima fusese declarată fata popii.

Zamfir o iubea nespus pe Cristina pentru că avea mult din făptura şi sufletul lui. Când o privea, se vedea pe el copil. Era şi harnică. În orele libere ajuta la gospodărie, trebăluia prin ogradă şi, aşa micuţă şi plăpândă cum era, mergea chiar la munca câmpului. „Numai de-ar fi sănătoasă şi să aibă noroc. Tare aş vrea s-o dau la şcoală mai departe41: îi spusese anul trecut nevestei când se afla

în concediu. Băiatul, Radu, avea altă fire. Zvăpăiat, se mânia repede şi se lua la harţă cu copiii mai mari, deşi nu avea decât patru ani.

După 23 August se vorbea mult despre alte timpuri. Vremuri mai bune pentru sărăcie. Pornise la luptă înflăcărat, contopind ţelul lui cu cel al patriei.

Rareori se gândea acasă. Luptele erau aşa de lungi şi grele, încât n-avea timp. Numai când primea vreo scrisoare îl cuprindea un dor nemărginit. Nu spunea nimănui nimic. Îşi depăna aducerile aminte, rupea scrisorile şi după două, trei zile, se simţea din nou liniştit. Sau poate i se părea că-i liniştit…

Numai scrisoarea primită cu două săptămâni în urmă o păstra şi acum. Nu-i venea s-o rupă. Felul cum îi scria nevasta, dar mai ales fetiţa, l-a pus pe gânduri… Şi fotografia primită tot atunci, l-a pus pe gânduri… O poză la opt zile, de mărimea unei cărţi poştale, în care Natalia, împreună cu copiii, se uitau drept în ochii lui. La nuntă, n-au putut face o fotografie cum se obişnuieşte, pentru că n-au avut bani. Şi de altfel, nici n-au avut găteala de mire şi mireasă. Iar acum, când erau lipsuri, de ce nevastă-sa aruncă banii pe poze?!…

I-a părut bine că are chipul lor cu el, că-i poate privi când îl prinde dorul. Dar îi părea rău de bani. Şi… mai era ceva. Treaba asta îi strecurase în suflet o presimţire. De ce i-o trimisese?!… Ce-o fi fost în capul şi inima ei când i-a trimis poza?!… O fi simţit că-mi este dor de ei, dor pe care încerc să-l alung fără să reuşesc deşi rup scrisorile primite, bucăţele, bucăţele şi le arunc în vânt?!… E drept, mie mi se pare că mă liniştesc, dar gândul de la ei nu mi-l pot lua. Sau poate s-o fi gândit, avându-le imaginea mereu cu mine, am să ocolesc primejdia, am să fiu mai cu băgare de seamă. Să ocolesc primejdia, să scap şi să trăiesc!… Să trăiesc, dar nu oricum. Nu cu laţul de gât ca până acum! Cei de acasă nu înţeleg că, dacă fiecare din noi ne-am codi, n-am învinge pe fascişti. Ori pentru a schimba iadul într-o viaţă mai bună, e

nevoie de jertfe… Biată Natalia!… Cât eşti de grijulie şi de bună!… Aşa te ştiu de când te-am cunoscut!…

Ori, cine ştie, continua el să se gândească, o fi o putere, o forţă care arată omului apropierea unei primejdii. Îi spune să se ferească din drumul ei cât mai are timp. Nu cumva puterea asta pe care noi nu înţelegem de unde vine, a împins o să-mi trimită fotografia şi să-mi scrie atât de înduioşător pentru ca în ultimele clipe, citindu-le rândurile şi privindu-le chipurile, sfârşitul să-mi fie mai uşor?!…

Un fior de gheaţă îi scutură trupul. Vorbi cu soldaţii încercând să alunge gândul rău ce-l urmărea ca umbra. După aproape două ceasuri s-a înapoiat înlănţuit de acelaşi gând şi presimţire. A scos plicul, a privit lung fotografia, apoi a citit din nou scrisoarea cuvânt cu cuvânt. A zăbovit asupra celor scrise de Cristina: „Tăticul meu scump şi viteaz! Ne gândim mereu la tine. Te aşteptăm să vii sănătos şi victorios. Eu am numai note de zece. Tăticuţule drag, păzeşte-te de primejdie! Avem nevoie de tine?!…”

Deşi le citise de mai multe ori, cuvintele fetiţei i-au umplut ochii de lacrimi.

„Păzeşte-te de primejdie! Avem nevoie de tine!”…

Cu siguranţă că şi fetiţa avea o presimţire… De altfel, chiar el se afla sub stăpânirea acelei forţe necunoscute… Numai aşa se explica purtarea lui ciudată din ultimul timp. Pentru asta simţea nevoia ca înainte de atac să privească fotografia lor şi să le spună ceva în gând, fiecăruia.

Uneori, în ultimele clipe dinaintea luptei, îi apărea în faţă tabloul despărţirii din anul trecut. El sta pe un pietroi în faţa postului de jandarmi. Copiii, aşezaţi pe câte un genunchi, îşi încolăciseră mânuţele de gâtul lui.

Îl sărutau cu buzele lor moi şi catifelate. Şi îi spuneau ceva… în faţa lui, Natalia, dreaptă, tăcută, cu batista la gură. Lângă ea, bătrânii duşi pe gânduri…

Când se ridica şi pornea la atac, i se părea că aude vocea rugătoare, obsedantă, alarmată a fetiţei: „Păzeşte-te de primejdie! Avem nevoie de tine!”…

îl cuprindea fierbinţeala luptei. Redevenea vechiul sergent Zamfir, luptătorul neînfricat, sufletul plutonului.

într-o dimineaţă, înaintea unui atac, s-a târât lângă Ion Păpuşoi. Din buzunarul de la piept, a scos fotografia. A privit-o mai întâi el lung, apoi i-a întins-o prietenului. „Mi-e atât de dor de ei!”...

Când s-a uitat la el, Păpuşoi a observat că avea ochii umezi. Vroise de mult să-l întrebe ce-i cu el, dar evitase, gândindu-se că n-ar fi bine să se bage în sufletul lui aşa cu forţa. „O supărare trecătoare, cum are tot omul!...” îşi spusese fără convingere. Acum însă, îşi luă inima în dinţi:

— Dom’ sergent! Ce-i cu dumneavoastră?! De la un timp, cătaţi singurătatea şi nu vă mai luaţi gândul de acasă! S-a întâmplat ceva?...

— Şi eu mă întreb ce am. Aş vrea să alung orice gând de la ai mei, dar nu pot. Mi se înfige un cuţit în minte. Îmi macină sufletul. O fi a bună, o fi a rău, nu ştiu! Şi tare-i greu să porţi astfel de gânduri singur, să nu le împărţi cu nimeni! Când stau de vorbă cu tine, ori când te privesc doar, mă simt mai uşurat. În tine văd tot satul nostru, pe toţi ai mei. De două săptămâni şi ceva, n-am primit veste de acasă. Mi-e teamă să nu se fi întâmplat vreo nenorocire. Când am ocazie să aţipesc, îi visez. Îl văd aşa cum aş vrea să fie în realitate. Dar când mă trezesc, e groaznic!... Când nu atacăm, zilele mi se par destul de lungi şi grele, pentru că am timp să gândesc. Numai cele de luptă îmi par scurte pentru că-mi alungă toate nălucirile, mă ţin încordat, şi asta îmi face bine!...

I-a citit apoi scrisoarea care-l neliniştise. Rândurile Cristinei le-a citit de două ori, apăsând pe cuvinte. I-a destăinuit şi gândurile negre care-i dau târcoale.

Un timp amândoi tăcură...

— Când ai fost rănit, ţi-ai dat seama c-ai să mori? întrebă dintr-odată Zamfir privindu-l drept în ochi.

— Simţeam că mă topesc, că mă afund în adâncuri din ce în ce mai mult. Mi-am dat seama...

— Frică ţi-a fost?…
— Cred că nu!… Dar îmi părea rău după viaţă!…
— Şi gânduri?… Ultimul gând unde ţi-a fost?
— Mi-a trecut prin faţă ca fulgerul copilăria… Pe urmă, m-am gândit la Ioana, la mama şi…
— Şi?!…
— La dumneavoastră şi la moş Truţă. M-am gândit la cei dragi. Îmi părea rău că vă părăsesc… Cu gândurile astea, n-am mai ştiut nimic… De mi-au venit în minte fără să le chem. Mi-au făcut şi rău, şi bine. Parcă-mi alinau durerile…
— Când s-au prăpădit Faur şi Nistor, ce-au spus?
— M-au rugat să am grijă de ai lor, să-i ajut!…
…Zamfir căzu pe gânduri:
— Te-ai întrebat vreodată dacă ai să le poţi îndeplini dorinţa şi cum anume?!
— Am fost şi sunt hotărât să le-o îndeplinesc, dar cum anume, nu m-am gândit.
— Şi lângă mine s-au stins destui. Câteva clipe mă opream lângă ei. Când nu-i vedeam căzând, mă opreau strigătele şi gemetele lor; fiecare mi-a făcut aceeaşi rugăminte:… „Aveţi grijă de ai mei!”… Unii nu mai puteau vorbi, dar le citeam limpede dorinţa în priviri. Îi încurajam, strigam brancardierii, le promiteam… Apoi plecam mai departe… Cum anume, nici eu nu m-am gândit dacă am să le pot îndeplini cea din urmă rugăminte. De la un timp însă, mă munceşte întrebarea dacă am să-mi pot ţine cândva cuvântul.
Cred că orice om, atunci când simte apropiindu-se sfârşitul, îşi contopeşte toate gândurile în unul singur. Spre ai lui. Să-i ştie ocrotiţi… Şi atunci, ruga aceasta o adresează semenului celui mai apropiat, ultimul pe care-l vede lângă el.
La tot ce-ţi spun acum, m-am gândit în ultimele două săptămâni. De la primirea scrisorii şi a fotografiei, sunt alt om. De ce?!… Nu ştiu! Poate presimţirea, poate oboseala! Până acum m-am considerat omul care nu poate fi lovit de

niciun glonţ. Uneori, în atac, fără să observi, te caut cu privirea şi încerc să mă apropii de tine. Şi ştii de ce? Pentru ca la nevoie să-ţi spun şi eu rugămintea tuturor celor care cad şi mai pot vorbi: „Să ai grijă de ai mei!”…

— Dom’ sergent! în luptă să fiţi mai aproape de mine. Nu mai porniţi singur înainte. Nu e bine… Ştiţi că noi vă urmăm şi aşa! Trebuie să ne ajutăm la nevoie…

— Da! Să fim aproape, Ionică! Cine ştie care din noi… Azi e o zi mai grea!…

Discuţia cu Păpuşoi îi făcuse bine. Se liniştise şi, spre bucuria multor soldaţi, a stat cu ei de vorbă, a glumit, a zâmbit ca înainte.

în ziua aceea trebuia cucerit un sat, bine apărat de fascişti. O aşezare slovacă călare pe o comunicaţie care şerpuia printre munţi împăduriţi.

Compania din care făcea parte Ion Păpuşoi avea misiunea să învăluie satul pe stânga. O alta, ataca de front şi a treia urma să se infiltreze pe panta muntelui din dreapta. Localitatea trebuia să fie prinsă în cleşte.

Plutonul lui Zamfir, aflat în stânga companiei, avea flancul descoperit. Pregătirea cu foc a atacului n-a durat mai mult de un sfert de oră.

Când comandantul de companie a dat semnalul stabilit pentru atac, o rachetă cu stele roşii, Zamfir s-a smuls de la pământ în fruntea plutonului.

— La atac… După mine!…

N-au făcut decât cel mult o sută de metri cu tot lanţul întreg, că o armă automată, bine ascunsă la că dăcina unor brazi, i-a primit cu foc năprasnic, bine ţintit. Sergentul o descoperi, îşi făcu planul cu repeziciune şi singur, începu să se târască spre flancul cuibului de foc.

Întorcându-şi capul să se orienteze, îl zări pe Păpuşoi urmându-l ca o umbră. Îi făcu semn să fie atent în stânga.

O explozie de grenadă, şi arma automată amuţi. Plutonul cuceri primele poziţii şi-şi continuă înaintarea.

în fruntea plutonului ataca Zamfir, urmat îndeaproape de

Păpuşoi.

Se înserase. Compania depăşise marginea opusă a localităţii în timp ce restul batalionului încă nu rupsese apărarea fasciştilor.

Comandantul batalionului hotărî să oprească acţiunea. Compania trebuia să ia măsuri de apărare şi să păstreze poziţia atinsă cu orice preţ. Batalionul va încerca să reia atacul la căderea întunericului.

Zamfir tocmai terminase controlul dispozitivului plutonului când, de pe marginea din stânga a luminişului în care se aflau şi din spate, grupe de nemţi susţinute de un foc puternic porniră la contraatac.

începuse să se întunece. Plutonul, întreaga companie fu surprinsă. Se auzeau focuri în toate părţile.

Gândul retragerii spre vechea poziţie încolţi, cu repeziciune în mintea luptătorilor. Aproape fără ordin, unul câte unul, începură replierea.

— Nu se retrage nimeni! strigă Zamfir luând puşca mitralieră de lângă un soldat lovit în plin.

Câţiva ostaşi strânşi în jurul lui formară o insulă pe care fasciştii se străduiau s-o lichideze.

— Nu vă lăsaţi, fraţilor! urlă Păpuşoi cu vocea-i de tunet.

— Nu vă lăsaţi băieţi! Nu vă lăsaţi! se auzeau glasuri pe pantă în direcţia satului, unde schimbul viu de focuri arăta o încercare de închegare a rezistenţei. Exploziile de grenade se ţineau lanţ, rachetele ţâşneau nervoase în noapte.

Doi dintre soldaţii care se apărau cu Zamfir, deşi răniţi, continuau să se bată. Teferi, mai erau doar cinci. Lupta se dădea pe viaţă şi pe moarte. Tot mai multe umbre ieşite din întuneric se năpusteau spre mâna de apărători.

— Nu vă lăsaţi băieţi! Nu vă…

Două explozii una după alta bufniră în mijlocul românilor. Arma automată amuţi…

— L-au rănit pe dom’ sergent!… strigă unul…

Păpuşoi simţi că cerul se năruie peste el.

— Treci la puşca mitralieră şi dă-mi arma ta! spuse unui soldat de lângă el. Ţine-i cât poţi pe loc! încerc să-l salvez…

Sprijinit de mâna de apărători, se apropie târâş de Zamfir. O grenadă explodă la câţiva metri. O schijă îi plesni casca, alta îi pişcă pulpa. Descoperi la timp o umbră care se târa spre el… Scoase arma şi trase…

Hotărâse să-l salveze pe sergent, dar cum, încă nu ştia. În toate părţile se vedeau flăcările armamentului cu care trăgeau nemţii. Puzderie de licurici.

Până la poziţia de pe care se retrăseseră erau câteva sute de metri. Spre vale, mult mai aproape, trebuia să se găsească primele case. Aici, focul inamicului era mai rar. Descoperi chiar un spaţiu, deşi cam îngust, care rămânea tot timpul întunecat.

„Acolo e singura salvare. Poate dau de un suflet bun de om şi mă ajută”, îşi zise pornind mai departe cu Zamfir în spate.

în sat şi pe partea din dreapta începuse din nou lupta. Batalionul dezlănţuise atacul, pentru a ajuta compania dată peste cap de contraatac, aflată într-o situaţie disperată.

Coborâse cam două sute de metri, când îşi dădu seama că-n urma lui, acolo unde rezistau cei câţiva oameni din pluton, nemţii porniseră din nou la asalt.

Zgomotui încăierării creştea, se apropia… Câteva umbre trecură în goană pe lângă el în jos, urmate de altele. Gloanţele roiau în jurul lui…

„I-au dovedit pe ai noştri”! gândi Ion, stăpânit de frică.

Nu-i era teamă de viaţa lui, ci de a sergentului. Îl aşeză într-o mică adâncitură, şi-l acoperi cu crengi. Rănitul gemu…

— Dom’ sergent! Vă apăr eu… Nu vă las…

Apucă arma, îşi pipăi sacul cu grenade şi se puse la pândă.

Alte umbre se rostogoleau în urmărirea primelor. „Fasciştii!”… gândi el.

Cuprins de dureri, sergentul se mişcă şi gemu tare. Un

neamţ se oprise la câţiva metri cu automatul întins. Păpuşoi îl urmărea încordat cu degetul pe trăgaci.

După mai puţin de un minut, fascistul porni în urma asaltatorilor…

Zgomotul luptei se depărtase. Pe panta unde căzuse Zamfir, se aşternu liniştea. În ciuda atacului repetat al batalionului, satul continua să reziste…

Cu inima zdrobită de durere, pândit de moarte în orice clipă, stăpânit de sentimentul singurătăţii şi al golului ce începuse să-şi facă loc în suflet de iminenta pierdere a prietenului, Păpuşoi era copleşit.

Dădu crengile în lături de pe Zamfir, care se chircise cu mâinile sub burtă, şi spuse cu atâta căldură şi durere: „Dom’ sergent”… încât rănitul făcând un efort mare, şopti:

— Ionică!… Mi-a venit… rândul!…

— Nu, nu se poate!… dom’ sergent! Nu se poate!…

Ar fi vrut să fie tare, dar n-a reuşit. Se lăsă în genunchi cu palmele împreunate şi rosti rar, cea mai fierbinte rugă din viaţa lui: „Doamne! Îţi dau viaţa mea! Dar las-o pe a lui! El trebuie, trebuie să trăiască! Ascultă-mi ruga, Doamne!”

Zamfir nu mai mişca. Asculta şi el, sau, poate că plângea…

— Unde sunteţi rănit? îl întrebă, aplecându-se peste trupul lui cu mâinile întinse.

— Nici eu nu mai ştiu! Câteva… schije… le am… în burtă! Oftă şi un timp tăcu. Apoi vorbi din nou:

— Ascultă-mă! Asculţi, Ionică?

— Ascult, dom’ sergent!… Vă ascult ca întotdeauna!…

— Tu… n-ai avut concediu! L-ai refuzat… pentru mine! Acum… după ce… s-a sfârşit… rămâi… singurul… din sat.

— Dom’ sergent!…

— Du-te acasă. Ţi-ai făcut… datoria. Trebuie să se întoarcă unul în sat… teafăr!… Măcar unul…

— Dom’ sergent, fac cum spuneţi dar daţi-mi voie să vă pansez. Rezistaţi până mâine dimineaţă când vin ai noştri. Nu se poate să ne lase. Vă pansez şi o să vă simţiţi mai

bine…

Agăţat de ultimele cuvinte, Zamfir încuviinţă. O durere cumplită îi săgetă rana, strânse din pumni şi-şi muşcă buzele până la sânge, ca să nu urle…

„Vreau să trăiesc!… Vreau să trăiesc!”… îşi spunea în timp ce Păpuşoi se străduia să-i lege pântecul cu bucăţi din cămaşa ce şi-o sfâşiase.

…Se trezi din leşin ceva mai liniştit cu ochii adânciţi în cerul înstelat fără pic de nori.

Crezând că adormise, Păpuşoi îi asculta respiraţia uşoară, amăgit de-o umbră de speranţă.

Îşi muncea mintea cum să-l salveze. Ce putea face? Cui să-i ceară ajutor când moartea-i pândea pe amândoi din toate părţile şi orice pas făcut ar fi fatal.

„Numai tăria trupului îl poate scăpa!”, îşi spuse ridicându-şi privirea pe cer.

O stea lucitoare se desprinse din marea de stele, alunecă pe boltă, şi după ce trecu pe sub calea laptelui, se stinse înainte de a atinge coama neagră a unui munte împădurit…

„S-a dus un suflet!… suflet de om?…”

— Dom’ sergent! Dom’ sergent!…

— Ce-i, Ionică?…

— Mi s-a părut că nu mai răsuflaţi… îmi pare rău că v-am trezit…

— Nu dormeam. Mă uitam ce frumos e cerul. Păcat că nu-i şi lună. Mi-am adus aminte că acasă de multe ori rămâneam noaptea pe câmp. Nu începuse încă războiul. Abia mă însurasem. Aveam în faţă o viaţă întreagă. O viaţă… pe care aş fi vrut-o lungă şi fericită. Să mă bucur de ea… Aşa credeam atunci! Aşa am crezut până acum… Ai văzut steaua?…

— Pentru asta m-am speriat!…

— Steaua mea încă mai pâlpâie… Slab, slab de tot, dar pâlpâie. Se spune că atunci când cade o stea, moare un om. O fi sau n-o fi adevărat, nu ştiu. Dar dacă am crede, ar trebui să vedem în fiecare clipă, sute şi mii de stele ce se

rup şi cad. Mai ales în vreme de război. Gândul mi-a zburat acasă.. La copii, la nevastă, la părinţi… la toţi… Am vorbit cu ei. M-am agăţat de spusele tale, că trebuie să scap… Mă mint, numai să-mi pot alina durerile.

Aş fi vrut să mor ziua… La răsăritul soarelui mi-ar fi plăcut… Să simt căldura primelor raze, să văd cum ies aburii din iarba udă… să trag în piept răcoarea dimineţii. Să frământ între degete pământul nostru, să-i simt mirosul… Să-mi odihnesc privirea pe coama dealului cu vii, ori pe lunca plină cu rod bogat… rodul nostru. În cântec de păsărele aş fi vrut să mor… întotdeauna m-au prins zorile pe câmp…

Noaptea, mor laşii…

Dar hârca cu coasă n-aşteaptă. E grăbită. Seceră fără răgaz… Şi-n beznă şi pe lumină. Mie mi-e hărăzit întunericul. Timpul se apropie, şi pentru asta sunt nevoit să-ţi vorbesc, aşa cum mi-au vorbit cei care au căzut lângă mine… Aşa cum ţi-a vorbit Faur. Cu o singură deosebire. Eu am să vorbesc cât mai pot, iar tu ai să rămâi lângă mine până la sfârşit. Nu va trebui să alergi în urma lanţului care atacă!…

— Dom’ sergent! Vă rog nu mai…

— Am plecat din sat unsprezece…

— Unsprezece! Dom’ sergent!…

— Victoria e aproape. Îmi pare rău că n-o pot trăi… dar simt că-i aproape de tot. Acum ştiu că viaţa va fi alta. Cu siguranţă mai bună. Poate… aşa cum am visat-o noi! Războiul nu se termină aici…

Ruga aceea pe care credeam că n-am s-o fac niciodată, trebuie s-o spun. Ai grijă de ai mei! Din tot ce ţi-am povestit, ai înţeles ce-am gândit despre soarta lor. Ai grijă de ai lui Faur şi ai lui Nistor! De toţi… Da, da!… să ai grijă de toţi!

A tăcut Zamfir… obosise…

Pe Ion Păpuşoi îl înecase plânsul. Dorinţa unei cumplite răzbunări puse stăpânire pe el. Nu, nu va părăsi frontul

până când nu va răzbuna moartea prietenului. Care va fi preţul? Nu-i păsa; Ioana, mama lui, visul fericirii, totul, totul, trecuseră în umbră. Singurul ţel pentru care trăia era răzbunarea.

O durere crâncenă îl făcu pe sergent să-şi adune mâinile sub pântece şi un val de căldură îi cuprinse trupul.

Inima-i bătea când tare să-i spargă coşul pieptului, când încet şi rar, gata să se oprească. Peste ochi i se aşternuse o perdea de ceaţă adâncă… Zamfir, omul care de atâtea ori sfidase moartea, nu voia să se dea bătut. Refuza cu încăpăţânare să se despartă de viaţă… de casă… „Cristina… Kadu… Natalia!”… gemu printre dinţi, scoimonind pământul cu degetele.

încremenit, neştiind ce să facă, Păpuşoi îi luase capul în braţe şi murmura… „Dom’ sergent!… Dom’ sergent!”…

„S-a stins!”… oftă Ion, când sergentul încetă să mai răsufle şi rămase nemişcat.

îi lăsă încet capul pe pământ şi-i închise pleoapele… Sub degete, simţi ultimele lacrimi… Mult se temuse Păpuşoi de clipele acestea. Îl îngrozea numai gândul la sfârşitul pentru care încercase să se pregătească. Nu-şi putea închipui ce va face. Ce va simţi? Îi era teamă de el însuşi. Dar, spre surprinderea lui, un calm vecin cu nepăsarea puse stăpânire pe el. Sufletul lui se împietrise. O singură lacrimă n-a fost în stare să-i umezească ochii.

Şi-a încărcat puşca, şi-a adunat cartuşele şi grenadele, şi s-a aşezat la căpătâiul lui Zamfir rezemat de un copac.

Gândul răzbunării îl orbise. Se lăsase răcoare, dar lui îi era cald. Şi-a scos vestonul. Rămase gol până la brâu. Trebuia să-l îngroape. Îşi puse arma şi grenadele la îndemână, îl trase din adâncitura în care-şi dăduse sufletul şi începu să sape. Cu lopata mică, lucrul mergea greu… Din când în când se oprea doar pentru a-şi ascuţi auzul şi a-şi roti privirea în jur…

După aproape două ceasuri de muncă încordată, groapa era gata. Se lăsă pe pământul proaspăt, obosit şi transpirat,

cu capul prins în mâini... Una după alta frânturi din amintirile legate de prietenul lui îi veneau în minte. Felul cum se stinsese avea să-l urmărească tot restul vieţii zi de zi, ceas de ceas.

în afară de moş Truţă, Zamfir fusese singurul om de care se apropiase cu tot sufletul. Îi venea greu să se despartă de el, chiar mort fiind.

Cât timp îi spusese ultimele gânduri, n-a putut scoate un cuvânt. Prea îl copleşise durerea. Acum însă simţea nevoia să-i vorbească. Să-l asigure că se putea bizui pe cuvântul lui.

Se apropie de trupul înţepenit, îi prinse mâna rece între palme şi-i vorbi ca unui viu: „Dom' sergent... aici pe pământ străin, departe de satul nostru, jur să vă răzbun... Nu-mi pasă de viaţa mea. Toată o pun în schimbul acestei răzbunări. Dacă am să scap teafăr, n-am să uit nimic din ce m-aţi rugat... Vă jur că aşa am să fac!”... Apoi, simplu, cu fruntea încreţită şi fălcile strânse, tot fără nicio lacrimă, l-a îngropat. Din două capete de crengi, încropi o cruce. O înfipse pe moviliţa răsărită între brazi. Deasupra, aşeză casca...

Cocoşii cântaseră de mult de miezul nopţii. Trebuia să facă ceva. Firea lui şi jurământul îl îndemnau să acţioneze. Nu putea să aştepte resemnat salvarea de la atacul batalionului, care nu va avea loc mai curând de zorii zilei următoare.

Printr-un efort de voinţă, reuşi să-şi schiţeze un plan.

Va rămâne în inima dispozitivului inamic până când satul va fi cucerit. Îşi va alege un loc potrivit, de unde va lovi în spate pe fascişti când vor începe retragerea. Până atunci, le va „cotrobăi” poziţia... Nu se poate să nu-i pice ceva.

Apropierea începutului răzbunării, îl făcu să zâmbească amar, rece, trist, dar hotărât.

Un grup întunecat de brazi îi atrase atenţia. Până acolo nu erau mai mult de cincizeci de metri.

„Pare să fie un loc de unde m-aş putea orienta mai

bine!”, îşi zise ridicându-se şi apropiindu-se de mormântul lui Zamfir. Cu casca în mână, se lăsă în genunchi. Frământă un pumn de ţărână şi, după ce-şi trecu palmele peste pământul proaspăt, porni fără să întoarcă capul…

Aşa se despărţi de comandantul şi prietenul lui…

între brazi se împiedică de un fir telefonic. Se plecă, îl ridică şi trase de el. După direcţia în care era întins, îşi dete seama că face legătura între sat şi creastă.

Primul gând fu să-l taie şi să se aşeze la pândă. Neamţul care ar fi venit să controleze circuitul va fi atacat pe muţeşte.

Renunţă însă imediat, pentru că-n minte-i încolţi un alt plan mai îndrăzneţ. Şi apoi, n-avea nici cu ce tăia firul, iar un fascist scos din luptă, i se părea prea puţin.

„Firul ăsta trebuie să ducă fie la un punct de comandă, fie la un post de pândă. Cât timp e încă întuneric, le pot face o *vizită”,* îşi spuse atras de perspectiva unei „expediţii” cu rezultate deosebit de fructuoase.

Luă firul în pumn şi începu să urce panta. Deodată observă o licărire pe direcţia în care mergea. Un punct roşu care tot apărea şi dispărea.

„Un pândar care fumează!”… Se apropie până când descoperi locaşul de pândă. Se strecură prin dreapta lui, pătrunse în şanţul de comunicaţie din spatele fascistului imprudent, şi-l lovi năprasnic… „Acolo-i adăpostul!” gândi când zări o ridicătură neagră ascunsă între copaci, ceva mai sus.

Se târî pe fundul şanţului până la uşă. Dinăuntru se auzeau sforăituri. Întinse braţul. Pe peretele stâng, atinse un mănunchi de fire telefonice.

Hotărî să izoleze centrala şi să atace. Trecu de prag şi scoase fişele una câte una. Erau cinci. „Un punct comandă de batalion”… Se trase înapoi, scoase două grenade… Şi apoi, una după alta exploziile zguduiră adăpostul… Urmară gemete, ţipete şi zvârcoliri. Le potoli cu alte două grenade…

Trebuia să dispară cât mai repede... Alarmate de explozii, posturile vecine sau subordonate, vor încerca să telefoneze. Sesizând deranjamentul, echipele de control aveau să pornească pe circuite... Păpuşoi nu chibzui prea mult. Porni în fugă spre sat. Străbătuse vreo patru sute de metri fără să se oprească. Încetini pasul doar când observă o umbră apropiindu-se. Mergea aplecat şi se oprea din loc în loc. „Face controlul firului!...” îşi spuse, hotărât să-l atace.

Se adăposti într-un tufiş şi aşteptă încordat. Neamţul se opri la câţiva paşi de el. Tresări când auzi foşnet şi zări umbra masivă a lui Păpuşoi... Vru să strige, dar amuţi imediat. Pericolul de a fi prins creştea. Descoperirea acţiunii lui temerare va alarma poziţia inamicului.

Luă din trusa telefonistului un cleşte şi continua să se deplaseze, până când se pomeni în faţa unui gard din nuiele de înălţimea unui om. Dincolo, o grădină. Printre porni, zări un perete alb.

Ideea de a se ascunde la primele case i se părea acum riscantă. Cu siguranţă, nemţii le vor cerceta amănunţit.

Se strecură în grădină, trecu prin câteva curţi şi ajunse într-o uliţă. Un dulău începu să latre furios zbătându-se în lanţ. Se treziră şi alţii din vecini. Grăbi mai mult pasul până când se văzu la marginea unei ape. Pe malul celălalt se desluşea un şir de case... Chinuit de sete, se întinse cu burta pe pământ şi începu să bea. Îşi spălă faţa şi îşi udă pieptul. Se înviorase. Panta de pe care coborâse prinsese viaţă. Rachetele spintecau tot mai des şi insistent întunericul. Dungi mici de lumină, arătau că nemţii scotoceau amănunţit terenul cu lanternele aprinse. Se auzeau voci nervoase şi comenzi răstite. Treziţi din somn, câinii se puseseră pe lătrat... încet, larma cobora ameninţătoare spre râu... „Trebuie să trec dincolo”, îşi spuse alarmat de primejdia ce se apropia, dar satisfăcut în acelaşi timp de zarva ce-o iscase printre fascişti...

Apa era adâncă şi repede încă de la mai. El nu ştia să

înoate. „încerc ceva mai sus!” îşi spuse pornind în direcţia unde zărise silueta unui pod. La vreo sută de metri de pod se împiedică de un fir. Când îl prinse în palmă, tresări. „L-au minat!... Trebuie să-l salvez!... îşi spuse străduindu-se să-şi amintească ce le explicase ofiţerul de pionieri în legătură cu minarea şi deminarea unui pod, înainte de a pleca pe front. „Normal, ar trebui să înlătur explozivul de la piloni. Oare cu ceea ce ştiu, pot să reuşesc?! Cred că nu. Şi chiar dacă aş putea, ce-aş realiza. Dacă nemţii descoperă, pun altul şi podul tot va fi distrus!”... îşi munci mintea până când găsi o soluţie care i se păru cea mai potrivită.

„Mă apropii de pilon. Tai firul şi-i ancorez bine ambele capete rămase libere. Curentul nu mai ajunge la trotil şi podul e salvat.”

Totul a mers precum plănuise. Trebuia procedat la fel pentru al doilea pilon. Un motiv în plus să treacă râul cu orice preţ şi cât mai repede. Pe pod se zărea silueta masivă a unui neamţ, care patrula bocănind cu cizmele...

Cerul se acoperise de nori negri... Nori ce ameninţau cu ploaia... întunericul se adâncise. Din susul apei, începu să bată un vânt rece.

Se dezbrăcă, îşi puse echipamentul pe creştet, arma deasupra. Primii paşi îi tăiară răsuflarea. Apa se adâncea, curentul îl obliga la eforturi mari spre a-şi păstra echilibrul...

Pietrele de pe fundul apei îi intrau în tălpi. Rănile îl dureau şi-l usturau. Încă nu ajunsese la mijlocul râului şi apa îi trecuse de umeri. Teama de înec îl sugruma. Braţele îi amorţiseră. Se înfioră când o undă rece îi atinse bărbia. Îşi înălţă capul mai sus, pironit în loc.

Mai făcu un pas şi simţi cu piciorul un prag. Se urcă pe el. Voia să mai înainteze, dar zgomotul unei maşini apărută pe pod deasupra lui şi voci nemţeşti, îl încremeniră cu apa mai jos de gât. Nu trecu mult şi o umbră căzu lângă el, împroşcându-l cu apă. Umbra se topi şi el îngheţă de spaimă când simţi un trup de om lipit de piciorul lui. Rămase nemişcat până ca maşina porni mai departe...

„O fi ceh sau român?!...” se întreba în timp ce-şi târa picioarele spre mai, astfel ca să nu scape cadavrul agăţat de el.

„Un locotenent român!...” îşi spuse după ce ajunse la mai, şi împins de curiozitate, atinse treselele de pe umărul mortului.

Tremura din tot corpul. Îl pătrunsese frigul... începuse să se îmbrace muncit de felul cum cad oamenii în război: Unul nici nu simte când moare! E lovit în plin!... Altul, îşi vede sfârşitul clipă cu clipă într-un şanţ, ori în câmp deschis, uitându-se după lanţul de atacatori care se tot depărtează... Moare chinuit... îşi dă seama şi suferă cumplit... Câte unul are mângâierea că şi-a spus ultimul gând unui prieten...

„Dom’ locotenent ăsta, după ce a fost chinuit şi ucis, e aruncat în apă... Ostaşii îl ştiu prizonier... Aşa o să se comunice şi familiei care-l va aştepta amăgită de-o speranţă fără rost... Oare... eu... Cum?... se opri cutremurat spunându-şi: „Nu! Nu! în orice caz, nu acum!”...

Preocupat de salvarea podului, căută explozivul. Îl descoperi, şi procedă la fel ca pe celălalt mai.

Până la ziuă mai erau câteva ceasuri bune. Trebuia să se adăpostească undeva. Atenţia îi fu atrasă de silueta impunătoare a bisericii aşezată pe un loc mai ridicat... „Straşnic observator. Numai să pot intra!”... gândi, pornind aplecat prin şanţul şoselei, după ce mai întâi ascultase atent. Aşa cum ar fi trebuit să se aştepte, găsi uşa încuiată. Ferestrele erau înalte şi cu gratii. Se aşeză pe trepte. Şirul de cruci, monumentele, cavourile şi muţenia cimitirului din curtea bisericii, nu-l impresionau... „Poate dau de un cavou deschis!” îşi zise, coborând scările.

în colţul dintre şosea, sub coroana unei sălcii pletoase, găsi unul fără lacăt. Se plecă şi ridică încet capacul... Câteva mişcări în cavou îl făcură atent.

„N-o fi o cursă?!”... se gândi în timp ce-şi pipăia sacul în care mai avea câteva grenade, fără să lase capacul din

mână… „Nu, nu se poate! Cu siguranţă îs români!”

— Intră odată, omule!… auzi o voce venind dinăuntru după ce o lanternă îi lumină câteva clipe picioarele.

— Ionică!… exclamă uimit cel care-l ajutase să coboare treptele.

— Dom’ caporal Rada?!… măi Nan!… se bucură Ion când recunoscu pe cei doi camarazi de pluton. Credeam c-am dat de fascişti şi era gata să arunc o grenadă.

— Şi noi am tras o spaimă zdravănă. Mai ales că n-aveam nici cu ce să ne apărăm… Da… ce-i cu dom’ sergent? continuă caporalul.

— Dacă trăia, nu veneam singur! L-am îngropat acolo… Şi restul plutonului?! se interesă Păpuşoi.

— Au căzut mulţi!… Ce-a mai rămas s-a risipit. Unii s-au retras spre vechile poziţii, alţii au luat-o spre sat. Eu m-am pomenit cu Nan singuri. Într-o grădină de pe malul râului, ne-am întâlnit cu comandantul companiei. Era cu fruntaşul Carp.

— Dom’ locotenent Avram?!…

— El!… Ne-am adăpostit într-o şură, şi după miezul nopţii hotărâsem să trecem la ai noştri. Frontul se liniştise. De oboseală, aţipisem cu toţii, în afară de dom’ locotenent.

Deodată, ca din senin, am fost atacaţi de mai mulţi nemţi. Carp a fost ucis. Dom’ locotenent a tras două gloanţe într-un neamţ care se năpustise spre dânsul… Până la urmă ne-au dovedit şi ne-au prins. Escortaţi de doi fascişti, ne-au îndreptat spre pod… Profitând de zgomotul unei maşini, dom’ locotenent ne-a şoptit: „îi atacăm. Fiţi atenţi la mine!”… Atât ne-a spus…

Ajunsesem în dreptul bisericii. Deodată dom’ locotenent se repezi la neamţul din dreapta şi-l doborî cu un pumn zdravăn. Am sărit şi noi pe celălalt…

în toiul încăierării, apăru ca din pământ o patrulă… „Fugiţi!” strigă dom’ locotenent, şi dispăru în întuneric.

Eu cu Nan ne-am ascuns între nişte case dărâmate şi după vreo două ceasuri, ne-am strecurat aici. Dom’

locotenent n-a mai apărut.

— L-au ucis! şopti Păpuşoi…

Apoi le povesti întâmplarea care-l cutremurase…

— Şi acum ce facem, dom’ caporal? Nu putem sta cu mâinile-n sân aşteptând salvarea de la ai noştri! Eu am armă! Ne mai trebuie două.

— Atacăm santinela de la pod, fu de părere Radu.

— Asta în niciun caz. Podul a fost minat. Din întâmplare am descoperit firele… şi le-am izolat. Sper să-l salvăm… Eu zic să ieşim la şosea. Nu se poate să nu prindem unul până la ziuă.

Abia se aşezară la pândă cu burţile lipite de şanţ, că începu să plouă mărunt. Trecuse mai bine de o oră… Hainele li se udaseră… în jurul lor se făcuse noroi. Şi era frig…

— Degeaba! n-avem noroc! Să plecăm! şopti Nan cu mâna pe o bucată de fier.

— Trebuie să apară ceva! Nu se poate! răspunse Păpuşoi cu privirea înfiptă în întuneric.

— Stăm! hotărî scurt caporalul.

N-a trecut mai mult decât ai fuma o ţigară, că-şi făcu apariţia o maşină. La vreo cincizeci de metri de ei se opri. Din cabina camionului acoperit cu prelată, coborî un ofiţer neamţ îmbrăcat cu manta de ploaie. Din spate, săriră alţi doi…

Cel cu mantaua de ploaie spuse ceva, arătând spre colţul cimitirului. Apoi, se urcă lângă şofer şi maşina dispăru…

— Se pregătesc… Ocupă poziţie de tragere aici! şopti Păpuşoi privind la cei doi rămaşi în drum.

Unul avea puşcă mitralieră. Celălalt, automat şi două cutii cu muniţii.

— Să-i atacăm! fu de părere Ion.

— Da, rosti Rada. Gata!

Fascişti n-au strigat, n-au opus nicio rezistenţă…

„Nu-mi place soldatul care nu se bate!” gândi Păpuşoi un pic nemulţumit de prada obţinută prea uşor.

— Ce facem cu ei, dom’ caporal? întreabă Nan cu înţeles.
— Doar n-ăi vrea să ucizi oameni fără apărare?!… se răsti Rada pricepându-i gândul.
— Ei ce-au făcut cu Dom’ locotenent?!…
— Treaba lor! Dar dacă te atingi de ei, cu mâna mea te ucid.
I-au dus în cavou…
— Uite pe cine vroiai să omori, Nan! Am puitea fi copiii lor, zise Păpuşoi când caporalul lumină feţele prizonierilor, oameni trecuţi de cincizeci de ani, cu teama de moarte întipărită pe chipuri.
începuse să se crape de ziuă.
— Dom’ caporal, eu zic ca în momentul când ai noştri pornesc atacul, să ne strecurăm în colţul cimitirului. De acolo, tragem în nemţi când încep să se retragă. Cu prizonierii să rămână Nan! propuse Ion.
— Aşa mă gândesc şi eu, vorbi Rada.
Ploaia continua să cadă lovind mărunt tabla acoperişului. O dimineaţă rece… Nu mâncaseră de mai bine de douăzeci şi patru de ore. Le era foame.
Ajunşi de oboseală, caporalul şi Nan adormiseră. Păpuşoi cu faţa aspră, încruntată de o dungă ivită peste noapte, aprinsese o ţigară oferită de unul dintre prizonieri.
Deodată, artileria română prinse să tragă violent. Câteva proiectile explodară în apropiere. Probabil pe şosea… Un altul căzu în cimitir…
Toţi tresăriră. Bubuiau şi tunurile nemţilor.
— Începe, dom’ caporal… zise Păpuşoi, punând mâna pe puşca mitralieră capturată, când auzi focuri de infanterie în capul satului.
— Ai grijă de prizonieri, răspunzi cu capul de ei, ordonă caporalul ieşind urmat de Păpuşoi.
Se făcuse ziuă de mult. Ploaia se mai potolise. Nemţii se retrăgeau grupuri, grupuri, spre pod, printre case, prin grădini şi prin şanţurile şoselei.
Pe panta din stânga, acolo unde luptase în ajun

compania, atacau românii. Pe şosea, cam la trei sute de metri de biserică, îşi făcură apariţia trei tancuri româneşti însoţite de infanterie.

Păpuşoi descoperi un mic grup de nemţi lipiţi de fundul şanţului. Descărcă în plin un încărcător. Singurul supravieţuitor se ridică, şi după ce stete câteva clipe în picioare ca şi când s-ar fi gândit la ceva, porni cu mâinile goale către cea mai apropiată poartă, târându-şi un picior. Păpuşoi îl luă la ochi, dar nu mai apăsă pe trăgaci…

Privirea lui ageră descoperi la timp, în spatele unei case cu pereţii dărâmaţi, ţeava unui tun nemţesc, ridicându-se ameninţătoare. În câteva secunde, servanţii fură scoşi din luptă. Doi vânători, care se îndreptau târâş cu exploziv spre tanc, nu ajunseră să-şi împlinească gândul… caporalul Rada fusese atent…

Nemţii fură cuprinşi de panică. În grupuri mici sau izolaţi, părăseau poziţia şi se retrăgeau în fugă spre malul apei.

Celelalte două tancuri româneşti se apropiau de pod, urmate de lanţuri de ostaşi, care alergau, trăgeau şi strigau.

Păpuşoi şi Rada ieşiseră din locaşele de tragere şi priveau entuziasmaţi splendidul tablou al victoriei.

— Nu-s din regimentul nostru dom’ caporal! Au petliţe roşii, nu albastre!…

— Îs tot români, răspunse caporalul pe care nu-l frământa ce unitate cucerise localitatea.

— Dar unde-or fi?!…

— Poate în rezervă, zise Rada continuând să admire şuvoiul ce se scurgea pe urmele nemţilor.

Podul fusese salvat; pe şosea treceau tancuri, tunuri, aruncătoare, puşcaşi în rânduri rărite.

O motocicletă cu ataş se opri pe şosea în dreptul colţului cimitirului şi din ea coborî un ofiţer cu banderolă albă pe braţul drept. Urmări un timp desfăşurarea luptei, apoi se trase-n şanţul şoselei şi scoase harta.

— Mă duc să întreb de regiment, zise caporalul.

Se prezentă ofiţerului care, fiind din comandamentul diviziei, vroia să cunoască amănunte în legătură cu cele petrecute.

— Vă poate povesti mai mult soldatul Păpuşoi, domnule căpitan! Avem şi doi prizonieri. Vi-i aducem imediat, continuă gradatul să raporteze.

Ion Păpuşoi începuse să coboare spre şosea. Intr-o mână ţinea puşca mitralieră, în alta, cutia cu muniţie. Pe şolduri îi atrânau două benzi cu cartuşe. Călca rar şi apăsat. Avea ţinuta dreaptă şi impunătoare în ciuda oboselii întipărite pe chipu-i supt. În privirea-i aspră licărea un strop de mulţumire…

Căpitanul, care cunoştea bine eroismul cu care se bătuse acest soldat, şi-n jurul căruia se creasе un început de legendă, i-a ieşit în întâmpinare.

Pus să relateze cele petrecute, Păpuşoi începu să zugrăvească simplu, emoţionant. Când a ajuns la moartea lui Zamfir, s-a oprit. I se pusese un nod în gât. Nădăjduia că-şi va găsi alinarea în lacrimi. Ochii însă i-au rămas tot uscaţi…

— Aşa s-a întâmplat, domnule căpitan!…

— Unitatea voastră atacă în flancul drept, dincolo de biserică. Deocamdată rămâneţi aici până se cucereşte satul.

Prizonierii aduşi de Rada fură conduşi la divizie, iar cei trei bravi, peste o oră, se aflau la postul de comandă al regimentului.

— Eşti cel mai vechi şi brav dorobanţ din regiment, îi spuse comandantul după ce ascultă cu mult interes lupta dusă de plutonul de viteji. Ai ajuns la capătul puterilor. Ţi-ai făcut datoria mai mult decât oricare altul.

Trebuie să pleci în concediu. Războiul se va câştiga şi fără tine!…

— Dom’ colonel, datoria nu mi-am făcut-o încă! Nu vreau să plec în concediu. Am puteri să mă bat pân-la sfârşit…

— Totuşi, de ce nu vrei?!…

— Pentru că am o socoteală, un legământ!…
— Cu cine?!…
— Cu nemţii, dom’ colonel! Când l-am îngropat pe dom’ sergent, am jurat lângă trupul lui să-l răzbun până-n clipa când se va termina războiul. Nu vreau să-mi calc jurământul!
— Ai dreptate, vorbi comandantul emoţionat. Astfel de legământ nu se calcă! Te vei întoarce la companie, după ce ai să te odihneşti două zile aici.
— Aş avea totuşi o rugăminte.
— Spune!…
— Să mi se dea o puşcă cu lunetă…
Cererea i-a fost împlinită şi după două zile de odihnă, împreună cu ceilalţi doi, s-a prezentat la companie. Prinsese puteri. În bună măsură se refăcuse.
în pluton nu mai erau decât opt luptători. În afară de el, caporalul Rada, şi soldatul Nan, toţi erau veniţi de curând. Din companie el era cel mai vechi!
…Satul rămăsese demult în urmă. Îi părea rău că n-a putut să-i pună lui Zamfir o cruce de lemn, sau să-l fi ştiut îngropat în altă parte, nu în pădure. În curtea bisericii, de exemplu…
…Au urmat zile şi nopţi de lupte aproape continue. Ion devenise şi mai posac. Nu vorbea cu nimeni, mânca puţin, dormea pe apucate şi căuta tot timpul primejdia. Când era vorba de vreo incursiune, cerea să plece el. Îi plăcea să lucreze de unul singur, şi totdeauna pornit în astfel de misiuni, nu se întoarcea cu mâna goală.
într-o noapte capturase o mitralieră cu doi servanţi. Acasă nu se mai gândea. Dorul de mama, de Ioana şi de moş Truţă nu-l mai chinuiau. Îşi dădea seama că se petrece ceva cu el, stare ce-l îngrozea şi-l făcea să se întrebe dacă indiferenţa asta se va risipi într-o zi, şi când anume. Uneori, jinduia după stările sufleteşti care-l frământau când primea o scrisoare, când vorbea cu Zam fir, ori când privea fotografia mamei şi a Ioanei. În jur, vedea fericirea

camarazilor când le soseau veşti. Le citea în ochi, în cuvinte şi în gesturi dorul şi dragostea pentru cei din ţară. El nu simţea nimic. Se gândea la cei de acasă aproape ca la nişte străini…

De câteva ori scosese din buzunar cele două fotografii trăgând nădejdea că, privindu-le, s-o întâmpla ceva, şi-şi va reveni. Dar chipurile pe care altădată le săruta şi cărora le vorbea chiar, nu-l mai impresionau. I se împietrise sufletul… Cutremurat de ciudă, aproape disperat, le-a împăturit în bucăţica veche de ziar şi le-a ascuns în fundul buzunarului.

„Cât timp trăia dom' sergent, n-am ştiurt că mă depărtez de cei dragi. Ba, dimpotrivă, eram fericit când vorbeam cu el despre ei.

De ce acum sunt alt om? Poate din cauză că pierderea lui mă doare prea tare şi-i prea proaspătă. Şi-apoi, e legământul de care trebuie să mă ţin. Altfel n-am linişte… Dar asta o să ţină până se va termina războiul, şi atunci voi avea cugetul împăcat că mi-am făcut datoria. Cu siguranţă că e ceva trecător. Nu, nu se poate, chiar înainte de terminarea războiului, am să-mi revin!…”

Obsedat de împlinirea legământului, înfrunta cu încăpăţânare moartea, care părea că se teme de el. Odată, în preajma unui atac, cu sacul plin de cartuşe şi un codru de pâine uscată, se strecurase în spatele nemţilor. Aproape două zile nimeni n-a ştiut de soarta lui. Îl credeau mort ori prizonier. În realitate, din câteva locuri pe care le schimbase des, vâna fascişti răzleţi, în special comandanţi.

Când compania pornise la atac, l-au găsit la marginea unui grup de case lângă două tancuri distruse, ronţăind ultima coajă de pâine.

— Cine a distrus „Tigrii” ăştia?! îl întrebase comandantul de pluton, privind namilele de oţel imobilizate.

— Eu, dom' sergent major!…

Toţi au rămas înmărmuriţi. Pe ascuns învăţase cum se distruge un tanc. Explosivul şi grenadele le găsise într-un

depozit din spatele nemţilor…

în seara aceea, odată cu masa, s-a adus şi corespondenţa. A avut şi el un plic. L-a privit în lumina unui felinar de care se ajutau bucătarii la împărţirea hranei. Era scrisul Ioanei.

— Dacă vrei s-o citeşti, îţi dau lanterna!… îi propuse comandantul de pluton.

— Vă mulţumesc, dom’ sergent major! Aştept până mâine, s-o citesc la lumina zilei…

Pusese plicul în buzunar fără să trăiască nerăbdarea de altădată.

După vreo trei zile, într-o pauză a luptei, profitând de faptul că se afla singur într-un locaş de tragere, a scos scrisoarea. De data aceasta a desfăcut-o cu un pic de emoţie. „Ce-o fi scriind?!” se întreba privind semnele înşiruite de mâna Ioanei.

în mintea lui apărură scene când Zamfir îi citea scrisorile. Cum îl ruga să-i mai repete o frază, un cuvânt! Cum îi cerea o părere, ori îl ruga să răspundă Ioanei sau mamei…

întotdeauna simţise o inferioritate că nu-şi putea aşterne gândurile şi sentimentele pe hârtie.

…„Nu trebuie să te sfieşti de mine… îi spunea Zamfir când îl auzea mărturisindu-şi amărăciunea. O să vină timpul să înveţi şi carte. Pentru tine nu-i mare lucru. Să scăpăm sănătoşi din război. Asta-i principalul!”…

în trecut, timpul până când îl putea găsi pe sergent liber să-i citească o scrisoare, i se părea un veac. Nu avea astâmpăr. Parcă şedea pe jar. Şi când, în sfârşit, se afla lângă el, cum îl mai asculta!… Dacă se întâmpla să fie în atac, ţinea scrisoarea în buzunarul din dreptul inimii. Avea el credinţa că-l ocroteşte mai mult decât lopata pe care ceilalţi obişnuiau s-o pună tot în partea stângă.

Odată, nemţii atacaseră prin surprindere şi plutonul lui fusese nevoit să contraatace imediat. Îi era o teamă cumplită că va cădea fără să afle veştile din scrisoarea pe care abia o primise.

Acum însă, ţinuse trei zile plicul nedesfăcut şi nu nutrea decât o simplă curiozitate.

Cât timp a trăit Zamfir, reuşise să-şi ascundă neştiinţa de carte. Nici acum, nimeni din pluton nu bănuia că-i analfabet. În seara când comandantul de pluton îi oferise lanterna, tresărise la gândul că acesta vrusese doar să-l încerce.

Nu se simţea prea atras de noul comandant. Era un băiat viteaz, drept, dar uneori cam mândru. Privea pe ostaşi, de „sus44…

Faţă de un singur om nu s-ar fi sfiit. Acela era colonelul Şerbu. Nu stătuse decât de câteva ori de vorbă cu el, dar se simţea atras de firea acestui comandant.

Colonelul era de o exigenţă neobişnuită. Cu toate acestea ostaşii îl iubeau. Se purta drept cu ei şi nu era dorobanţ pe care să nu-l fi ajutat la nevoie, chiar dacă trebuia să calce regulamentul.

Era de loc din Munţii Apuseni. Un moţ care-şi iubea cu pasiune patria, setos de dreptate pentru cei năpăstuiţi. Trecuse munţii în „ţairă”, când a început întâiul război mondial şi se înrolase voluntar în armată.

Pe Păpuşoi îl cunoştea din primele lupte duse în Transilvania. Apreciase la acest modest soldat curajul, dârzenia, dragostea de patrie şi înalta camaraderie de luptă. Îi era drag pentru că avea ceva din sângele moţilor. Îl iubea ca pe propriul lui copil, şi când Păpuşoi fusese în situaţii grele, suferise ca un adevărat părinte.

— Aveţi grijă de băiatul ăsta! sfătuia mereu pe comandantul de companie şi de batalion. Prea se avântă! E prea înflăcărat şi ar fi o pierdere grea pentru noi… dacă s-ar întâmpla…

Nu-şi sfârşea niciodată gândul…

Colonelului Şerbu îi plăcea să-şi petreacă mult timp în prima linie, unde apărea ori singur, ori însoţit de sergentul Oanţă, moţ şi el, un munte de om, înarmat cu un automat capturat de la nemţi şi cu sacul plin de grenade ofensive,

tot nemţeşti.

Se apropia până la postul de pândă uneori. Se aşeza lângă dorobanţul ce sta de veghe, vorbea cu el şi despre război, şi despre vremurile ce au să vină.

La popotă apărea foarte rar. De cele mai multe ori mânca dintr-o gamelă, la cot cu soldaţii care îi spuneau „tătucu nostru”. Ştia că este iubit de subordonaţi şi că se poate bizui pe ei.

într-o astfel de vizită pornise colonelul Şerbu în preajma unui atac, spre observatorul de la cota 879. De aici vroia să inspecteze compania cincea. Întâmplarea făcuse ca în apropierea acestui observator să se instaleze şi Păpuşoi.

— Dom’ locotenent, daţi-mi voie să mă urc mai sus pe creastă. De acolo îi văd pe nemţi ca-n oală.

— Du-te, dar nu te apropia prea mult de observator, îl sfătuia comandantul de companie.

Nici nu se crăpase bine de ziuă că el se şi instalase la pândă. Compania lui ocupa ca un brâu coasta de sub observator. În faţa primei linii, dincolo de un pârâu, se ridica o pantă acoperită cu petece de pădure ocupată de nemţi. Se vedeau bine crâmpee de tranşeie, şanţuri de comunicaţie, puşcaşi izolaţi.

în zborul păsării, nu erau mai mult de patru sute de metri până acolo. O nimica toată pentru un lunetist priceput. Putea scoate câţiva fascişti din luptă, dar i se păreau ţinte prea „mărunte”. Căuta comandanţi. „Soldaţii ăştia or fi oameni nevinovaţi44, îşi zicea, gândindu-se la felul cum arătau prizonierii capturaţi în ultima vreme. S-a hotărât deci să mai aştepte.

Soarele se ridicase mult deasupra. Dogorea bine. Era cald. Copacii îmbrăcaseră haina verde, pajiştile erau acoperite cu iarbă crudă. Primăvara se înscăunase de-a binelea...

în ziua aceea, Ion era mai bine dispus ca niciodată. Nici el nu-şi putea explica de ce. Deodată, în poziţia inamicului, la colţul unei râpe îşi făcu apariţia un grup. Prin lunetă, văzu

că-s ofiţeri.

Unul scoase o hartă, o aşeză pe pământ şi începuse să explice ceva altuia mai în vârstă şi plinuţ. Ceilalţi ascultau şi se uitau din când în când spre poziţia românilor. „Asta-i o ţintă bună!” gândi încărcând arma şi verificând încă odată luneta.

Executa mişcările cu multă prudenţă spre a nu fi descoperit.

Ofiţerul mai în vârstă, care părea a fi comandant, se ridică mai sus decât ar fi trebuit. Vroia probabil să privească în partea dreaptă, acolo unde-i arătase ceva ofiţerul cu harta.

Calm, Păpuşoi ochi şi trase…

Neamţul se prăbuşi într-o parte. Câţiva săriră să-l tragă în adăpost. Se formase un ciorchine în care a mai descărcat două gloanţe.

O mitralieră nemţească dintr-un capăt de şanţ prinse să toace nervos. Altele, care nu se vedeau, făcură la fel. Pe o porţiune mare de front, armamentul fasciştilor clănţănea cu furie. Românii n-au răspuns… Supăraţi că nu-s luaţi în seamă, nemţii începură să bată observatorul. Ca grindina cădeau loviturile de aruncătoare pe cotă.

„Cine dracu l-a pus pe ăsta să vină tocmai aici lângă noi? Nu-şi putea găsi alt loc?!” se întrebau cei de la observator prinşi sub ploaia de explozii.

Noroc că răzbunarea nemţilor n-a durat mai mult de vreo zece minute. „Bună treabă făcui! Aia trebuie să fie şefi din cei mari”, îşi spuse Ion cu ochii aţintiţi spre adăpostul unde dispăruse grupul de ofiţeri nemţi.

Comandantul de regiment auzise zgomotul de luptă în timp ce se apropia de observator. Credea că fasciştii încercaseră cum aveau obiceiul, un atac local. Grăbi pasul…

— Ce-a fost aici? întrebă pe un sergent când ajunse la observator.

— Să trăiţi, domnule colonel! Un lunetist din compania

cincea s-a instalat aproape de noi. A tras într-un grup de ofiţeri care făceau recunoaşteri. A pocnit câţiva, şi nemţii au deschis focul.

— Unde-i ostaşul?…

— La grupul de fagi din dreapta…

— Lângă tufiş, nu?…

— Acolo, domnule colonel! Să-l chem?

— Nu! Mă duc eu acolo! Rărnâi, Oanţă, aici!…

Mulţumit, Păpuşoi se apucase să ronţăie pâine de război. Se gândea la alegerea unui alt loc de pândă. Zărise la vreo două sute de metri în dreapta un ţurţudan de unde, după cum i se părea lui, se vedea foarte bine poziţia inamicului. Locul se afla exact la flancul drept al companiei. „Să termin pezmeţii ăştia, şi plec acolo! îşi zise, privind colţul unei păduri aflate dincolo de vale.

Fără voie, gândul îl duse din nou spre casă. Scoase plicul din buzunar şi se uită lung la semnătura Ioanei.

Era atât de concentrat încât n-a auzit că se apropie cineva. A tresărit doar când a văzut o umbră lângă el şi a simţit o mână pe umăr.

— Să trăiţi, dom’ colonel! zise băgând scrisoarea mototolită în buzunar. Luase poziţia de drepţi în şanţul prea puţin adânc pentru statura lui.

— Am auzit că ai făcut treabă bună. E adevărat?…

— Aşa cred, dom’ colonel!…

— Câţi?…

— Trei. Toţi comandanţi! Unul, sunt sigur că avea grad mare…

L-am văzut prin lunetă. Era mai în vârstă şi purta o uniformă lucioasă, cu decoraţii.

Colonelul asculta atent amănuntele date, confruntându-le în gând cu informaţiile primite din alte izvoare. Îi păreau interesante. De altfel, incursiunea care s-a executat în noaptea următoare avea să captureze doi prizonieri care au declarat că fuseseră ucişi trei ofiţeri fascişti de un lunetist român. Era vorba de un general comandant de divizie şi doi

colonei din statul major.

— Bine, Păpuşoi! îi spuse comandantul, după ce se lămuri asupra intenţiilor inamicului. Da… în buzunar* ce-ai băgat?! …

— O scrisoare, dom’ colonel!

— Când ai primit-o?

— De vreo zece zile!

— Cine-ţi scrie?

— Ioana.

— Veşti bune, nu?

—!…

— Ori nu prea? întreabă comandantul văzându-l că-şi lasă ochii în pământ.

— Nu ştiu de-mi scrie de bine ori de rău, dom’ colonel! Pentru că… Dacă trăia dom’ sergent Zamfir… Dânsul îmi citea scrisorile şi tot el îmi scria acasă… La altcineva, nu mă pot duce… Mi-e ruşine! Am tot tras nădejde să vă întâlnesc. În dumneavoastră am încredere, pentru că-mi cunoaşteţi povestea. Sunteţi altfel…

— Dă-mi scrisoarea, îi spuse colonelul.

— Lăsaţi-vă în jos, dom’ colonel, să nu vă pălească? zise netezind scrisoarea cu podul palmei.

Se aşezase cu puşca între genunchi şi urmărea figura comandantului care citea rar, cu pauze.

În cuvinte simple, fata îi scria noutăţile din sat. Moartea lui Zamfir îndurerase pe toţi. Îl iubiseră crivăţenii. Ea, Ioana, muncea din greu împreună cu două dintre cumnate. A treia, Veta, fusese internată în spital.

0 duceau prost cu bucatele. Erau lipsuri mari. Sperau însă ca recolta să fie bună. Moş Truţă îi ducea dorul şi abia aştepta să-l vadă. E atât de mândru că-i un viteaz adevărat. De la mama lui nu primise veste cam de mult, deşi i-a scris.

„Ionică, dragul meu! îi scria fata în încheiere, ai grijă de tine. Fereşte-te. Trăiesc cu frica în sân, de când mă scol şi până adorm. Nici noaptea nu sunt liniştită. Mă zbucium şi visez urât. Mi-e teamă de firea ta. Gândeşte-te la mama

noastră, la mine, care nu te avem decât pe tine mai scump pe lume! Îţi duc dorul şi te aştept ca pe răsăritul soarelui în viaţa mea!”…

Pe măsură ce colonelul citea, rândurile Ioanei aduceau în sufletul lui vechea trăire. Gheaţa care părea să-i fi învelit inima începu să se topească. Câtă teamă îi fusese că nu-şi va mai reveni niciodată? Tăcea şi privea în fundul şanţului, neîndrăznind să ridice ochii spre comandant.

Nu îndrăznea, pentru că îi venea să-i sară de gât, să-l sărute ca pe un tată. O umbră, o singură umbră doar plutea peste fericirea ce o trăia. I se înfipsese un gând ca un ghimpe în minte. Îl îngrijora tăcerea mamei lui. Încă înainte de a muri Zamfir nu primise nicio scrisoare de la ea. Şi uite că acum şi Ioana se plângea de acelaşi lucru.

— După cum văd, ai veşti bune!…

— Bune, dom’ colonel! Da’ mă tot gândesc de ce nu scrie mama? Nici mie şi nici Ioanei. Mi-e teamă să nu
1 se fi întâmplat ceva!

Colonelul îşi încruntă sprâncenele şi tăcu… Cu două. Zile în urmă primise o scrisoare de la primarul comunei unde locuia Cornelia. Veştile nu erau bune. În timpul unei explozii provocată de o grenadă nemţească rămasă pe câmp, fusese grav rănită, şi după câteva zile se stinsese în spital…

Pentru bătrânul ei tată a fost o grea lovitură. Cu siguranţă că n-avea s-o mai ducă mult. Primarul cunoştea povestea lui Păpuşoi. Părea să fie un om cinstit, străin de intrigile care începuseră să se ţească în jurul moştenirii. Cornelia nu lăsase nimic în scris din care să reiasă adevărul. Câteva rude ale fostului soţ umblau deja pe la avocaţi în oraş. Cel mai avid părea să fie cârciumarul satului, cumnatul Corneliei.

Gospodăria risca să ajungă o ruină în scurt timp…

Primarul cerea comandantului să facă tot ce este posibil ca averea să-i rămână lui Păpuşoi. Îl mai ruga să-l scuze că nu i-a ştiut numele. Adresa o luase de pe o scrisoare primită de Co-rnelia de la fiul ei.

Vestea L-a mâhnit mult pe colonelul Şerbu. „Aşa a fost de când e lumea! Unii mor pe front, iar alţii se îmbogăţesc la adăpostul lor! Va dispare nedreptatea asta, că doar în numele acestui crez luptăm! Depinde de noi cum ne vom bate aici, şi după victorie!” îşi spunea acest om care nu uitase o clipă în toată cariera lui, că pornise din mijlocul celor nevoiaşi şi asupriţi.

îşi muncea mintea în găsirea unei soluţii. Cunoştea bine viaţa tristă a lui Păpuşoi şi-şi închipuia ce lovitură ar fi pentru el ştirea morţii mamei sale. Cu siguranţă, l-ar doborî. Hienele din ţară, din satul de la marginea graniţei, trebuiau opri/te să-şi facă de cap. Dar cum? O zi şi o noapte albă se munci în căutarea unei căi.

Nici nu se luminase de ziuă, când dădu ordin adjutantului:

— Să vină la mine căpitanul Stavăr!...

Acesta era ofiţer de rezervă încadrat la compania de comandă. Bărbat între două vârste, de profesie avocat în Arad.

Din discuţiile avute, colonelul şi-a dat seama că se află în faţa unui om cinstit, un apărător al justiţiei, duşman neînduplecat al nedreptăţii şi sprijinitor al celor lipsiţi de apărare.

Auzise de la alţi ofiţeri că-i un avocat renumit şi căutat în Arad. Se bucura de o mare faimă. Înainte de război pledase cu succes în câteva procese în apărarea comuniştilor. În el şi-a pus nădejdea colonelul Şerbu la capătul acestei nopţi chinuitoare; pe el îl va trimite la divizie şi îi va cere să se ocupe de cazul lui Ion Păpuşoi.

Când s-a prezentat, căpitanul Stavăr rămase mirat. Era abia ora patru. L-a găsit pe comandant la masă fumând, cu o cană de cafea în faţă. Era obosit, avea faţa răvăşită.

— Ia loc, Stavăr. Mi se pare că dormeai!

— Nu, domnule colonel. Eram treaz demult, tocmai mă îmbrăcasem, mărturisi căpitanul, deşi nu acesta era adevărul.

I-a povestit pentru ce-l chemase: „Trebuie să facem ceva, chiar imposibilul pentru a-l ajuta pe acest om. M-am gândit la dumneata fiindcă te ştiu om drept, priceput!”

Un timp, Stavăr rămase pe gânduri, cu privirea pironită pe scrisoarea desfăcută.

— Orice ar fi, domnule colonel, trebuie ajutat, vorbi iar şi hotărât căpitanul, privindu-şi comandantul în ochi. Vă amintiţi când vă spuneam că-n ţară, în lume, bate un vânt nou?

— Îmi amintesc, Stavăre! Simt şi eu!…

— În acest vânt ne-am pus nădejdea, pentru că sperăm într-o ordine, dacă nu perfectă, mai dreaptă. Zorile se arată, domnule colonel. Cu ani în urmă n-aş fi putut fi optimist, dar astăzi sunt convins că va trebui să reuşim în începutul nostru de a face ca dreptatea să triumfe!…

Până la urmă hotărâră ce trebuie făcut. După toate semnele, războiul nu mai putea ţine mult.

Erau primele zile ale lunii mai. În disperarea lor, nemţii aruncau cele din urmă forţe în luptă. Se clătinau…

Avocatul ar fi trebuit să plece în concediu de câteva săptămâni, dar refuzase. Vroia să fie martor, să trăiască fericirea zilei celei mari, a victoriei şi a păcii.

— Trebuie să pleci în ţară, Stavăre!

— Acum plec, domnule colonel, şi cât mai curând!

— Chiar azi, Stavăre. Acum dimineaţa pleci! Peste două ore primeşti formele şi toate recomandările către autorităţile locale.

Şi-au dat mâna ca doi luptători întâlniţi pe aceeaşi baricadă. Când căpitanul Stavăr s-a prezentat gata de plecare, colonelul Şerbu i-a spus:

— Aminteşte-i comandantului diviziei. I-am raportat telefonic şi ne-a promis tot sprijinul. Pleci cu motocicleta la divizie şi de acolo, la gară.

S-au îmbrăţişat cu căldură. În faţa comandamentului, colonelul i-a urat:

— Drum bun, Stavăre! Şi noroc!…

— Să trăiţi, domnule colonel! Victorie, cât mai curând!…

…„De-ar avea ţara cât mai multe exemplare ca acest moţ acum! Ce bine ar fi!” gândea căpitanul Stavăr, aşezat comod în ataşul motocicletei.

…„Om de nădejde! De astfel de oameni avem nevoie mai mult ca oricând!”… îşi spunea colonelul Şerbu privind în urma motocicletei ce dispărea învăluită de praf pe uliţa satului cehoslovac.

Abia plecase avocatul de la postul de comandă al regimentului şi colonelul Şerbu hotărî să pornească pe poziţie.

— Mă duc la observatorul de la cota 879 şi apoi la compania a cincea. La nevoie mă chemaţi la telefon acolo. Şi să vină sergentul Oanţă la mine, spusese ofiţerului cu operaţiile, căpitanul Bucur.

De fapt, scopul vizitei pe poziţie era să-l întâlnească pe Ion, să vorbească cu comandantul lui de companie. Şi pentru că observatorul era în apropiere, vroia să confrunte câteva informaţii primite în legătură cu poziţia inamicului.

Hotărâse să nu-i spună nimic despre moartea mamei lui şi să-l scoată din linia întâi până la terminarea războiului care putea veni din zi în zi, din ceas în ceas chiar. Se gândise la căpitanul Stavăr şi nădăjduia că în cel mult o săptămână vor sosi primele veşti.

Când Păpuşoi şi-a exprimat îngrijorarea în legătură cu mama lui, colonelul a rămas un timp pe gânduri. Trebuia să-l liniştească, chiar dacă ar fi fost obligat să-i spună neadevăruri.

— De când n-ai scris acasă?…

— De vreo două luni, dom’ colonel!

— Te-am întrebat, pentru că şi mama ta trebuie că e tare îngrijorată. Şi poşta nu merge totdeauna cum trebuie în vremurile astea.

Figura lui Păpuşoi se lumină. Ochii îi străluceau şi-l priveau pe comandant cu nemărginită recunoştinţă.

— Am să trimit veşti, dar în concediu nu plec, dom’

colonel. Vreau să văd cu ochii mei sfârşitul războiului…

— Ştiu că nu vrei! Dar uite ce-i! Sergentul Oanţă, însoţitorul meu, trebuie să plece într-o delegaţie pentru câteva zile. N-ai vrea să-i ţii locul?…

Pentru moment, propunerea comandantului l-a pus în încurcătură. Pe de o parte, era încântat că i se acordă o aşa încredere. El, soldatul Ion, avea să vegheze asupra vieţii colonelului, însoţindu-l ca o umbră. Pe de altă parte, ce să facă cu jurământul pe care chiar comandantul îi spusese că trebuie să-l ţină. I-a mărturisit deci frământarea.

— Bine, dar îţi poţi îndeplini legământul şi aşa. Când sunt în control, ai atâtea ocazii să „vânezi”. Iar când nu plecăm pe poziţie, te poţi instala într-un loc de pândă bun.

— Aşa, merg cu dumneavoastră, dom’ colonel! Când trebuie să mă prezint la regiment?

— Mergi cu mine acum!…

ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI. PRIMA ZI DE PACE

Aproape o săptămână, Păpuşoi a fost umbra colonelului Şerbu. Era mulţumit de misiunea ce-o avea şi mândru când se ducea cu comandantul în control pe poziţie.

Pericolele erau mai mici. Cu toate acestea, începuse să nu se simtă în largul lui. Tânjea după pluton, după viaţa aspră, dură, plină de primejdii, de emoţii amestecate cu satisfacţiile extraordinare din prima linie.

— Cum te simţi? îl întrebase colonelul într-o zi.

— Bine, dom’ colonel! Dar drept să vă raportez, duc dorul companiei. Dacă n-aţi fi dumneavoastră comandant, n-aş sta aici.

— De ce?!…

— Aici parcă nu-i război! Nu simt… Doar când pornim pe poziţie respir mai uşurat. O fi mai greu acolo, mai periculos, dar m-am obişnuit. Abia aştept să vină dom’ sergent Oanţă.

— După masă plecăm la compania ta.!

— Mergem, dom’ colonel, că m-a prins dorul de camarazi!…

încă nu asfinţise soarele când au ajuns la punctul de

comandă al companiei a cincea.

Comandant era locotenentul Bratu, învăţător din judeţul Vâlcea. Un băiat de vreo treizeci de ani, scurt şi îndesat. Brunet, cu părul negru şi ondulat. Avea o privire ageră şi era de o conştiinciozitate exemplară. Luase comanda companiei cu puţin timp în urmă, imediat după moartea tragică a locotenentului Avram.

Colonelul Şerbu rămase la observator împreună cu locotenentul. Păpuşoi s-a strecurat prin şanţ să-şi vadă camarazii. Unora le-a strâns mâna, pe alţii i-a îmbrăţişat.

— Abia aştept să vin la pluton. Sper că în cel mult două zile, sunt înapoi.

Toţi ostaşii îl iubeau şi-i simţeau lipsa. Era cel mai priceput lunetist din tot regimentul, iar în ce priveşte capturarea de prizonieri, nimeni nu era mai dibaci ca el.

Când a socotit că stătuse destul la pluton, s-a îndreptat spre observatorul companiei.

Discuţia între colonel şi locotenentul Bratu încă nu se terminase. Se aşezase la câţiva metri de şanţ şi scotocea cu privirea poziţia inamicului.

Soarele dispăruse după o culme împădurită. Primele umbre ale înserării se lăsau încet peste poziţie. Fără să vrea i-au ajuns la ureche crâmpeie de convorbire. Şi-a încordat auzul.

— Ai primit ordinul pentru executarea incursiunii la noapte? întreabă comandantul.

— L-am primit, domnule colonel!

— Avem neapărat nevoie de o „limbă”! Neapărat, repetă apăsat colonelul Şerbu. Ce direcţie ai hotărât şi ce obiective?

— În jumătate la dreapta sunt trei fagi. În faţa lor, la cincizeci de metri, un crâmpei de şanţ.

— Cu un muşuroi la capătul din stânga, preciză colonelul.

— Da. Acolo. La muşuroi este o armă automată. Acesta este obiectivul. În privinţa direcţiei, am hotărât ca incursiunea să pătrundă prin dreapta, în lungul pârîiaşului,

apoi să atace din spate cuibul de mitralieră.

— Obiectivul şi planul de acţiune e bun. Dar cine-l execută, ce băieţi!

Locotenentul Bratu tăcu un timp, ca şi când ar fi spus: „Aici e aici!”.

Păpuşoi se târî mai aproape şi-şi plecă urechea continuând să privească în gol poziţia inamicului.

— Caporalul Rada şi soldatul Nan. Au destulă experienţă şi-s curajoşi! raportă locotenentul.

— Cei care au rămas în spatele dispozitivului inamic?

— Ei!

— Băieţi de nădejde!… Voluntari?!…

— Nu! I-am numit şi au fost de acord.

— Mda… Era mai bine dacă se ofereau ei. Totuşi, războiul nu se face cu voluntari…

De când a auzit că e vorba de incursiune, Păpuşoi devenise nerăbdător. Îi plăceau astfel de acţiuni. Urmărise încordat explicaţiile comandantului de companie. El, cu toate că nu era decât soldat, avea altă părere în privinţa direcţiei de urmat. Era bună şi cea indicată, dar dacă ar fi avut de ales, s-ar fi strecurat prin partea stângă, nu pe pârâu, care, cu siguranţă este minat şi păzit pe timpul nopţii de posturi de pândă care nu apar ziua.

În urma observării directe şi amănunţite a inamicului, ajunsese să-i cunoască tactica, procedeele de luptă şi chiar programul zilnic. Ar fi vrut să-i raporteze colonelului Şerbu părerea, dar şi-a zis că n-are dreptul să se amestece în treburile comandanţilor. Doar când a auzit că-i vorba să execute incursiunea caporalul Rada şi soldatul Nan, s-a hotărât să intervină. Mai ales când aflase că fuseseră numiţi.

îl ştia pe caporalul Rada. Era în adevăr curajos, dar mai cunoştea şi motivul pentru care nu se oferise voluntar. Nu era vorba de frică sau de altceva. Caporalul Rada era omul care ştia că ordinele sunt legi pentru subordonaţi. Trebuie executate fără murmur, fără şovăire. Primise ordin să

execute incursiunea, o va executa. Dar Ion era convins că mintea lui nu-i va fi la această acţiune. Caporalul Rada era căsătorit, avea doi copii. Nevasta lui murise în spital de vreo trei săptămâni. Părinţi nu avea. Singura soră, văduvă de război, luase copiii la ea până ce el, Rada, se-ntoarce acasă.

Pierderea soţiei îl schimbase mult. Despre durerea, despre gândurile şi temerile lui în legătură cu soarta copiilor, dacă el se va prăpădi, vorbise numai cu Ion. Comandantul de companie nu-i ştia situaţia, nu-i cunoştea frământările.

în ultimele lupte, caporalul nu se mai avânta în luptă decât numai când era încolţit.

Era un bun comandant de grupă, Rada. Fusese decorat cu Virtutea Militară, dar îl putea acuza cineva de laşitate, pentru că se gândea atât de mult la soarta copiilor? Cu siguranţă că unul care cunoaşte sufletul omenesc nu l-ar condamna.

Hotărât să-i vină în ajutor, Ion Păpuşoi se apropie de comandant şi-i raportă:

— Să trăiţi, dom' colonel, am auzit fără să vreau că-i vorba de o incursiune. Vă rog daţi-mi voie să capturez eu mitraliera!

Uimit, colonelul Şerbu se uita când spre locotenentul Bratu, când spre Păpuşoi. Gândul îl duse la primejdia pe care trebuia s-o înfrunte, la Ioana şi misiunea încredinţată căpitanului Stavăr. Cu niciun chip nu vroia să-l expună acum când pacea era atât de aproape.

„Nu, n-am să-l las, îşi spune el. Dacă va fi nevoie, îl închid şi-l ţin arestat până se termină războiul. Numai aşa îl pot struni!”…

— Nu se poate! Pleacă cei numiţi de comandantul companiei. Tu ai altă misiune. Când va veni sergentul Oanţă, te vei înapoia şi o să faci câte incursiuni vrei.

— Dom' colonel, insistă Păpuşoi. Pe dom' caporal Rada îl cunosc foarte bine. Nu poate captura mitraliera. Moare

degeaba şi el şi soldatul Nan. Şi dumneavoastră aveţi nevoie măcar de o „limbă”, de un prizonier. Eu vă aduc şi „limba”, şi mitraliera.

— De ce crezi că Rada nu poate face treaba asta?!

— Pentru că nu va fi nici cu gândul, nici cu inima la incursiune. Are o situaţie grea, foarte grea acasă. O cunosc numai eu!

Şi începu să povestească.

— De când a primit vestea e alt om. Dacă moare, ce se va alege de copii, dom’ colonel? Dom’ caporal e cu gândul numai la soarta lor. E om, e părinte! El nu poate face treabă bună în incursiune. Mai ales c-a fost numit. Se duce, pentru că-i foarte disciplinat! Dom’ colonel! daţi-mi voie să mă duc eu. Până-n zori vă aduc „limba” şi mitraliera. Nu-i nevoie să meargă nici soldatul Nan. Lucrez mai bine când sunt singur.

Colonelul Şerbu şi-a dat seama că Ion are dreptate. În sufletul lui continua să se teamă de viaţa soldatului şi în acelaşi timp îl admira pentru excepţionala camaraderie. Ezită. Nu se putea hotărî să-i aprobe cererea. Şi ca să mai câştige timp, îl întrebă pe comandantul de companie:

— Ştiai situaţia caporalului?!…

— Acum o aflu pentru prima dată!

— Trebuie să-ţi faci timp să cunoşti fiecare subordonat, Bratule. Este esenţial să le cunoşti starea familiară, gândurile, preocupările. Şi ţine minte: în incursiuni, în situaţii speciale unde se cere extraordinară de mare încordare, precizie, dibăcie, e bine să te bizui pe voluntari.

— Domnule colonel, s-au oferit şi acum destui, dar sunt din cei veniţi de curând, tinerii. Au curaj, sunt avântaţi, dar le lipseşte experienţa lui Rada!

— Totuşi e preferabil să plece unul care se oferă, decât altul care nu se poate concentra la misiunea primită.

— Cât despre soldatul Păpuşoi, de când am luat comanda companiei, a executat două incursiuni singur, şi de fiecare dată a reuşit.

— Aşa-i, dom’ colonel, se simţi îndemnat Ion să

întărească spusele locotenentului.

— Bine, rămâi la companie, şi aşa cum mi-ai promis, te aştept până în zori.

— Neapărat mă întorc, raportă mulţumit Păpuşoi.

— Să vă dau un însoţitor până la comandament, domnule colonel?

— Nu-i nevoie, cunosc drumul, mulţumesc, Bratule!

Tulburat de presimţirea că l-ar putea pierde şi-l vede pentru ultima dată, colonelul Şerbu îl bătu pe umăr şi-i spuse părinteşte: „Să fii cu ochii în patru!”...

încă înainte de a porni incursiunea, colonelul Şerbu începuse să dea telefon la companie. „Să-mi lăsaţi legătura directă, permanentă cu a cincea!” ordonase centralistului de serviciu.

După miezul nopţii, cerul începuse să se acopere cu nori negri. Erau semne de ploaie.

Aflat în curtea postului de comandă, colonelul se uita în sus, ca şi când de acolo, de la ploaia care sta gata să se dezlănţuie, i-ar fi venit liniştea. Ar fi vrut să se pornească o ploaie torenţială, cât mai repede, pentru a avea motiv să contramandeze executarea incursiunii.

Gânduri negre şi o presimţire născută din frământare îi dau târcoale. „Acum înţeleg ce înseamnă să fii tată. N-am copii, dar simt că tremur pentru viaţa acestui băiat ca şi când ar fi al meu. E îngrozitor să suporţi ideea că ţi-ai putea pierde singurul fecior. Eu trăiesc de câtva timp acest sentiment nou pentru mine. Aş fi putut să nu-i aprob să plece, ori aş putea acum să opresc executarea incursiunii. Inima mă îndeamnă să fac aşa, pentru că simt ca un tată. Dar raţiunea, funcţia ce-o îndeplinesc, militarul din mine se împotriveşte. Misiunea trebuie, trebuie îndeplinită de el, sau de altcineva, pentru că am nevoie de informaţii...”

S-a uitat la ceas. Încă un sfert de oră până când urma să plece Păpuşoi. Ca să nu fie tentat de telefon a ieşit pe uliţă şi s-a plimbat un timp.

Cerul era tot întunecat, ploaia se putea dezlănţui în orice

moment.

„De n-ar ploua! Măcar o oră să mai ţină vremea aşa. E tocmai bună pentru acţiunea asta!” îşi spuse pornind cu paşi mari spre comandament.

Ceru compania a cincea:

— Tu eşti, Bratule?

— Eu, domnule colonel!

— Ce-i cu incursiunea?…

— A plecat de mai bine de jumătate de oră! Până acum e linişte, semn că totul merge bine!…

— Ai luat toate măsurile să-i asiguri reuşita?…

— Da, domnule colonel!…

— Bine, Bratule! Fii atent!… Îi spusese „Fii atent”, ca şi când comandantul de companie ar fi avut puteri extraordinare.

A mai sunat după un sfert de oră şi apoi din nou după vreo zece minute. De fiecare dată a primit acelaşi răspuns: „Nimic nou? E linişte şi cred că reuşeşte!”…

Trecuse mai bine de o oră, când deodată telefonul zbârnâii:

— Să trăiţi, domnule colonel! Aici locotenentul Bratu.

— Ei, ce-i?

— S-a-ntors, domnule colonel, chiar acum!…

— E sănătos?… fu prima întrebare.

— Sănătos şi s-a ţinut de cuvânt. A adus mitraliera cu doi servanţi.

— Extraordinar, exclamă colonelul, neştiind cum să-şi manifeste entuziasmul. E lângă tine, zici? dă-mi-l la telefon!…

— Să trăiţi, dom’ colonel. Mi-am îndeplinit misiunea, raportă Ion, luând poziţia de drepţi cu aparatul la ureche.

— Bravo, Ionică! Bravo, flăcăule! să-ţi dea un ajutor şi vino cu prizonierii aici. Bravo, băiatule!…

— Am înţeles, dom’ colonel, plec imediat. Să trăiţi!…

La postul de comandă un grup de ofiţeri, în frunte cu comandantul, îl aşteptau în curte.

Cerul era tot acoperit. Colonelul nu l-a mai privit, îi era indiferent acum dacă plouă sau nu… Pe Păpuşoi l-a îmbrăţişat cu căldură.

— Ia spune-mi, cum a decurs incursiunea? zise când au ajuns în birou.

Prizonierii priveau speriaţi în jur.

— Bine, dom' colonel! I-am luat şi pe ei, şi mitraliera. Poate, cine ştie, ne foloseşte…

— Dar n-au opus nicio rezistenţă? N-au strigat, nu s-au zbătut?!

— Dacă nu era ăsta mai bătrân, trebuia să mă mulţumesc numai cu unul. Când am ajuns lângă mitralieră, cel tânăr dormea acoperit cu mantaua. Pândea bătrânul. Mă pregăteam să-i sar în spate… M-a simţit şi s-a întors spre mine. Văzând că nu-s de-al lor, a ridicat braţele şi a şoptit ceva în limba lui.

Tânărul s-a trezit, s-a repezit la armă, dar n-a ajuns la ea, căci bătrânul i-a dat una în moalele capului de l-a lăsat lat. Credeam că l-a omorât. I-am făcut semn să ia mitraliera în spate şi să pornească spre ai noştri. Iar mi-a şoptit ceva, arătând spre cel de jos. Parcă se ruga. Am înţeles că vrea să nu-l lăsăm acolo. „Să-l luăm, mi-am zis eu! Poate nu-i mort, ci numai ameţit!”

El l-a luat în cârcă, eu, mitraliera, şi aşa, am ajuns la companie!…

Cât timp povestise Păpuşoi, prizonierul cel tânăr privea cu ură pe cei din cameră. Spusese ceva camaradului său scrâşnind din dinţi. Bătrânul i-a răspuns cu privirea blândă fără să-i ia în seamă nici vorbele, nici uitătura. Urmărea pe Păpuşoi străduindu-se să priceapă după expresia feţei lui şi a celorlalţi, ce soartă i-ar putea aştepta.

După ce translatorul i-a pus câteva întrebări generale ce se pun de obicei prizonierilor, pe măsură ce interogatoriul continua, toţi cei aflaţi în birou deveneau mai atenţi. Bătrânul îşi povestea viaţa cu lacrimi în ochi. Era tatăl băieţandrului care abia împlinise şaisprezece ani. Avusese

trei feciori. Unul murise în Polonia, al doilea în Ungaria. Nevasta îi fusese ucisă în timpul unui bombardament al aviaţiei americane. Era muncitoare împreună cu el la o uzină de armament.

Acolo lucra ca ucenic şi băiatul luat acum prizonier.

După distrugerea uzinei, toţi muncitorii au fost trimişi pe front indiferent dacă erau sau nu instruiţi. Aşa a ajuns să fie cu feciorul în aceeaşi companie unde, după ce fuseseră puşcaşi, au fost trecuţi după o sumară instrucţie la mitraliere.

Bătrânul avea idei potrivnice nazismului. Era urmărit, dar nu fusese arestat, pentru că niciodată n-a fost prins asupra faptului. Ura nazismul pe care-l considera o pacoste pentru ţară. Ura războiul, căci îi distrusese familia. Acest ultim copil, deşi îi cunoştea părerile, era îmbătat de doctrina nazistă.

Pe front, spera să se ivească prilejul să dezerteze, dar nu ştia cum să facă să-l ia şi pe băiat. Dacă i-ar fi dezvăluit gândul, cu siguranţă l-ar fi ucis pe loc.

Auzindu-l vorbind astfel, ura şi revolta tânărului n-a mai cunoscut margini. S-a năpustit asupra lui lovindu-l cu pumnul peste gură. Pe bătrân l-a năpădit sângele şi l-au podidit lacrimile.

Când ofiţerul informator şi Păpuşoi s-au repezit spre fiu să-l pună la punct, sentimentul patern l-a îndemnat să-i ia apărarea.

— Vă rog să nu-l bateţi!… Nu-i vina lui… Nu-l bateţi!…

După ce liniştea se aştenu din nou, bătrânul şi-a continuat povestirea… Ştia că soarta prizonierului e grea şi necunoscută. Dar era sigur că moartea nu-l pândeşte mai mult ca în mijlocul propriilor lor camarazi. Nu se gândea decât la salvarea băiatului cu nădejdea că timpul, evenimentele, viaţa, îi vor deschide ochii şi-i vor risipi încrederea într-o idee inumană.

Păpuşoi încremenise muncit de-o întrebare: „Cum a ajuns fiul să-şi urască, să-şi lovească’ propriul tată?!”

După terminarea interogatoriului, şi-a făcut de lucru ca să rămână singur cu comandantul.

— Dom’ colonel! cum vine asta că feciorul a ajuns să-şi urască părintele atât de mult? De ce?!…

— Vezi tu, în Germania nu toţi oamenii sprijină, sau au sprijinit regimul fascist al lui Hitler. Sunt destui care-şi iubesc cu adevărat ţara. Unii s-au împotrivit, şi au fost lichidaţi. Alţii, cum e acest prizonier, tac şi aşteaptă schimbarea. Şi unii, şi alţii au încercat să-şi îndrume copiii pe calea bună. Dar cei mai mulţi n-au reuşit, pentru că acolo, în Germania, din cea mai fragedă vârstă, tineretul este hrănit cu ideea de ură, de trufie, de sfidare şi dominare. Li se spune că poporul german e ales să conducă lumea. Şi tinerii, aşa cum sunt de obicei, entuziasmaţi, înflăcăraţi, dornici de fapte mari, cred orbeşte tot ce li se spune. Sunt îndrumaţi să-şi pîrască profesorii, să-şi denunţe fraţii şi părinţii. Şi mulţi aşa au făcut…

Nu-i de vină tineretul german! Vina o poartă cei de la conducere care le-a stricat sufletul, le-au ameţit mintea şi au cultivat în ei cele mai josnice deprinderi. Mă uitam la tânărul ăsta; câtă trufie, câtă sfidare faţă de noi! Îi citeam ura cumplită împotriva noastră!

— Când l-am văzut că-şi loveşte tatăl, îmi venea să-i crap capul. Dar felul cum s-a purtat când dom’ căpitan de la informaţii a încercat să-l descoasă, mi-a plăcut!

spuse Păpuşoi.

— Cum?!… Ţi-a plăcut că ne înfrunta, că ne privea cu ură şi refuza cu încăpăţânare să răspundă la întrebări?!…

— Mi-a plăcut, dom’ colonel! Mi-a plăcut pentru că mi-am adus aminte cum m-am purtat eu când am fost prizonier. Şi eu i-am înfruntat pe cei de la masă care-mi puneau întrebări. Am răspuns numai ce-am vrut, sau am tăcut. M-au bătut, m-au închis în beci, dar nu m-au îngenuncheat. Am scăpat din mâinile lor şi rănit am ajuns la ai noştri. Când v-am raportat prin ce-am trecut, îmi aduc aminte că v-au dat lacrimile. Atunci mi-aţi mai dat o decoraţie. V-a plăcut

că m-am purtat ostăşeşte, aşa cum ne-aţi învăţat şi dumneavoastră şi comandanţii noştri. De ce atunci ostaşul care luptă împotriva noastră şi refuză să-şi trădeze camarazii tăcând, ori sfidându-ne, să-l judecăm greşit, sau să-l silim să vorbească?

Dumneavoastră, v-ar plăcea ca un luptător de-al nostru care cade în mâinile lor, să vă trădeze pentru a-şi salva viaţa, vorbindu-şi de rău patria?! Sunt sigur că aţi rămas mulţumit când un prizonier v-a dat informaţii, dar n-aţi vrea ca dorobanţii dumneavoastră să se poarte la fel.

— Aşa crezi tu?

— Când eram de vreo opt ani, m-am jucat cu nişte copii de-a hoţii şi jăndarii. Făceam parte din tabăra jăndarilor, deşi vroiam să fiu în cealaltă. Între haiduci se afla şi băiatul logofătului, cam de-o vârstă cu mine. Îl uram pentru că ducea altă viaţă decât a copiilor ne căjiţi. Ne privea de sus. Intr-o astfel de joacă l-am prins şi l-am dus la căpetenia noastră. Şi pentru că n-a vrut să spună nimic, l-au legat de un copac. L-au ciupit, l-au tras de urechi, l-au scuipat, i-au dat şi câteva vergi peste picioare. El însă a tăcut.

„Căpitanul41 jăndarilor a poruncit să-l dezbrăcăm şi să-l batem. Prizonierul începuse să plângă spunând că nu vrea să trădeze, pentru că aşa-i legea haiducească. I-am luat apărarea. N-a fost bătut. De atunci l-am îndrăgit… Acum e ofiţer, luptă pe front, şi sunt sigur că-i viteaz.

Dar ce-am văzut astăzi, n-am să uit toată viaţa. După mintea mea, eu zic că o ţară e puternică numai atunci când tot neamul e una, de la copil la bătrân.

Să mă iertaţi, domn' colonel, că mi-am spus părerea, care poate nu-i ca a dumneavoastră!…

Colonelul Şerbu îl asculta atent, admirându-i sincer itatea şi puterea de pătrundere. Îi plăcea omul cu sufletul deschis. Îi plăcea ostaşul care ştie să fie demn în faţa morţii. Întotdeauna laşii l-au dezgustat.

Ca militar nutrea un sentiment de respect pentru prizonierul care-şi ţinea fruntea sus. Niciodată nu se purta

urât cu cel care-l înfrunta. În sinea lui, admira calităţile unui adevărat soldat, indiferent de-i era prieten sau potrivnic, dar nu totdeauna le lăuda.

Atras de subiectul atins de Păpuşoi, îi explică pentru ce nu putea accepta atitudinea copilandrului fascist. Îi povesti exemple din trecutul glorios al neamului, din viaţa aspră şi grea a moţilor, în care captivii preferau moartea, trădării.

îi dădu exemplu din primul război mondial, când el însuşi fusese pentru câteva luni prizonierul nemţilor. Şi-i vorbi despre alte cazuri trăite pe frontul antifascist.

Ion îl asculta încordat cu răsuflarea tăiată.

începuse să se lumineze de ziuă şi discuţia aceasta dintre colonel şi soldat, de la om la om, ar mai fi continuat dacă asupra dispozitivului regimentului nu s-ar fi abătut un puternic bombardament de artilerie şi aruncătoare.

Aflaţi într-o localitate cehoslovacă transformată de fascişti în ruine, postul de comandă al regimentului ocupa o clădire cu ziduri groase. În sat se aflau numeroşi locuitori care nu s-au putut despărţi de bruma ce le mai rămăsese din agoniseala lor. O duceau greu. La lipsurile materiale se adăugaseră cele morale pricinuite de purtarea foştilor ocupanţi.

Cu toate acestea, tăria de rezistenţă, coeziunea şi speranţa le-au rămas neatinse. Se aflau la capătul suferinţelor şi-n pragul libertăţii.

— Domnule colonel, nemţii au dezlănţuit atacul. Au rupt apărarea la juncţiunea cu dreapta. Batalionul unu a fost respins. Primele tancuri au pătruns în sat!… raportează alarmat căpitanul Bucur, şeful biroului de operaţii.

— Ai legătura telefonică cu batalioanele?

— Numai cu doi! Cu batalionul unu, o am prin radio!

— Pericolul nu-i mare, căpitane Bucur. Semne bune.

Sfârşitul e aproape…

Ofiţerul cu operaţiile sta ca pe ghimpi. Aştepta să primească ordine spre a stăvili şi respinge pe inamic, iar comandantul manifesta după părerea lui un calm excesiv.

— Deocamdată să oprim tancurile! zise colonelul, ridicându-se de pe scaun şi punându-şi casca pe cap. Tot ce-i dorobanţ în sat, indiferent de grad, plutonul de pionieri şi tunurile antitanc să le nimicească. Compania din rezervă să-şi prelungească flancul drept. Eşalonul întâi să nu mai cedeze un pas. Un pas să nu mai cedeze!...

Rostise ultimele cuvinte rar şi cu vocea puţin ridicată, privindu-l pe căpitanul Bucur în miezul ochilor. Apoi, dispăru pe uşă urmat de Ion.

Fasciştii pătrunseseră adânc în localitate. În jurul postului de comandă lupta se ducea cu disperare.

Un tanc ardea între case lovit în plin. Dorobanţii se luptau cu pistolarii ce le însoţiseră şi care acum se strecurau la adăpostul nopţii.

— Nu vă lăsaţi, copiii mei! Nu vă lăsaţi! striga colonelul Şerbu amestecat printre soldaţi cu puşca în mână.

Păpuşoi se furişă printr-o grădină şi se apropie de un tanc care deschisese foc violent cu tunul şi mitraliera. Cu o îndemânare uimitoare se târî lângă namila de oţel şi aruncă explozivul sub şenilă. Abia avusese timp să se adăpostească în şanţ. O bubuitură puternică, un nor de fum şi, „Tigrul”, începu să se învârte pe loc. Din urmă se apropia huruind un altul cu doi pistolari cocoţaţi lângă turelă. Doborî unul, iar celălalt, sări de pe tanc şi dispăru printre case. Se căţără, îi înfăşură turela cu foaia de cort.

închişi, cu vizoarele astupate, servanţii nu vedeau încotro să meargă, nu puteau să tragă cu armamentul. Calm, Păpuşoi agăţă un mănunchi de grenade de şenilă. După câteva secunde şi al doilea tanc, se rotea neputincios în loc...

Pe alte uliţe lupta era la fel de dârză. Cerul se acoperise cu nori zdrenţuroşi care se fugăreau minaţi de vânt. Răpuşi, cu tancurile distruse, atacanţii fascişti se retraseră. În direcţia unde luptau batalioanele, exploziile de aruncătoare, focul viu de infanterie şi strigătele puternice de „ura” vădeau iureşul contraatacului românesc. În mai

puţin de o jumătate de oră poziţia fusese refăcută.

Şapte „Tigri” falnici continuau să fumege, sau să stea într-o rină printre ruinele satului, ca o mărturie proaspătă a felului cum se bătuseră infanteriştii.

— A fost poate cea din urmă zvârcolire! zise colonelul Şerbu îndreptându-se spre postul de comandă însoţit de un grup de ofiţeri şi soldaţi.

Ion Păpuşoi era fericit că avusese prilejul să se bată în prima linie.

Până seara târziu pe front a fost acalmie. Adversarii îşi pansau rănile. La adăpostul întunericului, formaţiunile de spate, serviciile forfotesc. Se cară muniţie, se aduce şi se distribuie hrană, se evacuează răniţii, se fac remanieri în dispozitive.

Obosit peste măsură, la ordinul colonelului, Păpuşoi se duse să se odihnească în grajdul din aceeaşi curte. Se împrietenise cu conductorul de la căruţa popotei. Când avea un pic de răgaz se ducea la el. Îi plăcea să tăifăsuiască stând tolănit în fân.

Somnul l-a prins repede şi avusese un vis: războiul se terminase. Regimentul ajunsese la graniţele ţării, unde s-a oprit două zile să facă pregătirile pentru defilare. Poposiseră pe o pajişte verde la marginea unei ape străjuită de sălcii pletoase.

Când au intrat în ţară, i-a întâmpinat o mare de oameni. În frunte, îmbrăcate în costume naţionale alese, se aflau mama lui şi Ioana. Mama s-a repezit spre el şi-l îmbrăţişă. Atât îl strângea de tare că aproape nu mai putea respira. Ioana rămăsese câţiva paşi în urmă cu batista la ochi. Tocmai se apropia de el, când s-a simţit zgâlţâit puternic, şi-o umbră aplecată deasupra lui, îi striga:

— Scoală, Ioane! A venit pacea! Pacea!...

— Cine a venit, mă? sări buimăcit punând mâna pe armă.

— Pacea! Nu mai e război! E pace! Pace! continuă să strige conductorul.

Păpuşoi se uită în jur nedumerit. Pe front, în linia întâia se

auzeau ca şi-n alte nopţi schimburi de focuri rare. Ici colo, câte o rachetă după ce lumina un timp, se topea în întuneric. Doar în sat se simţea larmă înfundată. În uşa comandamentului desluşi umbre agitate. Frânturi de cuvinte ajungeau până la el, fără să le înţeleagă.

„S-o fi scrântit băiatul ăsta”! îşi zise când îl văzu sărutându-şi caii legaţi de căruţă şi-l auzi spunând:

„E pace! Pace, căluţii mei dragi! Trei zile vă dau să mâncaţi cât ovăz vreţi!”...

Ca să se convingă ce se întâmplase, se îndreptă spre grupul din faţa uşii postului de comandă. Căpitanul Bucur da ordine unor agenţi care imediat ce porneau spre destinaţie, nu se puteau abţine să nu strige:

— E pace! Pace! S-a terminat războiul!...

„Deci e adevărat!” îşi zise stăpânit de o emoţie greu de zugrăvit.

În biroul colonelului era lumină. Mai mulţi ofiţeri se adunaseră în jurul lui. Erau veseli... Din camera centralei telefonice răzbăteau crâmpeie de convorbiri din care desprindea dar cuvântul: Pace!

Un radist care-l cunoştea îi spuse că s-a anunţat pe tot frontul capitularea nemţilor. Ştirea fusese transmisă de posturile de radio. Tot el îi spusese că ai noştri au trimis ofiţeri să ia legătura cu unităţile fasciste din faţa diviziei. Se aştepta doar răspunsul, care nu putea fi altul decât depunerea armelor.

Vestea cea mare se răspândi ca fulgerul până la cel mai izolat puşcaş din prima linie. Dar spre dezamăgirea generală, lucrurile nu s-au petrecut după cum se spera.

Nu se scursese niciun ceas de când cuvântul sfânt de „pace” fusese rostit că, după un bombardament violent, nemţii porniră la atac.

...Trecuse de miezul nopţii. Dorobanţii se bat cu ură, rezistă cu înverşunare şi resping atacul. Sunt pierderi grele şi la unii, şi la alţii...

Trei zile şi trei nopţi au continuat luptele pe frontul

diviziei. Aici, ca şi în alte puncte, s-au găsit comandanţi fascişti care n-au vrut să recunoască depunerea armelor. Sute de vieţi s-au mai stins de ambele părţi pentru un război care se terminase.

În dimineaţa celei de a treia zi căzuse eroic în fruntea subunităţii plutonierul Petcu. Doar el scăpase teafăr dintre subofiţerii care luptaseră în prima linie. Avusese o moarte grea. Explozia unei bombe de aruncătoare îi retezase ambele picioare. Doi sanitari aplecaţi deasupra lui îl priveau neputincioşi cu lacrimi în ochi.

în culmea durerilor, Petcu a avut tăria să scoată din buzunarul de la piept o fotografie. Din ea îl priveau veseli cei cinci copii strânşi în jurul soţiei lui. În hohote de plâns, rostea ca şi cum le-ar fi vorbit: „Pentru voi mor! Pentru voi, dragii mei!”

Când şi-a dat seama că puterile îl părăsesc şi se stinge, a rostit şi el ultima dorinţă a celor care cad pe câmpul de luptă: „Aveţi grijă de ei!”

Pentru lichidarea acestui ultim focar de rezistenţă, comandamentul român, împreună cu trupele sovietice, au hotărât să execute un asalt decisiv, masiv sprijinit de puternice formaţiuni de aviaţie, unităţi de artilerie şi tancuri.

Frontul era atât de înţesat de trupe, încât luptătorii stăteau aproape unul lângă altul pe o mare adâncime. Într-o groapă se aflau câte doi soldaţi. S-au executat la iuţeală locaşe de tragere, şanţuri şi adăposturi. Totul fusese pregătit cu minuţiozitate. Se folosea o enormă cantitate de armament spre a se evita pierderi de vieţi omeneşti.

…Noaptea de Îl spre 12 mai, în jurul orelor 22,00…

Alţi ofiţeri de legătură plecaseră dincolo de linii spre a chema încă o dată pe cei încăpăţânaţi la raţiune. Trebuia să li se explice că o simplă apăsare pe buton, o singură comandă şi uriaşul tăvălug de foc, oţel şi trupuri ar fi inundat şi nimicit ultima insulă a războiului.

Era aproape de miezul nopţii. Nimeni nu dormea. Toţi

cunoşteau ce urma să se întâmple a doua zi. V a fi ultimul asalt...

Pândarii scrutează întunericul cu ochii înfipţi spre poziţia fasciştilor. În şanţuri, în locaşe de tragere, în adăposturi se ţes discuţii, se deapănă gânduri, se exprimă încrederea, dar şi îndoiala în legătură cu atacul. Teama că s-ar putea ca viaţa să li se curme când războiul luase sfârşit, da multora târcoale, dar nu vroiau să şi-o mărturisească.

Moartea stupidă, nedreaptă a plutonierului Petcu îi obsedau pe cei care l-au cunoscut. Gândul le zboară mai insistent spre cei de acasă. Îşi dau seama că, dacă fasciştii au să refuze şi de data aceasta să depună armele, vor rezista cu disperare, şi asta ar fi însemnat pierderi în rândul atacanţilor, cu toate că-s sprijiniţi de o formidabilă tehnică de luptă.

Grăuntele de nelinişte frământa sufletul tuturor celor din prima linie, comandanţi şi soldaţi.

în gropi individuale lărgite în grabă, într-un crâmpei de şanţ ori într-un adăpost, ostaşii români şi sovietici îşi vorbesc prin semne, sau folosind stâlcit câteva cuvinte prinse de la alţii.

Despre ei, despre ai lor şi despre viitor îşi vorbesc aceşti tineri înfrăţiţi pe câmpul de luptă, gata să scrie încă o filă a unei prietenii în cel din urmă atac al celui mai crâncen război. Îşi strâng mâinile, se bat prieteneşte pe spate, râd, dar nu-şi mărturisesc din mândrie şi demnitate gândul comun.

Ion Păpuşoi sta ca pe jar. În aceste zile nu ştia cum să găsească prilejul să se întoarcă la companie. I-ar fi raportat colonelului Şerbu, dar nu îndrăznea. Îl vedea tare mâhnit pentru că regimentul trebuia să mai dea un tribut de vieţi.

Se aşezase pe un capăt de lemn aproape de intrarea în comandament şi fuma gânditor o ţigară. Din camera centralei telefonice se auzeau zbârnâituri şi apeluri.

Deodată, la început în câteva puncte, apoi pe întregul front, prima linie germană deschise focul. Românii nu

răspund…

— Iar ne atacă!…

— Âsta-i răspunsul, mama lor!…

— Au respins „01tomatu”!… izbucneau pline de revoltă glasurile ostaşilor din jurul postului de comandă.

În toiul acestei stări de încordare şi indignare, strigătul unui soldat cocoţat pe vârful unei şuri strecură în suflete o nouă rază de speranţă.

„Fraţilor, nu ne atacă! Trag în sus! Se văd trasoarele! Trag ca la nuntă! E semn bun, fraţilor!”…

Coama şurii deveni neîncăpătoare; copacii mai înalţi fură asaltaţi. Cei ajunşi sus, rămân înmărmuriţi. Cei de jos cer lămuriri, vor să ştie ce se petrece acolo. Se aud exclamaţii, se strigă unul pe altul. Credinţa că atacul nu va avea loc e generală.

Poziţia nemţilor părea că luase foc. Tot armamentul din prima linie aruncă în cadenţă vie puzderie de trasoare. Rachetele îşi încrucişează traiectoriile, risipind sute de stele colorate. În fund, departe, prind să bubuie tunurile zvârlind obuze luminoase. Trag şi aruncătoarele salvă după salvă! Câteva fâşii puternice şi lungi de lumină spintecă noaptea, căutând parcă ceva, când pe bolta cerului, când pe pământ. Proiectoarele par mânuite de copii puşi pe joacă. Speranţa că nemţii au capitulat, devine certitudine. Telefoanele zbârnie de la companie la batalion, de aici la regiment, apoi, mai departe. Cei mari cer lămuriri subunităţilor din prima linie. „Ce este la voi? De ce trag nemţii? Fiţi atenţi! Nu le răspundeţi!”…

Luptătorii din prima linie nu trag. Sunt La posturi, „Cine ştie dacă după asta nu pornesc la atac!” îşi spun puşcaşii cu mâna pe trăgaci, cu ochii când spre inamicul din faţa lor, când la splendidul spectacol, dar cu flacăra speranţei aprinsă în suflete.

Din şanţurile nemţeşti, se ridică în picioare din ce în ce mai multe siluete. La lumina rachetelor care se îndesesc, se văd bine. Nu-s în formaţie de atac. Stau pe loc cu faţa la

români, agită armele, trag în sus cartuşe trasoare şi strigă ceva care înseamnă cu siguranţă bucurie…

— Spun că războiul s-a sfârşit! traduse comandantul companiei a cincea. E pace! Pace, băieţi!…

Această tălmăcire a fost de fapt semnalul la care şi românii au început să tragă tot în sus, tot cu trasoare. Focul se întinde cu repeziciune. Trasoarele zburdă cu miile prin văzduh, rachetele nu lasă o clipă întunericul stăpân. Mugesc şi tunurile noastre. Şi cele de pe tancuri trag. Trage şi antiaeriana spintecând cerul cu săgeţi de foc. Conuri subţiri şi adânci de lumină se întâlnesc sus de tot, ca şi când ar căuta un avion ascuns în întuneric.

Privind imensa cupolă ţesută din focuri şi lumini, trăieşti sentimentul că, peste capul tău, foştii beligeranţi şi-au dat mâna.

Zgomotul asurzitor al gurilor de foc de diferite tipuri şi calibre pare o răzvrătire a pământului împotriva văzduhului. O demonstraţie măreaţă, pe care cei care au trăit-o, n-o pot uita niciodată.

Un spectator străin de toate dramele ce-au zguduit atâtea cămine şi popoare ar fi desigur entuziasmat de splendoarea originalei serbări nocturne. Dar cel care-a luat parte la cea mai crâncenă înfruntare dintre bine şi rău, dintre omenie şi barbarie, dintre libertate şi tiranie; văzând cum sub ochii lui se mistuie ultimul focar al războiului, încearcă puternicul sentiment de mândrie că face parte din milioanele de făuritori ai acestui istoric eveniment… PACEA! …

Era în jur de ora trei. Zorile începură să spargă noaptea. Stelele pălesc una câte una. Tunurile, armamentul automat şi puştile continuă să bată, rachetele şi proiectoarele nu-şi încetinesc o clipă dansul feeric.

— „E pace, băieţii mei! E pace!” strigă cu vocea de bas colonelul Şerbu, ieşit în curtea postului de comandă după ce vestea îi fusese confirmată de divizie.

Se îmbrăţişează dorobanţii între ei. Ofiţerii cu soldaţii, cu

caporalii şi plutonierii. Vestea cea mare străbătu cu iuţeala fulgerului ogrăzile şi uliţele satului. Pătrunse în case şi trezi pe cei care abia aţipiseră. Entuziasmul deveni beţie „Pace? Pace?” rostesc românii şi cehii. Un bătrân ţăran îmbrăţişează cu lacrimi în ochi un ostaş român care se plecase să-i sărute mâna, zicându-i „tată”... Femei cu prunci în braţe plâng în hohote. Unele de amărăciune că soţii lor au fost ucişi de nemţi, altele, cu speranţa că cei aflaţi în corpul voluntarilor se vor întoarce teferi acasă.

O bătrână cu chipul blând al unei bunici ţine doi nepoţi de mână. La aflarea vestei n-a plâns. A încercat doar un sentiment de satisfacţie că fiul ei şi nora luaseră parte la lupta împotriva ocupanţilor.

Soldaţii îşi sărută caii, tovarăşii lor de luptă. Viorile, saxofoanele, ţambalurile, trompetele prind glas.

Se încing hore şi sârbe îndrăcite, care fac să fiarbă pământul sub tălpile dorobanţilor. Se aud chiuitori şi strigături.

.

— Dom’ colonel, vru să raporteze Păpuşoi, ieşind din umbră şi apropiindu-se de comandant.

— Vino încoace, Ionică! E pace, flăcăule! E pace! spuse entuziasmat colonelul Şerbu, prinzându-l în braţe şi sărutându-l.

Lui Ion îi ardeau obrajii de fericire. Se făcuse pace, visul lui era ca şi împlinit.

— Dom’ colonel! Acum că nu mai aveţi nevoie de mine, pot să plec la companie?

— De pază nu mai am nevoie, dar de tine da! Te poţi duce la companie. Acum sunt liniştit.

Păpuşoi n-a aşteptat să-i spună de două ori. A strigat un „Să trăiţi, dom’ colonel!” şi-a dispărut...

În prima linie siguranţa că de acum nu se va mai ucide om pe om se transformă în delir. Nimeni nu mai stă adăpostit. Cele două sute de metri dintre foştii vrăjmaşi, fâşia în care moartea zburdase în voie fu inundată de

siluete omeneşti.

Fără arme, neamţul dă mâna cu românul, cu rusul, ori cu uzbecul. Cuvântul pace rostit de fiecare în limba lui îi uneşte. Au aceleaşi dorinţi, şi poate acolo, între linii, s-a pus o cărămidă la temelia care va strânge cândva popoarele.

În compania lui Ion Păpuşoi ca şi în alte subunităţi se petrec momente zguduitoare, profund omeneşti. Doi ostaşi din aceeaşi comună, pe deasupra şi cumnaţi, după ce-au trăit îngrijorarea în legătură cu atacul de a doua zi munciţi de gânduri negre, dar hotărâţi să sfărâme ultima rezistenţă a fasciştilor, ies din adăpost, se îmbrăţişează şi plâng… Da, plâng de fericire…

În gropile unde se aflau alături un român şi un rus, scenele sunt şi mai emoţionante, pentru că oameni care nu cunosc limba celuilalt găsesc totuşi mijloace să-şi arate nemărginita bucurie.

Într-un loc, un sergent bronzat, ţăran din inima Olteniei, strânge în braţe şi sărută un colhoznic tătar. În altă parte, un muncitor din Leningrad izbucneşte în hohote de plâns şi îmbrăţişează un petrolist din valea Prahovei. Gândul că vor porni în curând spre casă, încălzeşte sufletul fiecărui luptător indiferent de grad ori vârstă, indiferent din ce neam face parte.

într-o groapă tătărască din centrul companiei a cincea, retras de camarazi, un soldat îşi trăieşte drama tăcut, străin de tot ce vede şi aude în jur, fumând ţigară după ţigară. E singurul ostaş care nu se bucură de terminarea războiului. Se înapoiase din ţară de câteva zile după un concediu de o lună. Era cel mai mic dintre cei cinci băieţi ai unui invalid de război din judeţul Olt. Tatăl îi murise când era copil. Alături de mama, munciseră cu toţi pe moşia boierului pentru o bucată de pâine.

Trei dintre fraţi muriseră pe front în 1942. Doi în vară, al treilea pe toamnă. Cel de al patrulea se înapoiase în 1943 fără un picior. Şi el, mezinul, împotriva voinţei lui se căsătorise când a plecat în armată, cu fata unui ţăran

înstărit. N-a vrut să facă pasul ăsta, dar mama lui bolnavă, dornică să vadă pe cineva lângă ea şi să alunge sărăcia din casă, insistase tare mult. Gândul îi rămăsese însă la Tincuţa, fată bună, orfană, dar săracă. Se iubeau cu patima de care sunt în stare sufletele oamenilor cinstiţi. Se legaseră prin jurământ să-şi unească vieţile.

Din ziua nunţii, sufletul lui era pradă unei permanente furtuni şi mustrări de conştiinţă. Nevastă-sa îi născuse o fetiţă. Cât timp a fost în ţară, femeia s-a purtat bine, dar după plecarea lui pe front, s-a încurcat cu feciorul boierului.

Când s-a dus în concediu, a găsit-o în spital. Moaşa, vecină de casă, îi spusese de cum îl văzu, pentru ce fusese internată. Rămăsese grea...

Tot satul ştia de ruşinea lui. Ca să uite, lucra în câmp din zori şi până noaptea. Se apucase de băut şi când era treaz, căta numai în pământ. Ar fi vrut să se răzbune, dar n-a făcut-o pentru că-l implorase mama şi fratele să n-o facă.

Se înapoiase pe front hotărât să moară, să caute moartea... Pentru asta ceruse să fie mutat de la mitraliere, în compania cincea de puşcaşi. În această nouă subunitate, luase parte la câteva acţiuni periculoase din care scăpase neatins.

În clipele de răgaz, ori noaptea, când alţii aţipeau, Stan îşi muncea mintea stăpânit de gândul răzbunării. Dorea o răzbunare pe măsura suferinţelor şi a ruşinii îndurate. Cum va face, ştia el, dar îl chinuia întrebarea: „Ce va urma după asta? Ce se va întâmpla cu el? Cei care îl vor judeca, vor ţine seamă de felul cum se bătuse pe front şi-l vor ierta?! Cu siguranţă că nu, şi atunci va fi nevoit să-şi petreacă restul zilelor în puşcărie, unde viaţa va fi mai apăsătoare ca moartea.”

Singura licărire care-l îndemna să renunţe la răzbunare era fetiţa...

„Nu! nu pot trăi fără să mă răzbun! Aici pe front, trebuie să-mi găsesc sfârşitul!” – îşi spunea ori de câte ori încerca să găsească un răspuns la frământările lui.

Când a aflat că a doua zi se va dezlănţui ultimul atac, şi-a zis: „Dacă mai scap şi mâine, sunt un om pierdut! Am să mă avânt cu pieptul deschis asupra unei mitraliere nemţeşti!...”

Cu această hotărâre îl găsise sfârşitul războiului.

Stan n-a simţit nimic din zguduitoarea emoţie şi fericire pe care camarazii săi o trăiau. Pe el, pacea aceasta picată din senin l-a dezamăgit, l-a înfricoşat. În companie nu-i cunoştea nimeni drama şi nici viaţa. Se ferea de toţi, ocolea întrebările şi iscodirile.

Când venise în companie, aflase despre faptele lui Păpuşoi. De câteva ori au stat de vorbă când grupa lui de mitraliere sprijinise compania cincea. Asta s-a petrecut înainte de plecarea în concediu. S-au simţit atraşi de la început unul de altul. Între ei se înfiripase o simpatie reciprocă. O prietenie.

Când colonelul Şerbu i-a spus că se poate înapoia la companie, Păpuşoi n-a mai zăbovit. De la centrala telefonică, a prins în palmă firul care ducea la batalion.

— Uite, ia-l p-ăsta în mână. Sau, dacă eşti grăbit, poţi merge fără el. Ţine drumul drept spre turla bisericii. După vreo cinci sute de metri dai de companie. De altfel, la lumina rachetelor te orientezi uşor... îi spuse centralistul, când a ajuns la punctul de comandă al batalionului.

Nici n-a mers zece minute până la comandantul de companie. De aici, a pornit spre pluton. A trecut fericit printre camarazii, care cântau şi jucau de bucurie. Tot uitându-se după trasoarele şi rachetele ce împânzeau cerul, era gata să cadă într-o groapă. L-a oprit o voce care-i vorbea dinăuntru şi umbra unui ostaş ce sta cu o parte din trup afară.

— Fii atent pe unde calci, camarade! E păcat să-ţi rupi picioarele...

— Care eşti mă?!

Umbra nu i-a răspuns, dar când s-a plecat, l-a recunoscut.

— Tu erai, Stane?

— Eu…

— Ce-i cu tine? Ţi-e rău, ori nu te bucuri?!

— Nu mi-e rău, şi nici nu mă bucur!…

Păpuşoi s-a aşezat pe pământ. A ieşit şi Stan din groapă. Au aprins câte o ţigară…

în singurătatea lui, năpădit de gânduri negre, deznădăjduit, mai singur cum nu fusese niciodată, Stan ajunsese în situaţia când nu mai putea răbda. Simţea nevoia unei spovedanii, unui sfat bun, a unei încurajări, chiar dacă era degeaba. Ivirea lui Păpuşoi, singurul din companie căruia îi putea vorbi, i-a strecurat în suflet un strop de mângâiere şi speranţă.

Ieşise din adăpost hotărât să-i spună totul. După ce-a tăcut un timp privind în pământ şi fumând, i-a povestit durerea. Când a sfârşit, se simţea un pic mai liniştit. Piatra care-i apăsase sufletul aproape sufocându-l, parcă dispăruse.

Cât timp îi vorbise noul prieten, Păpuşoi îşi da seama din ce în ce mai mult că el nu i-ar putea da un sfat. În locul lui, nici el n-ar putea răbda ruşinea şi n-ar putea trăi fără să se răzbune. „Ne asemănăm mult la fire” gândea în timp ce-l asculta.

— Pentru toate astea, eu zic să mergem la dom’ colonel Şerbu. E un om cu multă minte, drept şi cu inima bună. Ascultă, Stane! Ai încredere în mine? îl întreabă apucându-l de umeri şi căutându-i privirea.

— Am! Că doar pentru asta ţi-am vorbit…

— Atunci nu te sfii, să mergem la dânsul. Poate chiar azi îl găsim liber…

Treptat, pe nesimţite, tunurile încetară să mai bată, reflectoarele îşi stinseră luminile, armamentul automat şi puştile se potoliră. În sfârşit, se aşternu o linişte întreruptă ici şi colo de câte un glonţ trasor. Stelele se stingeau, zorile spărgeau noaptea, aruncând peste fostul câmp de luptă o lumină ce dă firii conturul real.

Pacea se născuse într-o splendidă zi de mai... Pe măsură ce timpul trecea, deasupra unei păduri dese ca peria, o lumină roşie, apoi sângerie, anunţa primul răsărit de soare, simbol al hotarului între ultima noapte de război şi prima zi de pace.

Ostaşii ambelor tabere urmăreau înmărmuriţi acest impresionant răsărit cu sentimentul că dincolo de el, văd zorii unei lumi mai bune, fără războaie şi ură.

La începutul acestei dimineţi, se treziră şi clopotele. Dangătul lor purtat de uşoara adiere a unei boare de vânt pe zeci de kilometri în jur, vestesc într-un mod impresionant, cutremurător, o epocă nouă lumii.

Oameni care urmau să se năpustească unii asupra altora îşi scot căştile: unii se bucură pentru victorie, alţii se roagă ca înfrângerea să nu fie prea amară. Şi totuşi, un gând, o dorinţă comună îi uneşte. Sunt fericiţi că supravieţuiesc şi hotărâţi să apere pe viitor pacea...

Când soarele se ridicase puţin deasupra pădurii, părând că stă sprijinit pe ea ca un imens glob de foc, de pe marginea localităţii ocupată de nemţi, se desprinse o limuzină lungă neagră. Înainta încet pe şoseaua distrusă de bombardamente către linia românilor.

Aflat cu plutonul în flancul stâng al companiei, Păpuşoi şi alţi ostaşi se apropiară de marginea şoselei. Maşina trecu prin faţa lor ca la paradă. În dreapta şoferului, un ofiţer strângea în mâini un steag alb, ale cărui falduri se legănau uşor. În spate, un alt ofiţer alături de un civil îmbrăcat în negru. Toţi aveau ţinuta dreaptă şi gravă. Pe chipuri li se citea o mare tristeţe şi resemnare. Priveau înainte ca şi când n-ar fi văzut câmpul inundat de siluete omeneşti şi n-ar fi auzit strigătele lor de bucurie.

„Sunt parlamentarii!”... se auzi o voce groasă...

Şi clopotele mânuite parcă de o singură mână continuau să bată puternic mărind şi mai mult însemnătatea acestui moment istoric. „Deci, asta-i pacea! Asta-i sfârşitul măcelului care a făcut lumea să sângereze patru ani în şir...

Iată-i pe trimişii celor care l-au pornit, venind cu steagul alb să ceară pace! Câtă bucurie simţim noi care am biruit, şi câtă tristeţe trebuie să trăiască ei! Mulţumesc lui Dumnezeu că am ajuns să văd ziua de azi!” îşi spunea Ion, urmărind limuzina care ajunsese la primele case ale satului ocupat de români.

Era mândru că face parte din tabăra învingătorilor, că, atât cât a putut, a contribuit şi el la această izbândă. Involuntar, îşi umflă pieptul şi ridică mai sus capul. Şi mai era mândru pentru că fusese doborât un adversar bine pregătit, excelent dotat şi dârz.

Nu trecuse nicio jumătate de oră, şi din spatele satului, ţâşni spre vest detaşamentul mecanizat românesc, în cap, o coloană de tancuri urmată de; nfanterie purtată pe maşini, aruncătoare grele şi tunuri, unităţi de geniu. Trec într-o ordine perfectă care stârneşte admiraţie, respect şi încredere. Pe bolta cerului avioane de recunoaştere spintecă văzduhul ca nişte săgeţi lucind în soare, la înălţime mică.

Se încolonă şi infanteria. Compania din care face parte Păpuşoi mărşăluieşte în fruntea batalionului.

Până în localitatea ocupată de nemţi nu era mai mult de opt sute de metri.

De o parte şi de alta a şoselei lucrări genistice ale fostei poziţii nemţeşti. Şanţuri de tragere şi de comunicaţie, profil normal, amplasamente pentru mitraliere şi tunuri, adăposturi, reţele de sirmă ghimpată pe mai multe rânduri, rămase aproape intacte, arată cât de puternică era apărarea şi câte jertfe ar fi cerut atacul. Din loc în loc, cadavre ale foştilor apărători rămase pe câmp în cele mai felurite poziţii. Un neamţ între două vârste, avea faţa liniştită, pentru că murise imediat. Altul, cu figura crispată de durere. Unul, cu barba crescută, se târâse în şanţul şoselei. Era chircit, îşi adunase picioarele sub el şi înţepenise cu mâinile strânse în jurul mijlocului. Pe faţa lui îi stăruiau urmele chinurilor care-i îmbătrâniseră chipul.

Dincolo de şanţ, la numai câţiva metri, lovit probabil în timp ce-şi îndeplinea misiunea, un telefonist zăcea lângă un fir rupt. Din felul cum sta, se vedea că şi el suferise mult înainte de a-şi da sfârşitul. Era culcat cu faţa la pământ cu geanta lângă el şi trupul adunat în spasmele morţii. Braţele îmbrăţişaseră pământul în care-şi înfipsese degetele răsfirate.

Păpuşoi se uita la aceste trupuri neînsufleţite c-un sentiment de adâncă revoltă şi ură împotriva războiului. „De ce se luptă oamenii între ei şi se ucid fără să se cunoască, când pot trăi foarte bine în pace, în înţelegere?! Cine-i asmute şi pentru ce? când umăr la umăr, pot face ca viaţa pe pământ să fie mai dreaptă, mai bună pentru toţi!... Oamenii ăi mari care dau poruncă ca un popor să se năpustească asupra altui popor, au văzut ei oare atâta durere?!... Au ei rude care să fi sfârşit chirciţi într-un şanţ în chinuri cumplite! Cred că nu! Sau, dacă ar fi trimişi să lupte ei, ştiind că vor cădea muşcând din pământul în care-şi vor risipi ultima răsuflare, oare ar mai dori război?! Numai când aperi dreptul tău, glia şi graiul, poporul şi casa ta trebuie să pui mâna pe armă şi de e nevoie să-ţi dai viaţa.

Oamenii ăştia n-au murit pentru că şi-au apărat patria. Au căzut pentru că au fost crescuţi, învăţaţi să urască, să cotropească alte neamuri şi pământuri. Sau poate unii au fost forţaţi să lupte!”

Aşa gândea soldatul Ion, şi ca el, mulţi din cei care vedeau defilând prin faţa lor aceste urme hâde ale războiului.

Primele case ale celei dintâi localităţi în care vor pătrunde erau aproape. Fără comandă, ostaşii iau cadenţa, îşi aranjează ţinuta, trăind emoţia unei defilări de zile mari.

Populaţia ieşită la porţi, copiii căţăraţi pe garduri, întâmpină cu un entuziasm de nedescris trupele româneşti. Un curent, un flux asemenea unui câmp magnetic uneşte pe cei care merg, cu cei ce privesc şi aclamă...

Steaguri care ani de zile au stat ascunse flutură acum

libere într-o patrie liberă. Pe clădirea primăriei, alături de cel cehoslovac îşi leagănă faldurile un mare steag românesc.

În flancul drept al plutonului, Păpuşoi merge ca un automat. Gândul îl duce cu aproape un an în urmă. În drum spre gară, coloana din care făcea parte trecea prin-, tr-o mare de capete care-i aclama şi le ura izbândă. Marşul cântat de fanfară îi furnica pielea; simţea că pluteşte şi strângea cu putere arma, hotărât să facă fapte mari pe front.

Nu vedea nimic, nici în dreapta, nici în stânga. Privea drept în ceafa camaradului din faţă, de teamă să nu-l calce pe picioare.

De multe ori îşi adusese aminte de ziua aceea. Acum, trăia aceiaşi fiori. I se părea că toate privirile sunt îndreptate spre el şi-i pătrund în suflet. Încordarea şi emoţia creştea cu fiecare pas. Mai ales când a zărit fâlfâind tricolorul românesc a avut sentimentul că întreaga patrie le ieşise în întâmpinare cu frumuseţile, cu satele şi oraşele, cu bogăţiile şi cu oamenii ei. Atunci a simţit cât de răscolitoare este întâlnirea pe pământ străin cu acest simbol al ţării.

Sub puterea soarelui, asfaltul şoselei începuse să se încălzească. Pe partea rămasă liberă, trec într-o parte şi-n alta motociclişti cu ofiţeri de stat major şi agenţi călări. Deasupra, zburdă în voie avioanele care însoţesc coloana.

Şuvoiul de oameni şi tehnica de luptă alunecă greoi printre colinele înverzite ale Cehoslovaciei, ca un uriaş tăvălug pus să netezească un câmp răscolit de explozii.

În stânga lui Păpuşoi, un caporal sosit pe front la trecerea Tisei privi câteva clipe în urmă, apoi rosti cu tristeţe în glas:

— Mă… da puţini am mai rămas!…

În rânduri se făcu linişte. Figurile ostaşilor se înăspriră dintr-odiată. Tac şi, după felul cum se privesc, îţi dai seama că-s furaţi de acelaşi gând şi dau un singur răspuns omului ce-i făcuse să muţească. „Da!”… Am rămas tare puţini!…

Gradatul care curmase atât de brusc voia bună în pluton

pornise din ţară soldat. Se bătuse bine pe front. Fusese decorat şi avansat caporal. La Tisa, era aproape un copil cu faţa netedă, cu privirea blândă şi mişcări domoale. Acum, devenise bărbat în toată firea. Pielea îi era bronzată de vânt şi de soare. Intre sprâncene îi apăruse o cută adâncă, iar fostele gropiţe deveniseră două dungi lungi în obraji. Vorba nu-i mai era timidă, ci as-, pră şi tăioasă; mişcările energice, călcătura sigură şi ţinuta dreaptă.

„Cât de mult îl poate schimba războiul pe om!" îşi zise Păpuşoi gândindu-se că şi el se schimbase.

Micul grup denumit pluton îşi continua marşul. Nu se mai aud decât paşi călcând în cadenţă... Paşi apăsaţi şi lenţi care fac şoseaua să sune înfundat...

Sunt multe şi mari golurile în front; în inimi, însă, sunt fără margini. Fără margini şi dureroase...

În mintea pumnului de dorobanţi se ivesc una după alta figurile foştilor comandanţi şi camarazi. Crâmpeie din luptele unde aceşti bravi şi-au găsit sfârşitul vin nechemate, însoţite de amănunte pe care supravieţuitorii nu le vor uita niciodată.

Primul care tresăriise la vorbele caporalului a fost Ion Păpuşoi. Imaginea plutonului cu care pornise spre front îi apărea mai limpede ca oricând. Erau aproape patruzeci... Toţi unul şi unul. Printre ei cinci crivăţeni... Dintre toţi acei falnici flăcăi, doar el mai rămăsese teafăr. Restul, morţi, sau în spitale... „Unul singur11... Crunt fusese măcelul...

Se uită la sergentul major Stănescu.

Una după alta apărură umbrele celor care i-au fost comandanţi înaintea lui. Trei la număr. Primul, care a fost şi cel mai înflăcărat, învăţătorul Graur. Ce suflet avea omul acesta! Ultimul a fost şi cel mai bun prieten al lui, sergentul Zamfir...

Efectivele fuseseră de mai multe ori împrospătate, dar după fiecare atac, rândurile se răreau. Avusese mulţi comandanţi de grupă. S-au prăpădit şi ei. Suferise pentru fiecare în parte... Pentru fiecare soldat căzut îl duruse

sufletul.

Felul cum au sfârşit Faur şi Nistor îi veni în minte cu insistenţă. Ultimele lor cuvinte: „Ai grijă de ai mei!” îi sfredeleau creierul, şi nu ştia pentru ce s-a trezit scrâşnind din dinţi, şi-a strâns mai puternic arma în pumn. Poate că reacţia asta trăda hotărârea de a le împlini ruga sau poate teama că nu va avea puterea să facă nimic pentru ei.

Comanda prevestitoare, „Cadenţa!”, rupse firul unui gând început pe care-l înnoadă după repaus, când coloana porni mai departe.

Se simţea obsedat de o întrebare. Cum va ajunge în Crivăţ după lăsarea la vatră?!… Căci trebuia să se ducă s-o ia pe Ioana, poate şi pe moş Truţă. Ce va simţi când va intra în sat şi cum îl vor primi oamenii? Ce vor zice?!… Se muncea să-şi imagineze drumul de la gară şi întâlnirea cu ţăranii!…

Ar fi vrut ca oamenii aceia care în trecut îl priviseră cu ură şi dispreţ, să se poarte frumos. Aşa ar fi trebuit să creadă, dacă o voce tainică nu i-ar fi şoptit, că şi din partea altora nu s-ar putea aştepta la o primire caldă, ba, dimpotrivă…

Din cei unsprezece plecaţi la 23 August, în acelaşi regiment, numai el se întorcea teafăr. Ceilalţi nouă, morţi şi unul grav rănit într-un spital din ţară. Crivăţul devenit un sat al durerii, sat de văduve şi orfani, dăduse un greu tribut războiului. Anul trecut, aproape jumătate din femeile tinere rămăseseră fără bărbaţi. Acum, numărul lor era cu mult mai mare. Ce vor spune părinţii, soţiile şi copiii celor căzuţi când au să-l vadă?!…

…Mulţi în nemărginita lor deznădejde ar putea să uite că se purtase cinstit cu ei, că-şi făcuse datoria cum a putut mai bine pe front. Aceştia i-ar putea adresa vorbe de ocară.

Ce vină are el dacă a avut norocul să scape cu viaţă?!

Atât de mult îl obseda această întâlnire, încât începuse să-i fie teamă de întoarcerea în sat.

Se vedea coborând în gara mică mohorâtă cu hanul

dărăpănat în spate. Apoi...călcând desculţ praful fierbinte de pe drumul pe care, cu aproape un an în urmă, porniseră la unitate. Se vedea ajuns la crucea din deal, unde-şi luase rămas bun de la Ioana cu sentimentul că se despart pentru totdeauna. Se închipuia oprit pentru o scurtă odihnă şi năpădit de gânduri la umbra prunului de lângă cruce, fumând o ţigară, nehotărât şi mai emoţionat decât în prima zi de atac. Apoi, pornind cu bocancii atârnaţi pe un umăr, iar pe celălalt, cu traista în care mai avea câţiva pesmeţi şi, într-o batistă, decoraţiile româneşti şi străine. Vreo zece la număr...

La primele case, acolo unde şedea familia lui Faur, i se părea c-o vedea pe bătrâna gânditoare, pe băncuţa din faţa porţii cătând spre deal, cu mâna streaşină la ochi.

Era vremea demobilizării şi ea, de cum se făcea ziuă şi până noaptea târziu, sta în poartă şi aştepta. Primise veste de la regiment că feciorul îi murise, dar nu-i venea să creadă. „Poate-i o greşeală! Nu! Nu se poate. Băiatul meu nu-i mort!” îşi zicea agăţată de o speranţă fără rost.

Când îl va întreba de fiul său ce-i va răspunde? Că fusese un erou şi că-şi dăduse sufletul în braţele lui? Că se bătuse ca un viteaz din cărţi? O vor încălzi vorbele astea, sau poate nu-l va crede şi va continua să tot aştepte şi să tot întrebe? Ori, dacă va crede, cum se va uita la el? Ce va fi în mintea ei?! Şi ce va spune mai ales?!...

Mai la vale, în poarta casei încă netencuite, o femeie cu doi copii de mână... Alături, aşezaţi pe câte un pietroi, bătrânii lui Nistor. Şi ei ţin calea drumeţilor.

îi e teamă de întâlnirea cu nevasta lui. Se înfricoşează numai la gândul că va trebui să înfrunte privirile tăcute, nevinovate dar acuzatoare ale copiilor. Visul avut în cabană îi apăru ca un prevestitor de rele. Ce-i va spune femeii îndurerate, părinţilor copleşiţi de mâhnire?!... Aceleaşi vorbe ca mamei lui Faur?!... Nu va fi învinuit ori insultat?!...

Mai jos, aproape de postul de jandarmi, familia lui Zamfir îi va cere socoteală de ce nu l-a păzit, sau nu l-a ajutat mai

bine…

Şi ceilalţi, restul satului, cum îl vor primi?!… Iar el ce le putea spune acestor oameni!?…

„De ce-a trebuit să moară omul meu, tată a trei copii şi a scăpat ăsta, care n-are niciun rost, n-are pe nimeni în lume?!…

Pentru ce singurul meu copil s-a prăpădit, iar nepricopsitul ăsta trăieşte?!” aveau să se întrebe sau să-i şi strige în faţă oamenii loviţi de nenorocire, aflaţi în culmea disperării.

De un singur om îşi agăţase speranţa. De bătrânul

Crivăţ.

El ar fi putut să înfrângă pornirile răutăcioase ale oamenilor izvorâte numai din durere. În ’42 şi ’43 pierduse în Rusia doi feciori. Ultimii, sergenţi amândoi, căzuseră vitejeşte în Ungaria. Patru brazi seceraţi, dar moş Crivăţ cu siguranţă rămăsese tot cu fruntea sus, nu se clătinase.

Numai pe acest viteaz veteran de la Mărăşeşti îl vedea Păpuşoi, primindu-l cu sufletul deschis, îmbrăţişându-l ca pe copilul lui, lăudându-l că-şi făcuse datoria.

…„Dar dacă şi el s-a schimbat?! Dacă durerea îl doborâse?! Nu? Nu s-a schimbat! Moş Crivăţ nu se lasă! Se bate cu viaţa!…”

Cu toate că mult timp sătenii se purtaseră rău cu el, se simţea legat de locuri, de sat şi chiar de oameni.

O clipă mintea i-a fost străfulgerată de un gând. Să se întoarcă acasă noaptea şi tot noaptea, fără să-l vadă nimeni, să părăsească satul împreună cu Ioana. L-a alungat însă cu silă.

„Mă întorc de pe front victorios şi să mă furişez în sat ca un hoţ?!… Altul în locul meu ar intra în plină zi cu capul sus şi cu toate decoraţiile înşirate pe piept. Ce le-am făcut eu să mă tem de ei? De atâtea ori am înfruntat moartea şi acum să-mi fie frică?! De ce?”

…Mărşăluiau de aproape cinci ceasuri. Razele soarelui băteau fierbinţi drept în creştet. Armamentul greu se

schimba mai des; câte un ostaş, îşi scotea batista să-şi şteargă sudoarea de pe frunte şi de pe ceafă.

După un podeţ de beton, pe partea dreaptă în capul unui drumeag ce apuca spre un şir lung de porni, un agent de circulaţie cu banderolă la braţ indică schimbarea direcţiei de marş. Sosise timpul pentru haltă mare.

Un aer răcoros, proaspăt, parfumat, întâmpină coloana când se apropie de perdeaua de porni. Prin mijlocul ei, sclipea-n bătaia soarelui apa unui râu.

Pe pajiştea verde la umbra copacilor subunităţile se opriră. Ostaşii făcură piramide de arme şi de raniţe, îşi scoaseră vestoanele şi bocancii, apoi grupuri, grupuri, cu capetele descoperite porniră spre râu.

Oameni în toată firea zburdau ca nişte copii alergând desculţi spre albia râului. Nu se dezbrăcaseră de luni de zile, şi nu mai stătuseră liniştiţi pe malul unei ape, de când erau acasă.

— Când văd acest tablou, piramidele de arme, soldaţii făcând baie, pajiştea asta şi şirul de copaci, îmi aduc aminte de un episod neobişnuit din primul război mondial, povestea colonelul Şerbu unui grup de ofiţeri aflaţi în jurul lui.

Făceam parte din regimentul 32 Mircea. Aveam gradul de sergent şi comandam un pluton de puşcaşi. Era în zilele când se hotăra soarta ţării. Resturile armatei se găseau în aşa zisul „triunghi al morţii” din Moldova. Bătălia de la Mărăşeşti era în curs de desfăşurare.

După lupte grele, istovitoare şi în urma pierderilor mari, regimentul nostru fusese trecut în rezervă. Ne bucuram că avem prilejul să ne refacem cât de cât forţele.

în după-amiaza primei zile de repaus, făceam baie într-un râu aşa cum fac băieţii noştri acuma. Abia ne dezbrăcasem. Deodată gorniştii regimentului începură să sune alarma. Pe neaşteptate, nemţii au rupt frontul. Rezervele fuseseră consumate. Situaţia era atât de critică, încât orice minut de întârziere, însemna vieţi pierdute, frontul răsturnat,

dezastre… şi, poate chiar fiinţa neamului nostru periclitată.

Nu ne-am mai echipat. Ne-am prins pe mijloc centurile, am luat sacii cu muniţii pe şold, am smuls puştile din piramide şi-am pornit desculţi în pas alergător, în fugă, să-l dăm peste cap pe neamţ.

Atacam în cămăşi! A fost o încleştare extraordinară, impresionantă! în faţa „fantomelor albe”, ieşite ca din pământ, duşmanul a dat bir cu fugiţii. Prizonierii capturaţi au declarat că se crezuseră atacaţi de trupe coloniale.

După război, regimentul nostru, cu garnizoana în Ploieşti, defila la parăzi în cămăşi şi-n pas alergător, amintind felul cum se bătuseră înaintaşii la Mărăşeşti!…

încolonate, cu plutonierii majori şi artelnicii în frunte, sosiră şi bucătăriile. Subunităţile se strânseră pe plutoane în mici cercuri la umbră. Bucătarii în halate şi bonete albe scoase atunci din lăzi ca pentru sărbătoare, începură să distribuie mâncarea aburindă.

Un grup de instrumentişti şi solişti vocali, cei mai mulţi cu feţele arămii, înjghebară la repezeală câte o mică orchestră la fiecare batalion.

Un cântăreţ din compania lui Păpuşoi, venit de curând pe front, despre care se spunea că ar fi cântat şi la postul de radio Bucureşti, reuşi doar în câteva clipe să facă în jurul lui o tăcere de mormânt. Negru ca ceaunul, cu dintâi albi şi gene lungi, îşi lipise obrazul de vioara care răspundea supusă mângâierilor degetelor, şi cânta unul după altul cântece de dor.

Vocea-i era caldă, uşor tremurată, parcă a plânset, iar cuvintele în stare să înmoaie şi inima cea mai împietrită.

Nimeni nu mai mânca. Gamelele rămaseră jos, lingurile atârnau în mâini, iar ochii dorobanţilor cătau în pământ, paste coama dealului acoperit cu păduri, sau la buzele artistului.

De la cântecele răscolitoare, taraful trece la altele vesele, săltăreţe. Se încing hore şi sârbe îndrăcite…

Masa se terminase, dar nimeni nu vrea să se odihnească.

Numai Păpuşoi şi Stan retraşi pe malul râului, îşi fumează îngânduraţi ţigările.

— Mă duc la dom’ colonel să-i spun! zise Păpuşoi când îl zări pe comandant apărând pe pajişte.

— Să trăiţi, dom’ colonel?…

— Ce faci, Ionică?

— Bine, dom’ colonel. Aş vrea să vă raportez ceva…

— Zi-i… Te ascult!…

— Dom’ colonel, nu-i vorba de mine; am un camarad care-i într-o situaţie grea de tot… Mai grea ca moartea. Are nevoie de un sfat şi-un sprijin. E singurul care nu se bucură că s-a terminat războiul. Urăşte pacea!… M-am gândit că dumneavoastră l-aţi putea ajuta…

— Cum îl cheamă?

— Stan. Soldatul Stan din plutonul trei, dom’ colonel.

— Diseară după stingere veniţi la cortul meu! O să vedem ce-i de făcut!…

— Să dea Dumnezeu să poată face ceva! răspunse Stan cu un pic de nădejde în suflet, când prietenul îi spuse ce hotărâse comandantul.

Trecuse de ora 14,00 când regimentul se aşternu din nou la drum. În ultima localitate prin care au trecut până la căderea serii, populaţia i-a primit la fel de călduros ca şi până atunci.

Păpuşoi zări în uliţă un bătrân care semăna leit cu Moş Truţă. Dacă n-ar fi fost în ţară străină, putea să jure că-i el. Mergea şi se tot uita înapoi. Tocmai era să întoarcă capul înainte, când privirea îi fu atrasă de o scenă care-i umezi ochii.

O fetiţă de vreo doi ani cu bucle blonde îmbrăcată într-o rochiţă roşie ca focul se apropie cu un buchet de flori de ultimul pluton.

Stan ieşi din rânduri şi se lăsă-n genunchi în faţa ei. Scoase din sacul de merinde o păpuşă, cum avea să afle mai târziu, şi o dădu fetiţei care, de bucurie, îşi încolăci mânuţele de gâtul soldatului.

Ostaşul se ridică şi rămase câteva clipe nemişcat. O ţinea strâns la piept cu obrazul lipit de trupşorul ei firav.

O săltă în sus de mai multe ori, apoi, după ce-o sărută pe amândoi obrajii, o lăsă încet jos.

Luă florile şi porni cu pas legănat în urma companiei…

„Tare-i frământat bietul om!”, gândi Ion hotărât să facă orice spre a-l ajuta.

Marşul continua. O răcoare plăcută luase locul căldurii din timpul zilei. Pe direcţia de înaintare, acolo unde şoseaua trece peste o înălţime uşor împădurită, soarele începuse să coboare încet, încet, la fel cum se ridicase în zori, schimbându-şi treptat culoarea.

Din globul alb, fierbinte şi strălucitor, se transformase într-un disc roşiatic, pe care-l puteai privi cu ochii larg deschişi, se făcu sângeriu.

După ce se odihni câteva clipe pe creştetul pădurii, ca şi când şi-ar fi luat rămas bun de la ziua ce sta gata să se stingă, se trase cu discreţie dincolo de creastă, făcându-se tot mai mic, până când ajunse un punct roşu, apoi… nimic…

Venise seara. Aproape de piciorul pantei după care apusese soarele, regimentul părăsi din nou şoseaua, şi apucă pe un drum de ţară ce străbătea o luncă înverzită, presărată cu petice de arături proaspete şi copaci izolaţi.

Tabăra se instală sub poalele unei păduri tinere de stejar, nu prea deasă, curată, tăiată în două de albia unui pârâu care curgea de la vest spre est.

Nimeni nu simte oboseala unei zile de marş pe căldură.

Adunaţi pe regiment, trompeţii cântă sârbe şi hore înfocate. Se prind în joc ofiţerii şi soldaţii umăr la umăr, aşa cum au luptat pe front. Voia bună domneşte în toate subunităţile.

Cântăreţul tuciuriu e ascultat într-o linişte de biserică, şi sfârşitul fiecărui cântec e urmat de o furtună de aplauze, amestecată cu oftaturi, aprecieri şi rugăminţi.

— Bravo! Ce voce are!…

— Minunat!...

— Ia zi-i romanţa „Doi ochi albaştri!”...

— Sau „Smaranda” că-i grozavă!...

— O „haiducească”, că doar suntem la margine de codru...

Retraşi, fiecare cu gândul lui, Păpuşoi şi Stan, aşezaţi unul lângă altul pe un ciot de lemn, ascultă de la distanţă.

Un cântec de jale, l-a tulburat atât de mult pe Stan, încât s-a ridicat spunând: „Nu vreau să-l mai aud. Prea seamănă cu viaţa mea!”...

Porniră amândoi spre pârâu, unde murmurul apei acoperea în parte trista melodie.

MARELE APEL

Venise ceasul celui dintâi apel în timp de pace. Sergenţii de serviciu anunţă pregătirea. Cântecele încetează. Grupuri, grupuri, dorobanţii se îndreaptă spre corturi. Desfac piramidele de arme, îşi aranjează ţinuta şi aşteaptă semnalul de adunare.

O noapte caldă de primăvară. Liniştea cuprinsese totul. Foştii luptători sunt încordaţi. E încordarea născută din emoţia actului solemn ce va începe în curând. Un fel de slujbă la care se vor rosti nume de eroi căzuţi, ale căror figuri şi fapte vor defila rând pe rând, prin faţa supravieţuitorilor.

De pe cerul senin, o puzderie de stele trimit raze firave tremurătoare spre pământ. La picioarele şirului de porni s-au aşternut umbre lungi şi dese, în timp ce pîrâiaşul îşi rostogoleşte apele în valuri mici ce scânteie-n bătaia lunii. În liniştea impresionantă, şopotul apei seamănă c-o muzică divină. Feţele ostaşilor par mai bronzate, iar albul ochilor, mai alb.

Parcă şi natura se hotărâse să ia parte la acest apel, oferind omului victorios un cadru de basm.

În minutele care s-au scurs până la darea semnalului, lui Păpuşoi i-a venit în minte un atac de noapte dat pe un ger cumplit. De pe cer, luna plină, albă, indiferentă şi mai mare

ca oricând, scălda în raze de gheaţă pământul încremenit sub troieni şi biciuit de un vânt ascuţit. Răspândiţi în mici grupuri la poalele unei înălţimi ce trebuia cucerită prin surprindere, dorobanţii se luptau cu gerul... O noapte nespus de lungă şi grea; aproape o noapte polară. În zori, porniseră la atac prin zăpada viscolită. N-a fost un atac ca toate celelalte, ci o apropiere de inamic cu mers şi muncă de cârtiţă.

Fuseseră opriţi. Au atacat din nou după ce şi-au strâns rândurile rărite. Iarăşi asaltul fu stăvilit şi pironit în loc o zi întreagă. În sfârşit, printr-o acţiune disperată începută la căderea serii, când nemţii serveau masa, cuceriră acea blestemată înălţime.

Căzuseră mulţi dorobanţi... Unii şi-au găsit moartea îngropaţi sub nămeţi.

„Ah ce noapte a fost!... N-am s-o uit cât oi trăi!... Acum, când mă gândesc la ea, parcă mi-e frig, îmi vine să tropăi, să mişc braţele, să-mi frec palmele şi faţa ca atunci! Cred că şi-n luna lui cuptor o să dârdâi numai când am să mi-o amintesc!... Câtă deosebire între noaptea aceea de pomină şi cea de acum; o noapte caldă de mai, fără pericol, fără gloanţe şi fără morţi!..."

Câteva comenzi îl aduseră la realitate. De nouă luni de zile nu se mai făcuse apelul general. Ultimul, de altfel singurul la care luase parte, s-a desfăşurat pe platoul unităţii. Atunci, toţi au răspuns „prezent". N-a fost nimeni absent. Şi acum, câţi din cei care au pornit spre front, aveau să răspundă la apel?!...

În timpul războiului, apelul se făcea după situaţie, în cele mai felurite moduri. La adunarea pentru masă, dar de cele mai multe ori la începutul şi la capătul unei lupte. Când lupta se prelungea până noaptea târziu sau în urma unui atac dat prin surprindere de nemţi, la adăpostul întunericului, comandanţii de grupă şi de plutoane se strecurau târâş de la om la om, îi vedeau, schimbau cu ei câteva vorbe. Era şi acesta un fel de a face apelul. Se

verifica efectivele şi în acelaşi timp starea morală.

Ziua, cei căzuţi se numărau uşor. Se vedeau prăbuşindu-se când ici, când colo. Unul nu spunea niciun cuvânt. Altul îşi striga mama, nevasta ori copiii. Un altul rostea frânturi din cea din urmă şi cea mai fierbinte dorinţă unui soldat, gradat sau unui ofiţer oprit câteva clipe lângă el. Acesta îl asculta neputincios, îi spunea ori nu-i spunea vreun cuvânt, îl mângâia şi, sub privirile în care pâlpâia ultimul strop de viaţă, se ridica pornind mai departe la atac, trăgând şi strigând, urmărit de imaginea camaradului răpus, aşteptând rândul să îngenuncheze şi el, iar dacă mai avea timp, să-şi spună ultimul gând.

Când se lăsa seara, acel apel neobişnuit, devenit înfricoşător, aducea în faţa celor rămaşi figurile camarazilor căzuţi:

— Câţi au pierit, Mitrule? se interesa ofiţerul trecând în controlul subunităţii.

— Doi, dom’ sublocotenent! Fruntaşul Ghiţă Nicolae şi soldatul Marcu Ion…

— Să nu-i uităm! răspundea trist comandantul de pluton, pornind mai departe spre altă grupă.

Păpuşoi era unul dintre puţinii dorobanţi care au străbătut drumul din ţară până aici. Pe jos, prin salturi sau târâş. Peste o mie de kilometri… Grei şi dureroşi kilometri, la capătul cărora se afla izbânda…

Apelul acesta general era o întâlnire cu trecutul. O întâlnire cu cei morţi, când tuturor li se va părea că-i aud de dincolo de mormânt, amintindu-le: „Să nu uitaţi pentru ce-am căzut! Nu uitaţi ce v-am rugat!”…

— … Câteva sclipiri în bătaia razelor de lună… Gorniştii mânuiseră trompetele lustruite ca la paradă. Primul semnal de adunare răsună tulburător până în noaptea abia înscăunată, tăind răsuflarea regimentului de bravi, ale căror inimi băteau mai cu putere.

O scurtă frământare a pământului sub tălpile bocancilor, rândurile se întocmesc cu paşi mărunţi şi repezi. Apoi,

încremenesc într-o aliniere perfectă. Emoţia e generală şi creşte cu fiecare frântură de secundă.

în flancul drept, lângă comandanţii de companie, plutonierii majori cu registrul de administraţie sub braţ, ajutaţi de secretari care ţin în mână un felinar aprins, trăiesc şi ei fiorii actului solemn care va începe în curând…

O mică pauză, care tuturor le-a părut nespus de lungă fu urmată de un alt semnal, cel al apelului. Peste notele acestei emoţionante chemări se disting cele scoase de trompeta şefului gorniştilor. Un plutonier voinic, cu mustaţă mare, despre care se povestea că la inspecţia comandantului Corpului de armată, când a sunat „onorul la general41, spărsese trompeta, pe atunci era caporal. Îi era tare necaz că se făcuse de râs. Dar mare i-a fost surprinderea când generalul l-a felicitat şi avansat la gradul de sergent. După întâmplarea asta a hotărât să se reangajeze.

Cele din urmă sunete se fopiră lin în noapte. Din front, de la fiecare companie se desprind câte două siluete alăturate în pas cadenţat.

Unul după altul, registrele se deschid la prima filă. Foile lucesc sub razele lunii şi ale felinarelor. Încordarea nu mai cunoaşte margini…

Plutonierii stau cu ochii pironiţi asupra primului nume, care aminteşte de un om, de o viaţă. Fiecare ar fi vrut ca nu el să fie cel dintâi care va sparge tăcerea.

Faţa plutonierului major Cireş e gravă. Parcă i se pusese un nod în gât şi i se încleştase gura. Îi venea greu să înceapă Apelul. Mâinile îi tremurau şi două şiruri de lacrimi se prelingeau calde pe obraji.

Cu scrisul lui frumos însemnase numele fiecărui luptător în registrul de administraţie. Îi cunoştea pe toţi. Mulţi erau dintr-un judeţ cu el. În stânga şi-n dreapta, ceilalţi plutonieri începuseră apelul…

Numai el, cel mai bun gospodar, om trecut de cincizeci de ani, întotdeauna pildă celor mai tineri subofiţeri, tăcea.

Tăcea cu ochii împăienjeniţi aţintiţi pe primul nume…

Fusese oprit la partea sedentară, dar ceruse să plece pe front în compania pe care-o comanda unicul său fiu.

— Plutonierul major Cireş, începe apelul, ordonă căpitanul Radu comandantul companiei a şaptea.

Cu vocea sugrumată de emoţie, cu privirea pe cerul senin de pe care tocmai se desprindea o stea, tatăl eroului scoase un strigăt, care semăna mai degrabă cu răgetul unui animal rănit de moarte.

— Locotenentul Cireş Decebal!…

— Mort pentru patrie, se auzi răspunsul răspicat din front.

Din nou, plutonierul major a tăcut…

Şirul de felinare aşezate la depărtare egală stau plecate deasupra registrelor. La lumina lor, plutonierii strigă nume, unul după altul. Din front se aud răspunsuri felurite, căci, şi felurite sunt motivele absenţilor… „în spital14, „în concediu44, sau „mort pentru patrie! 44…

Pe toată linia frontului nu se aud decât chemări şi răspunsuri.

înapoia frontului, linia de corturi cu gurile întunecate străjuite în spate de marginea dreaptă şi înaltă a pădurii dă impresia unui decor în care se desfăşoară o impresionantă piesă istorică.

Se rostesc nume de ofiţeri şi subofiţeri, de gradaţi şi soldaţi în ordinea cum fuseseră înscrişi în registre.

„Mort pentru patrie11, se aude cel mai des. Cu fiecare nume, apare figura celui dispărut şi frânturi din viaţa şi faptele lui. Defilează prin memorie unul după altul, şiruri lungi de dorobanţi…

Pentru Păpuşoi, care cunoştea aproape tot efectivul companiei, aşa cum pornise pe front, fiecare nume era o lovitură. Privea ţintă faţa plutonierului care făcea apelul, luminată de felinar şi strângea arma puternic în pumn.

Numele sublocotenentului Graur Liviu i-a adus în faţă figura firavă a învăţătorului ardelean. Sergentul major

Nedelcu Ion, olteanul cel voinic, ager şi foarte curajos, tot în fruntea plutonului căzuse… „Sergent Zamfir!”… S-a cutremurat, când din front, cineva a răspuns „Mort pentru patrie!” Îi venea să strige: „Dom’ sergent Zamfir, n-a murit. E prezent!”…

Pentru el sergentul trăia…

Au trecut prin faţa lui şi Faur şi Nistor. Muriseră în braţele lui…

Apelul a fost lung, căci lung a fost şi drumul străbătut şi dese rândurile celor care-au luptat sub faldurile drapelului viteazului regiment de dorobanţi.

La trenul de luptă, la cel regimentar, la tunuri şi mitraliere, puţini erau caii porniţi din ţară cu unitatea. Cei mai mulţi sfârşiseră loviţi de glonţ sau schije, de foame ori de ger. Calul, acest animal inteligent, supus, apropiat de om, a fost un neclintit prieten al soldatului. Tăcut, cu samarul pe spate, cu muniţie, hrană ori purtând răniţi, străbătea locuri periculoase, aproape neumblate, mulţumindu-se, când foamea îi ajungea, cu ce i se da. De multe ori şi el, şi conductorii erau fiămânzi…

Frecvente au fost cazurile pe timpul grelei ierni când, aproape izolate în creierul munţilor, siibunitâţile au simţit din plin lipsa furajelor. În astfel de situaţii, aproape dramatice, soldatul nu şi-a părăsit prietenul. Cu mâinile îngheţate, scormonea cu baioneta sub zăpada întărită adunând fire de iarbă uscată, pe care fericit le oferea în podul palmei calului. Dacă munca îi era fără roade, împărţea frăţeşte bucata de pâine tare ca osul şi cutia cu pesmeţi.

în acest impresionant apel al păcii, conductorii îşi amintesc de primii cai. Erau şi ei eroi, pentru că şi ei îngenuncheaseră în luptă. În locul lor, se aflau acum prinşi în ham alţi cai buni, frumoşi, capturaţi de la nemţi, pe care soldaţii îi îngrijeau cu aceeaşi dragoste, şi le puseseră numele celor căzuţi. O iapă tânără, pursânge arab, frumoasă, aproape albă, capturată în seara ultimei zile de

război, fu numită „Pacea”. Şi sub acest nume fusese înscrisă în registrul de administraţie al companiei.

Apelul e pe sfârşite. Rând pe rând, registrele se închid. Plutonierii şi secretarii trec în front şi încremenesc în poziţia de drepţi.

Un singur felinar mai rămăsese în faţă. Plutonierul strigă ultimul nume!...

— Soldatul Năstase Ion!...

Din front, în mijlocul tăcerii care învăluia tabăra, comandantul grupei răspunse puternic: „Mort pentru patrie!”...

Unul după altul, chemarea şi răspunsul se rostogoliră în noapte în toate părţile...

...Soldatul Năstase Ion!... Mort pentru patrie...

Cheamă ecoul şi tot el răspunde ca un glas care vine de dincolo de mormânt, răscolind încă odată sufletele întregului regiment.

După ce ultimul plutonier trecu în front, trompeţii sunară „raportul” comandanţilor.

Pe companii, pe batalioane, apoi pe regiment, raportul e scurt, sobru. Se spune denumirea subunităţii sau unităţii, şi câteva cifre. Cea mai mică arată pe cei prezenţi, altele, pe cei aflaţi în concediu şi spitale. În fine, cea mai mare aminteşte pe cei căzuţi.

„MARELE APEL SE TERMINASE!...

Nici cele mai înflăcărate cuvinte n-ar fi putut pătrunde mai adânc şi cutremurător în inimile dorobanţilor, decât sobrietatea desfăşurării. Orice cuvânt ar fi părut gol, fără sens nepotrivit.

Din locul în care se afla plutonul de gornişti, alămurile sclipiră din nou. Scânteierea se stinse, şi un marş electrizant luă locul tăcerii.

Una după alta se încolonează companiile. Cei care au supravieţuit măcelului merg în pas cadenţat, cu frunţile sus şi piepturile larg desfăcute, vrând parcă să arate că vor purta cu mândrie steagul libertăţii pentru care cei absenţi

de la apel au luptat şi căzut.

Pluton după pluton, se opresc în faţa corturilor.

Grupaţi pe companii, ostaşii încep să cânte.

Într-o parte, răsună marşul dorobanţilor. În alta, se aude un cântec despre suferinţele ardelenilor sub jug străin. Într-un loc, unde se părea că s-au strâns mai mulţi, se cântă cel mai răscolitor marş românesc: „Eroi au fost, eroi sunt încă”.

Unul după altul corurile încetează, făcând loc liniştii, care coborî încetul cu încetul peste tabără.

Nu trecu mult şi din mijlocul plutonului de gornişti se desprinse o siluetă care făcu câţiva paşi înainte... Urmă o scânteiere de-o clipă...

Şeful trompeţilor, emoţionat şi fericit îşi netezi cu palma stingă mustaţa respectabilă, trase aer mult în plămâni, şi apoi, începu să sune cea mai frumoasă „Stingere” ce s-a auzit vreodată. A câmtat-o lung. De două ori cât ar fi trebuit. Fiecare notă era smulsă din fiinţa acestui om onest şi, dacă erai atent, puteai desprinde un uşor oftat. Cu pleoapele lăsate şi trompeta înălţată spre cer ca un tun antiaerian, se frământa şi suferea pentru fiecare modulaţie, absent la tot ce era în jurul său, stăpânit de o dorinţă pe care numai el o cunoştea. Plutonierul nu cânta, ci trăia „Stingerea”... O „Stingere” aparte care îmbina, îmtr-o tulburătoare armonie, trecutul cu prezentul, bucuria cu amărăciunea, liniştea cu zbuciumul, adevărul cu visarea...

Când primele note ale semnalului răsunară în noapte, una câte una, ţigările din faţa corturilor se stinseră strivite între degete sau pe pământ. Şoaptele se curmară, şi, oa-ntr-o sală de concert, unde trăieşti senzaţia ruperii de lumea pământească, toate fiinţele acestea omeneşti împuţinate, până ieri torturate dar neîngemunchiate de ororile războiului, ascultau cu răsuflarea tăiată.

Părea că natura întreagă, cerul cu puzderia de stele, pădurea cu arbori înalţi, iarba de pe pajiştea scăldată de lumina lunii se lăsaseră încremenite de muzica aceea divină. Parcă şi pârâul jucăuş şi zbuciumat din fire, nevrând

să piardă acest splendid prilej, se domolise...

Şi bravul trompetist, care amintea de pozele din cărţile de citire, unde un gornist dorobanţ sună asaltul Griviţei ori Plevnei, cânta neobosit... Pentru cine oare cânta şi cu cine vroia să se ia la întrecere?! Cânta pentru biruinţa omului liber, slăvea „Pacea”, anunţând stingerea ultimei pâlpâiri a catastrofei ce-a pârjolit pământul. El nu se lua la întrecere cu nimeni, vroia doar să spună în felul lui, ee-avea pe suflet...

Ultimele sunete se topiră în noapte cu tăcerea firească ce-a urmat atât de lin, încât orieât de atent ai fi fost, nu puteai sesiza clipa exactă ce desparte sfârşitul celei din urmă note, de începutul liniştii adânci.

Siluetele santinelelor începură să patruleze prin tabără, veghind somnul dorobanţilor. Două umbre care abia aşteptau clipa aceasta se îndreptară nerăbdătoare spre cortul colonelului Şerbu.

La marginea pădurii, pe un trunchi de copac răsturnat, departe de orice ureche curioasă, comandantul de regiment a ascultat drama omului care ura pacea. Trecuse de miezul nopţii, când cei doi prieteni au pornit spre corturile companiei, unde schimbul doi intrase în post.

Singurul dorobanţ care se temuse de pace se bucura c-o trăieşte. Furtuna din sufletul lui o risipise comandantul, în miezul primei nopţi care n-a mai fost tulburată de glonţ şi cutreierată de moarte. Târziu de itot s-a culcat şi colonelul Şerbu. Dar până-n zori n-a putut lipi geană de geană.

Când se trezi, tabăra dormea încă, zorile abia mijeau. I se părea curios că n-aude explozii, comenzi, strigăte de asalt, că nu se aud gloanţe şi bubuit de tunuri, că nu sunt telefoane lângă el care să zbâmâie, aparate de radio care să cheme, că ofiţerul cu operaţiunile, căpitanul Bucur nu-i raportează ce se întâmplă pe front...

Când a ieşit din cort dornic să se convingă că întradevăr se făcuse pace, un soldat voinic, santinelă la cortul lui, îi prezintă arma.

— Să trăiţi, dom’ colonel, sunt soldatul Păpuşoi Ion, santinelă la postul numărul unu.

— Tu erai, Ionică? se miră bucuros, că primul dorobanţ întâlnit era soldatul de care se legase atât de mult.

Aproape un ceas, cât a mai fost până la deşteptare, un ostaş obişnuit a stat de vorbă cu comandantul său pornit dintre soldaţi, ca doi oameni înfrăţiţi pe câmpul de luptă, apropiaţi prin firea şi poate prin trecutul lor…

ÎNTÂMPLARE SAU DESTIN?!…

După trei zile de marş, regimentul a ajuns în zona de concentrare unde urmau să se facă pregătirile pentru plecarea spre patrie.

O pădure mare cu copaci bătrâni, o pajişte întinsă acoperită cu iarbă deasă, un râu şerpuitor şi lin, străjuit de sălcii pletoase era locul bivuacului. Nici nu se putea un cadru mai pitoresc pentru refacerea forţelor.

În câteva zile tabăra căpătase aspectul uni mic orăşel bine organizat şi gospodărit, de o curăţenie exemplară. Omul lăsă arma la rastel, şi puse mâna pe unelte.

Era în munca asta un fel de pregătire pentru truda cea mare care urma să înceapă acasă. Patria trebuia reconstruită, clădită în mare măsură din temelie. Rănile trebuiau lecuite!…

Pădurea pare un stup de albine în care se lucrează din zori şi până-n noapte. Muncind, zilele se scurg mai repede. Se repară echipamentul, se aduce la nevoie altul bun, se face sport, se dau serbări, se citesc ziare, se ascultă radio şi se discută. Se discută aprins despre vremurile care vor veni. Se face şi instrucţie, mai ales de front. Viaţa se apropie de normal cu fiecare zi. Tihna şi traiul mai bun împlinesc feţele oamenilor. Crupele cailor se rotunjesc şi sclipesc de curăţenie.

Şi nu după multe zile a început să plouă cu ofiţeri spilcuiţi. Aveau feţele albe, cizme de lac cu pinteni zornăitori şi figurile grave. Mulţi dintre ei porniseră din ţară după Crăciun, dar cu toată „strădania”, abia au putut

ajunge după o jumătate de an la unităţi.

Veniseră acum să-şi facă stagiul pe front, stagiu necesar pentru obţinerea unui grad. Dar, spre marea lor „deziluzie”, războiul se sfârşise. Nu le mai rămânea decât să-şi facă rost de-o decoraţie şi să se întoarcă în ţară în fruntea unor soldaţi despre care nu ştiau nimic. Şi culmea, aceşti învârtiţi, în mare parte fii de bogătaşi, aveau pretenţia să ţină lecţii de morală, de educaţie patriotică ostaşilor, vorbindu-le despre punctualitate, despre disciplină şi dragoste de patrie…

Vorbeau tocmai celor care au răspuns „prezent” la apelul din curtea cazărmii când au plecat pe front, unde au ajuns, nu după şase luni, ci după cel mult patru zile.

— Văzuşi că începu să plouă cu domnişori? spuse într-o după-amiază Stan lui Păpuşoi.

— Am văzut!… Ce să-i faci? Drumul a fost lung, n-or fi mers trenurile. Şi pe deasupra au avut şi ghinion…

— Că n-au apucat războiul?! Fii sigur că dacă nu era pace, unul nu apărea pe front. Au stat la adăpost şi acum vor să intre în ţară în fruntea noastră, şi să se laude cu faptele ălor de-au murit! Asta nu-i drept!…

— Ştiu că i-aşa, dar ce poţi face? Lumea n-o poţi schimba tu, năravurile nu se lecuiesc cu una cu două.

O să le facem, cu timpul pe toate, dacă ăi de jos, ce ducem greul, om fi uniţi. Vine vremea noastră, Stane! Auzi, tu?!… Vremea când ne va asculta şi pe noi cineva!…

Uite, ieri văzui pe unul din ăştia, alb la faţă ca brânza, voinic de putea duce în cârcă un Z.B. Cu afet cu tot. Mergea cu capul sus, cu privirea încruntată şi pe deasupra mai avea la ochiul drept o bucată de geam legată cu sfoară neagră. Poate că nu vedea bine omul tocmai cu ochiul cu care se ocheşte. L-am salutat cât am putut de corect, dar s-a oprit zicând că mi se vede podul palmei când salut, că nu cunosc regulamentul şi-s neinstruit.

— Şi tu ce-ai făcut?!…

— Am salutat, o dată, încă o dată şi încă o dată, până

când dom’ locotenent a zis că-i bine. Trebuie să fim disciplinaţi, Stane! Asta e legea noastră. Parcă eu nu ştiu cu ce gând au mai venit pe front cei care-s feciori de bogătani? în afară de stagiu, de o decoraţie, vor să arate că ei s-au luptat pe front, şi astfel să aibă un cuvânt mai greu. Au simţit că-i vorba să le ia pământurile stropite cu sudoare şi sânge de bietul ţăran. Dar nu va fi după cum gândesc ei…

— Asta aştept şi eu! Să-mi înfig plugul în moşia boierului căruia tata a fost nevoit să-i vândă cele patru pogoane când eram la sapă de lemn.

— Trebuie să fie aşa, Stane! Trebuie!…

…Ziua plecării sosise. Dorobanţii s-au trezit mai devreme ca de obicei să facă ultimele pregătiri.

După servirea ceaiului, companie lângă companie, batalion lângă batalion, închegară frontul.

Ofiţerii sunt chemaţi la ordin. Apoi, se întorc la subunităţi.

Toţi dorobanţii, de la soldat la comandant, sunt emoţionaţi.

Trăiesc o încordare la fel ca cea dinaintea atacului.

Ultimele clipe dau emoţii crescânde. Ochii întregului regiment privesc pe colonelul Şerbu, aflat în faţa dispozitivului, călare pe PACEA, iapa albă, pur sânge arab, plină de vioiciune. Un splendid tablou al unui om, de care te simţi atras, dar şi te temi…

„Regiment, drepţi!” rosteşte puternic comandantul.

Nimeni nu mai mişcă, doar inimile bat să spargă coşul pieptului iar ochii sunt ţintă spre răsărit, acolo unde este patria.

în fine, ultima parte a comenzii: „Direcţia patria! înainte! … Marş!”… rupe zăgazul aşteptării. Sute de inimi bat mai tare când fac primul pas în drumul cel lung spre vatră…

Morminte săpate la repezeală, străjuite de cruci făcute tot în grabă, grupate pe o pajişte sau răzleţe, la umbra câte unui copac stufos ori falnic brad, jalonează drumul de întoarcere… Drum plin de jertfe şi de glorie…

Regimentul mărşăluia de o săptămână. Era timpul să se facă o haltă de două zile. Întâmplarea a făcut ca locul ales pentru popas, să se afle la marginea de Est a localităţii pentru cucerirea căreia căzuse sergentul Zamfir.

începuse să se lase seara când coloana a intrat în sat. Mai mult ca oricare altul, Păpuşoi trăia din nou scenă de scenă.

Trecerea peste pod i-a adus aminte de felul cum îl salvase de la distrugere, de râul rece şi adânc pe care-l înfruntase aproape gol, cu echipamentul pe creştet; de groaza ce-o simţise când apa se juca aproape de buzele lui, cu toate că-şi ridicase capul cât a putut de sus; de cadavrul locotenentului Avram pe care-l târâse cu piciorul până la mai, stăpânit de revoltă şi curiozitate.

Biserica ţuguiată l-a făcut să trăiască noaptea petrecută în cavou împreună cu caporalul Rada şi soldatul Nan.

Colţul cimitirului i-a dat fiorul luptei duse în spatele frontului german. Când a ajuns în dreptul locului unde luptase plutonul lui, nu şi-a mai putut lua ochii de la cei doi brazi izolaţi în apropierea cărora îl îngropase pe Zamfir. Bucuria victoriei părea să se topească sub povara amintirilor înviate de aceste locuri.

Un gând ce-i încolţise în minte de cum ajunse aici începuse să-l frământe insistent.

Dincolo de sat, de-a lungul unui râu, pe o pajişte frumoasă coloana s-a oprit. Aici, se fixă locul bivuacului.

După ce corturile fură instalate, Păpuşoi, îl trase pe soldatul Nan deoparte şi-i mărturisi gândul:

— Ascultă, Nan. Tu eşti tâmplar, nu?…

— Da!…

— Hai să facem o cruce ca lumea pentru dom’ sergent Zamfir. Vreau s-o pun mâine acolo sus!

— Dar de unde facem rost de scule şi cine-o scrie?

— Scule găsesc în sat. Dincolo de pod, pe mâna dreaptă văzui un atelier de tâmplărie. Cât despre scris, îl rugăm pe secretarul companiei.

— Atunci după masă, cerem voie şi mergem.

— Eu zic să nu întârziem. Să plecăm acum. S-a înnoptat şi să nu închidă atelierul.

— Bine, mă duc să cer voie domnului locotenent.

Când a aflat despre ce este vorba, binevoitor, meşterul n-a mai stat o clipă. Ajutat de un lucrător şi de Nan, s-a pus imediat pe lucru.

Dintr-un lemn de stejar, în mai puţin de trei ceasuri, era gata o cruce mare.

Trecuse de miezul nopţii, când secretarul companiei a terminat şi el cu scrisul.

„Sergentul Zamfir Vasile, mort pentru libertatea şi dreptatea oamenilor44… citi Nan.

— Tu i-ai spus să scrie aşa?!…

— A scris din capul lui!…

— E băiat cu carte! E student… ţinu să precizeze tâmplarul.

Dimineaţa, nici nu se crăpă bine de ziuă când porniră spre dealul împădurit. Păpuşoi ducea crucea, Nan casca, hârleţul şi un buchet de flori, cules de pe pajişte.

Cu cât se apropia de brazi, Păpuşoi era pradă unei nelinişti crescânde. Fiecare sută de metri îi aducea aminte de un crâmpei din lupta inegală dusă nu de mult. Parcă vedea totul din nou. Plutonul făcând salturi, strigând, „ura44 năpustindu-se asupra inamicului…

în jur, nimic schimbat. Doar pădurea era mai verde, iarba mai înaltă şi liniştea adâncă. Câteva urme încă proaspete, pe care timpul le va şterge, aminteau că aici se dăduse o luptă crâncenă.

Copaci răsturnaţi cu coroana la pământ şi rădăcinile smulse. Unii, rămaşi în picioare aveau încă ciupituri de schije pe trunchi, alţii, cu crengile rupte de explozii…

Pământul era scormonit de gropi de obuze şi aruncătoare…

Unul după altul, urmând o potecă, mulţi, stăpâniţi de emoţie, cei doi dorobanţi se treziră în faţa mormântului.

Descoperit, cu ochii pironiţi pe casca de pe cruce, Păpuşoi rosti cu glas tremurat, ca şi când ar fi fost auzit:

„Dom’ sergent; am venit să vă spun că am învins. Că… v-am răzbunat aşa cum v-am jurat. Din plin… Cu sete, v-am răzbunat!… Acum… plec în satul nostru, singur… Singur, teafăr, din cei unsprezece… Am să spun cum aţi luptat şi căzut! Şi vă jur că n-am să uit ce m-aţi rugat! Nici dumneavoastră, nici Faur şi nici Nistor…

Dom’ sergent; am atâtea de spus! Dar nu-mi vine nimic în minte acum! Dacă aş putea, v-aş duce cu mine în Crivăţ… acolo sus pe deal… Mi-e greu, mi-e tare greu să mă despart de dumneavoastră44!…

I se pusese un nod în gât. Ochii i-au rămas la fel de uscaţi ca-n ziua când murise Zamfir. Cu capul gol de gânduri şi privirea pe mormântul acoperit cu fire verzi de iarbă, a continuat să stea încremenit, parcă dăltuit în piatră.

Înţelegându-i durerea, Nan se trăsese în lături câţiva paşi. Soarele era sus. Cerul albastru. Era duminică, zi de sărbătoare…

Deodată, clopotele prinseră să bată rar… Rar şi impresionant.

— „Bat clopotele dom’ sergent! Bat ca-n noaptea când v-am…44 tresări Păpuşoi, fără să-şi termine gândul…

— Hai, Nan, să punem crucea! Acum!…

Când a încercat să smulgă crucea improvizată, a simţit o rezistenţă. A tras cu amândouă mâinile…

O explozie puternică smulse din rădăcini un brad învăluind în fum şi ţărână mormântul. În liniştea care urmă, clopotele continau să bată. Tot rar, tot impresionant…

— Ce-o fi cu explozia aceea? întrebă colonelul Şerbu pe comandantul companiei a cincea, în sectorul căruia se afla în inspecţie.

— Domnule colonel, răspunse ofiţerul galben la faţă, mă tem că s-a întâmplat o mare nenorocire!…

— Ce? Ce vrei să spui?!…

— Păpuşoi e acolo! în pădure!...

— Păpuşoi?!!... ce caută acolo fără aprobarea mea? Când a plecat? Pentru ce?!...

— S-a dus cu o cruce nouă s-o aşeze la mormântul sergentului Zamfir. Trebuia să-i dau voie, domnule colonel!

— Nu!... N-aveai voie să aprobi părăsirea taberei fără ştirea mea. Să vină medicul. Încalecă şi mergi cu mine!...

N-a trecut niciun sfert de oră şi comandantul regimentului, însoţit de căpitanul Bucur şi comandantul companiei, au ajuns la locul catastrofei.

În faţa lor, un tablou zguduitor. La picioarele mormântului răscolit, zăcea Păpuşoi cu faţa şi pieptul plin de sânge. Colonelul s-a repezit spre el... Când l-a mişcat, rănitul a scos un geamăt.

— Trăieşte, încă mai trăieşte! rosti agăţat de o rază de speranţă. Medicul! Unde-i? De ce întârzie? Dar acolo ce-i?! întreabă pe căpitanul Bucur care ridicase o bucată de picior aruncată la câţiva metri.

— A mai fost aici şi soldatul Nan! Venise să-l ajute, răspunse comandantul de companie.

Aproape alergând, însoţit de doi brancardieri, sosi şi medicul regimentului.

— Doctore, salvează-l! Fă tot ce-i posibil omeneşte şi salvează-l!...

N-a trebuit să-l consulte prea mult.

— Domnule colonel, e foarte grav! Nu ştiu dacă mai scapă! Trebuie evacuat imediat la ambulanţă. Poate obţinem un avion sanitar.

— Bucur! Aleargă în tabără şi cere avionul. Raportează personal comandantului diviziei ce s-a întâmplat!

Păpuşoi avea pieptul zdrobit şi capul lovit de explozie. Injecţia administrată l-a mai calmat. Ţinea ochii închişi şi respira greu.

— Dar ce a fost aici? Ce a făcut explozie?

— O mână ancorată de cruce, raportă un locotenent de pionieri venit odată cu medicul.

— Bestiile! Şi după ce-au depus armele, continuă să facă victime! izbucni colonelul Şerbu, ameninţând cu pumnii strânşi un duşman imaginar…

Bandajat, rănitul fu transportat cu targa în tabără. Vestea a îndoliat întreg regimentul.

Divizia informase că în cel mult o oră va sosi avionul sanitar. Între timp, sosise cu o autosanitară de la ambulanţă un colonel medic, vestit chirurg din Bucureşti.

— Domnule colonel, nu-i nicio speranţă! zise, lăsând braţele în jos după ce-i cercetă rănile lui Păpuşoi.

— Cum nu?! Cum nu?!…

— Imposibil! Dacă-l luăm la ambulanţă moare pe drum.

— Dar trebuie să vină avionul sanitar. Poate că totuşi mai sunt şanse!…

— Nu-i nicio şansă!…

Colonelul Şerbu şi-a dat seama că sosise clipa când va trebui să-şi ia rămas bun de la soldatul Ion Păpuşoi. Mut de durere, s-a apropiat de targă.

Sub influenţa calmantelor, Păpuşoi nu mai suferea, îşi căpătase în bună parte conştiinţa şi privea liniştit bolta cerului, absent la tot ce-i în jurul lui.

Colonelul Şerbu s-a lăsat în genunchi lângă targa rănitului. Când şi-a pus palma peste faţa bandajată, rostind cu căldura şi durerea unui tată: „Ionică”. Păpuşoi a întors capul. Un timp s-au privit lung…

— Băiatul meu!… Viteazul meu dorobanţ!…

Cuvintele şi lacrimile colonelului au strâns în Păpuşoi, într-o singură fiinţă, soldatul şi omul. Soldatul îl îndemna să fie tare, să privească soarta, moartea drept în faţă, aşa cum fac ostaşii, mai ales când se despart de viaţă în văzul comandantului. Ca ostaş îi plăcea felul cum părăsea lumea. Omul, cealaltă parte a fiinţei lui, omul cu gânduri, cu vise, îl îndemna să rostească cât mai e timp, cea din urmă dorinţă a celor care cad în luptă. Făcând un efort, ridică braţul drept arătând buzunarul de la piept.

Un sanitar obişnuit cu astfel de gesturi scoase portofelul.

Cu degetele tremurânde Ion luă fotografia mamei lui cu Ioana. După ce-o privi lung, îşi adună ultimele puteri şi rosti mai mult şoptit:

— Dom' colonel… Vă rog aveţi grijă… de… mama… şi Ioana! Dom'… ar fi vrut să mai spună ceva, dar durerea îi smulse un geamăt…

Medicii îl priveau neputincioşi. Înainte de a-i face încă o injecţie, s-a stins…

Colonelul Şerbu i-a închis ochii.

Deasupra taberei îşi făcuse apariţia avionul sanitar, gata să aterizeze.

— Comunicaţi că nu mai este nevoie, spuse colonelul fără a se adresa cuiva anume.

Pilotul primi ordinul dar, înainte de a se depărta, în semn de salut, trecu de două ori la joasă înălţime deasupra tărgii pe care sta înţepenit trupul soldatului.

Cei care l-au cunoscut povestesc celor nou veniţi în tabără isprăvile lui Ion. Acolo, figura soldatului a intrat în legendă, legendă care va fi transmisă din tată în fiu, zeci şi zeci de generaţii…

Cu poşta din aceeaşi zi, colonelul Şerbu a primit un plic de la căpitanul Stavăr. În situaţia aceea nu se simţea atras să-l mai citească. Răspunsul îi era indiferent. Totuşi, până la urmă din respect pentru devotamentul ofiţerului, desfăcu scrisoarea.

„Domnule colonel, sunt fericit că vă pot da o veste bună. Printr-o decizie specială a Ministerului de Justiţie, s-a hotărât că singurul moştenitor al mamei sale este soldatul Păpuşoi Ion. Nu vă închipuiţi câtă satisfacţie încerc şi câtă nădejde îmi pun în ziua de mâine.”

…„Prea târziu… în zadar i s-a făcut dreptate acum!… îşi zise colonelul împăturind hârtia şi punând-o în plic. „îţi mulţumesc, Stavăre!”…

S-a hotărât ca rămăşiţele sergentului Zamfir, a soldaţilor Nan şi Păpuşoi să fie îngropate alături, pe panta unde plutonul lor dusese o luptă inegală, eroică.

— Domnule colonel, propun să fie avansaţi „post mortem” toţi trei! raportă căpitanul Bucur.

— Să dai ordin de zi cu avansarea lor. Sergentul Zamfir Vasile se avansează la gradul de sergent major, soldatul Nan Ion la gradul de caporal, iar soldatul Păpuşoi Ion nu va fi avansat. A fost dorinţa lui de la început. Gradul l-a speriat… Şi-a făcut datoria cinstit, modest şi fără zgomot… Caporal, n-ar suna atât de bine. E mai simbolic, mai pilduitor când rosteşti: „SOLDATUL TON PĂPUŞOI44…

CUPRINS

Făgăraş, 1972